

Vejen til grønne nabofællesskaber i parcelhuskvarterer

Et casestudie af Kalenderkvarteret i Køge Kommune

Speciale i Plan, By og Proces
Roskilde Universitet
Foråret 2022

Vejen til grønne nabofællesskaber i parcelhuskvarterer
Et casestudie af Kalenderkvarteret i Køge Kommune

Speciale i Plan, By og Proces
Roskilde Universitet
Foråret 2022

Studerende:

Ida Adamsen (63530)

Ida Amalie Nordborg Nielsen (57235)

Signe Filtenborg (69848)

Vejleder: Katrine Hartmann-Petersen

Antal anslag: 250.832

SAMSKAB 

RUC

Abstract

The classical single-family house, a form of dwelling associated with peace, room and privacy, is one of the most popular types of housing in Denmark. But in light of the climate crisis this type of housing can be problematized, as it equals a large ecological footprint for its residents. As former research has shown that green neighboring communities can help lower emissions, this project seeks, through a critical realist approach, to examine the following: *How can green neighboring communities be established among the residents of the detached house neighborhood Kalenderkvarteret, and how can the transformation be supported by the Køge Municipality?* The specific neighborhood is chosen as a critical case, and empirically the study is based on a questionnaire and six in-depth interviews with residents of the neighborhood, and an expert interview with a frontline planner from Køge Municipality. The theoretical framework is practice- and everyday life theory (Halkier & Jensen 2008; Bech-Jørgensen 1994), theory on neighbor-relations (Rosenblum 2016), practivism and participation (Hansen 2019), critique of the modern planning era (Gehl 1971), and the public frontline planner (Agger & Sørensen 2018). It is concluded that in spite of barriers, several paths can lead to the establishment of green neighboring communities in the neighborhood: (1) A bottom-up organization of the residents driven by a networker, focused on changing the norm of the everyday life and neighbor relations in the neighborhood, (2) municipality-led interorganizational long-term work with community building initiatives focused on existing neighborhoods and/or (3) extended collaboration between a frontline planner and social-green organizations, targeted on supporting the organization of the residents and the realization of their initiatives.

Indholdsfortegnelse

1 Introduktion	5
1.1 Problemfelt.....	5
1.2 Problemformulering og arbejdsspørgsmål.....	9
1.3 Uddybning, afgrænsning og begrebsafklaring.....	10
1.4 Rapportopbygning.....	12
2 Kontekst og case	14
2.1 Om SAMSKAB.....	14
2.2 Præsentation af case: Kalenderkvarteret i Køge Kommune.....	17
3 Parcelhuskvarteret: ideal og kritik	21
3.1 Parcelhuskvarterets opblomstring.....	21
3.2 Parcelhuskvartererne som boform i dag.....	23
3.3 Kritik af det modernistiske planlægningsparadigme.....	24
3.4 De danske parcelhuskvarterer i lyset af den bæredygtige omstilling.....	26
3.5 Opsamling: Grønne nabofællesskaber?.....	27
4 Teori	30
4.1 Performativitet og praksis.....	31
4.2 Hverdagslivet i parcelhuskvarteret.....	32
4.3 Naboskaber og fællesskaber.....	34
4.4 Deltagelsesformer i grønne nabofællesskaber.....	37
4.5 Frontlinjeplanlæggeren i innovationsprocesser.....	38
4.6 Opsamling.....	41

5 Metode	43
5.1 Videnskabsteoretisk afsæt.....	43
5.2 Casestudiet	45
5.3 Mixed methods.....	47
5.4 Behandling af empiri.....	53
5.5 Kritisk refleksion	55
6 Potentialer og barrierer blandt beboere i Kalenderkvarteret	58
6.1 Hvorfor er der ikke i forvejen grønne nabofællesskaber i Kalenderkvarteret?	59
6.2 Naborelationen i dag	72
6.3 Eksisterende delepraksisser	80
6.4 Eksisterende organiserede nabofællesskaber	88
6.5 Delkonklusion: Potentialer og barrierer	95
7 Kommunens rolle i etablering af grønne nabofællesskaber	99
7.1 Mulighedsrummet i den kommunal frontlinjeplanlæggerrolle	99
7.2 Start der, hvor energien er.....	107
7.3 Opsamling: En trinvis proces.....	113
8 Konklusion.....	116
9 Perspektivering.....	120
10 Litteraturliste.....	123
11 Bilagsoversigt.....	129

1

Introduktion

1 Introduktion

Vi vil i nærværende kapitel fremlægge specialets problemfelt, samt problemformulering og arbejdsspørgsmål. Herefter præsenteres en uddybning, afgrænsning og begrebsafklaring med det formål at tydeliggøre sammenhænge mellem problemformulering og arbejdsspørgsmål, samt vores forståelse af centrale begreber i specialet. Kapitlet afsluttes med en præsentation af specialets opbygning.

1.1 Problemfelt

“Hvis ikke vi formår at indrette menneskelig levevis i overensstemmelse med de økologiske livssammenhænge, vi er en del af, undermineres selve de biologiske grundlag for vores gøren og laden.” (Egmose 2020: 182).

Danmark af et af de lande i verden, der har det højeste økologiske fodaftryk pr. indbygger (Gausset 2020: 52). Selvom Danmark kun står for ca. 0,1 % af udledningen på verdensplan, har den gennemsnitlige dansker en årlig udledning på 17 ton CO₂. Det er mere end det dobbelte af verdensgennemsnittet på 8 ton (Karkov 2018). Der er derfor også bred enighed om, at vores samfund må omstilles, og også at dette indebærer, at vi må ændre både vores adfærd og vores forbrugsmønstre (Gausset 2020: 52).

I 2020 vedtog Folketinget af samme grund en klimalov, der juridisk binder nuværende og kommende klimaministre til at arbejde for en reduktion i CO₂-udledningen på 70 % sammenlignet med udledningen i år 1990 (Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet 2020). Der kan dog være langt fra det politiske niveau til den enkelte dansker, hvis vaner skal ændres. Mens der både laves internationale og nationale klimaaftaler, arbejdes der lokalt i kommunerne med at indarbejde verdensmål og mindskning af CO₂-udledning i strategier og planer (Verdensmål.org u.å; UNCC u.å.). Men selvom kommunen er den planmyndighed, der kommer nærmest borgerne, kan der stadig være langt fra kommunens plan til borgeres handling i hverdagen (SAMSKAB 2021).

Udover en stor satsning på teknologiske løsninger, ses der også en stigning i strategier og projekter, der har den enkelte borgers handling i fokus, hvor målet er at motivere borgere til at

leve mere bæredygtigt i deres hverdag (Berthoû 2013: 54). Fælles for disse indsatser er, at de henvender sig til individet, gennem informationskampagner og økonomiske incitamerter (Gausset 2020: 52). Forskning har dog vist, at det ikke er manglen på viden, der gør det svært for os at handle bæredygtigt i hverdagen. Mængden af information kan faktisk ligefrem være en barriere, fordi vi kan overvældes af mængden af ofte modstridende hensyn, der skal tages til klima, miljø og sundhed, eksempelvis når vi handler fødevarer (Berthoû 2013: 62). Hvorvidt vi handler bæredygtigt eller ej, afhænger i sidste ende ofte af de øvrige hensyn, der også skal tages i hverdagen, og hvor langt vi er villige til at gå på kompromis med vores ideer om det gode liv (ibid.: 59). Derfor må adfærd relateret til bæredygtighed forstås i hverdagens kontekst, og derfor også i sammenhæng med øvrige hverdagspraksisser (ibid.: 53).

Et andet problem med strategier, der er målrettet individet, er ifølge flere fremtrædende adfærdsforskere, at de bygger på et teoretisk grundlag, der anser individuelle valg, som værende drevet af individets lyst til at få mest muligt og give mindst muligt; eksempelvis Rational Choice Theory og Theory of Reasoned Action (Gausset 2020: 52). Det bunder i en idé om, at individet som udgangspunkt handler rationelt, hvilket er et menneskebillede, som både antropologer og økonomer har kritiseret for ikke at stemme overens med virkeligheden (Gausset 2020: 52; Raworth 2018: 129). Af samme grund fokuserer flere forskere i dag på at undersøge potentialet i at aktivere fællesskabet, i arbejdet med at omstille individets adfærd i en mere bæredygtig retning (SAMSKAB 2021).

Den sociale infrastruktur betyder noget

Tidligere forskning har vist, at fællesskaber mellem naboer kan have en positiv effekt i forhold til at leve mere bæredygtigt, i form af lavere CO₂ aftryk (Gausset på Veluxfoundations.dk 2021). En del af denne forskning har fokuseret på økosamfund. Her har man undersøgt hvordan det, at der er et fællesskab omkring hverdagspraksisser, som eksempelvis fællesspisning og indkøb, betyder, at bæredygtig adfærd bliver til en naturlig del af hverdagen i kraft af fællesskabets organisering omkring det (Hansen 2020: 44). Det betyder, at beboerne ikke konstant aktivt skal tilvælge at handle bæredygtigt, da de sociale og fysiske strukturer i økosamfundet støtter dem i det:

“...residents of Danish eco-communities practise sustainable behaviour not through individual efforts but primarily through an organised and carefully considered system of both physical and

social structures that enable the residents to develop sustainable behaviours that would often not be possible had they lived in private housing.” (ibid.: 48).

Fælles for beboere i økosamfundene er dog, at de har tilvalgt fællesskabet og, i hvert fald i en eller anden grad, tilvalgt at have miljø og klima i fokus (Hansen 2019: 101). At der her kan etableres velfungerende grønne nabofællesskaber, er derfor ikke overraskende. Men de fleste danskere bor ikke i økosamfund. Så hvordan kan man etablere grønne nabofællesskaber omkring boligformer, hvor beboerne ikke nødvendigvis deler denne interesse?

Villa og volvo er vildt populært

Kigger man på hvilken boligform, der er mest udbredt i Danmark, er det som nævnt ikke økoloandsbyerne, der dominerer. Derimod er parcelhuskvarteret et populært valg: Ca. 3 millioner danskere bor i dag i parcel- eller stuehuse, som altså ikke adskilles statistisk (Danmarks Statistik 2022a). Det klassiske type-parcelhus betegnes som et fritliggende et-etages hus, på egen matrikel eller *parcel* med egen have, bygget til én familie (Andersen & Jensen 2019).

I et klimaperspektiv er netop denne boligform særlig interessant, fordi den oftest går hånd i hånd med et stort arealforbrug (som et resultat af både bebyggelse og den tilhørende infrastruktur), høj grad af transport i egen bil og et højt energiforbrug pr. person (Kraul 2010: 28; Andersen & Jensen 2019).

Selvom parcelhuskvarteret også kan være forbundet med naboskab, grundejerforeninger, vejfester og hilsner over hækken, er der ikke et selvfølgeligt dele-økonomisk element, som kan være indbygget i mange andre kendte boligformer. Økosamfundet står selvfølgelig her som et klart eksempel på en boligform, hvor det at dele, er en stor del af hverdagen. Men også i etageejendomme og alment boligbyggeri deles vaskekælderens, gårdens cykelstativer, og på kollegier deles plads i køleskabet. I parcelhuskvarterene deles vi derimod, som udgangspunkt, kun om hækken. Så hvis grønne nabofællesskaber kan skabe en mere bæredygtig hverdagspraksis, hvordan kan de så introduceres i et parcelhuskvarter, som udgør så stor en andel af det bebyggede areal i Danmark, på en måde der giver mening i beboernes hverdagsliv?

Der ses allerede eksempler på, at grønne nabofællesskaber spirer frem - også i parcelhuskvarterene. Flere steder sidder borgere, der ønsker at handle og ønsker at gøre det sammen. Lokale initiativer som fællesspisning, reparationscafeer, samkørsel og fælles haver vokser frem (Omstilling.nu u.å. a). Aktører som DeltagerDanmark og netværket Grønne Nabofællesskaber forsøger at støtte borgere i at gå sammen og opstarte fællesskaber om det grønne, eksempelvis ved

at facilitere Facebook-grupper, onlinemøder og udgive handlekataloger, der kan inspirere. Seneste har DeltagerDanmark og CONCITO udgivet handlingskataloget 'Klimahandling i fællesskab', med det formål: "*...at give borgere i alle landets kommuner værktøjer til at igangsætte klimainitiativer, som mindsker CO₂-udledningen. Gennem dit og dine medborgeres lokale engagement bidrager I med aktiviteter, som understøtter kommunens klimamål.*" (DeltagerDanmark & CONCITO 2021: 1). Der er altså her et ønske om at bygge bro mellem borgere og kommunens indsatser, så borgerne kan støtte op om kommunens klimamål. Men kan kommunen også spille en rolle i forhold til at støtte de borgere, der gerne vil handle, med værktøjer og dermed mindske det skel, der er mellem kommunale strategier og borgernes hverdagsliv? Som enkeltperson kan det nemlig være svært at starte fællesskaber op, og svært at overbevise sine naboer om, at de skal gøre noget andet, end de plejer (Danmarks Radio 2020). De etablerede kulturer i kvarterer kan være svære at danse med, selv for dem, der gerne vil - det gælder både de etablerede normer for, hvordan haven skal se ud såvel som normer for indkøb, forbrug og transportvaner (ibid.).

Hvis fællesskabet er en mulig løsning i forhold til at fremme en bæredygtig levevis, og parcelhuskvarterer er en af de helt tunge boformer i forhold til bæredygtig omstilling, er det altså et problem, at boformen er karakteriseret ved individuelle livsformer og få dele-elementer i hverdagen. Det er samtidig et problem, at der eksisterer et gab mellem kommunens strategier på klimaområdet og borgernes hverdagsliv. Med den problematik i fokus, har vi valgt at zoome ind på et specifikt kvarter: Kalenderkvarteret i Køge Kommune.

Kalenderkvarteret i Køge Kommune

Kalenderkvarteret, hvis navn vi har ændret af hensyn til respondenternes anonymitet, er et klassisk parcelhuskvarter med 81 parcel-typehuse opført i 70'erne (DinGeo.dk u.å.). Et parcelhuskvarter uden grønne nabofællesskaber, men hvor der til gengæld bor i hvert fald én borger, der har et ønske om, at naboer vil være med til at komme i gang med at handle i fællesskab på den grønne dagsorden (Bilag 9: 4, 7), hvorfor denne case synes interessant at angribe i forhold til de ovenfor præsenterede problemstillinger.

Køge Kommunes indsats for den bæredygtige omstilling er samtidig interessant, som planmyndighed tættest på Kalenderkvarteret. I klimaplanen fra 2020 skriver kommunen sig ind under doughnut-økonomiens faner, og vil fokusere den bæredygtige omstilling på både miljømæssig

bæredygtighed og menneskelig trivsel (Køge Kommune 2020: 102; Raworth 2018). Af klimaplanen fremgår det, at *“Et konkret sted, hvor dette vil komme på tale, er i forbindelse med indsatsen for at fremme et mere klimavenligt forbrug...”* (Køge Kommune 2020: 102). Kommunen ønsker at understøtte borgere og virksomheders omlægning til klimavenlige forbrugsmønstre, og at inddrage borgere og virksomheder *“...i dette arbejde gennem workshops og borgermøder om arbejdet med verdensmål og bæredygtighed.”* (ibid.).

Der kan på den måde identificeres et fokus på borgerrettede indsatser i Køge Kommunens strategi, som gør det relevant at spørge, hvilken rolle Køge Kommune kan indtage i etableringen af grønne nabofællesskaber.

Vi betragter på den baggrund Kalenderkvarteret som en relevant case, til at undersøge potentialer og barrierer for etablering af grønne nabofællesskaber i et eksisterende parcelhuskvarter, og Køge Kommune som en relevant aktør til at undersøge, hvordan kommunale planlæggere kan indtage en lokal understøttende rolle i etableringen af grønne nabofællesskaber.

Som fremtidige planlæggere med den bæredygtige omstilling på sinde, vil vi hele tiden skulle forholde os til hverdagslivets indretning. Vi vil derfor med dette speciale *“...get out there, and see how it works.”* (Jacobs i Gehl 2013: 8). Det vil vi gøre med udgangspunkt i følgende problemformulering og arbejds spørgsmål:

1.2 Problemformulering og arbejds spørgsmål

Problemformulering: Hvordan kan der etableres grønne nabofællesskaber blandt beboere i parcelhuskvarteret Kalenderkvarteret, og hvordan kan forandringen understøttes?

Arbejds spørgsmål:

1. Hvordan kan planlægningstendensen og idealet bag parcelhuskvarteret forstås og problematiseres i relation til fællesskab og bæredygtig levevis?
2. Hvilke potentialer og barrierer for etablering af grønne nabofællesskaber kan identificeres blandt beboerne i Kalenderkvarteret?
3. Hvilken rolle kan kommunen spille i forhold til etableringen af grønne fællesskaber i Kalenderkvarteret?

1.3 Uddybning, afgrænsning og begrebsafklaring

Først er det væsentligt at tydeliggøre sammenhængen mellem vores problemformulering og arbejdsspørgsmål; herunder hvordan vi forstår problemformuleringens *hvordan*. Når vi arbejder ud fra et *hvordan*, arbejder vi ud fra en forudsætning om, at der må være åbninger i den eksisterende praksis; nogle muligheder, der kan gribes, og noget der begrænser de muligheder. Det tilgår vi gennem de tre arbejdsspørgsmål. Først ved at redegøre for en problematisering af idealet bag- og livet i parcelhuskvarterer i relation til fællesskab og bæredygtig livsstil (arbejdsspørgsmål 1). Herefter ved at forstå hvilke potentialer og barrierer, der kan identificeres blandt beboerne i kvarteret i relation til etablering af grønne nabofællesskaber (arbejdsspørgsmål 2). Når mulighederne blandt beboerne er identificeret, vil vi bringe denne viden ind i konteksten af det formelle plansystem, og afsøge hvordan de kan gribes af en kommunal planlægger, for at understøtte etableringen af grønne nabofællesskaber i kvarteret (arbejdsspørgsmål 3). Dette fokus på kommunens rolle vælges med ophæng i specialets samarbejde med forskningsprojektet SAMSKAB, som undersøger kommunale redskaber, velvidende, at der er mange andre aktører, der kan indtage denne rolle. På den måde vil vi *forstå* den bagvedliggende kontekst (1), forstå potentialer og barrierer for *forandring* (2) og afsøge muligheder for *forankring* på et kommunalt niveau (3), for samlet set at komme tættere på at besvare *hvordan*, der kan etableres grønne nabofællesskaber i Kalenderkvarteret.

Vi arbejder ud fra en bred definition af begrebet grønne nabofællesskaber med udgangspunkt i forståelsen, at grønne nabofællesskaber er: *Fællesskaber hvor medlemmer deler ønsket om at leve mere bæredygtigt og i fællesskab handler på denne agenda*. Vi lægger os hermed op ad forskningsprojektet SAMSKABs definition (Omstilling.nu/samskab u.å.). Grønne nabofællesskaber kan eksempelvis være fællesskaber forankret i fællesmiddage eller delebilsordninger. Vi afgrænser os samtidig ikke til en særlig form for grønt fællesskab eller en øvre eller nedre grænse for, hvor mange mennesker et fællesskab kan rumme, men forstår at størrelsen på fællesskabet nødvendigvis vil have en betydning. Derudover forstår vi, at det at indgå i et grønt nabofællesskab kan være drevet af forskellige motiver som eksempelvis socialt samvær, økonomisk besparelse og miljøvenlig adfærd, eller flere komponenter samlet.

Forståelsen af et *nabofællesskab* tager derfra udgangspunkt i en forståelse af et fællesskab, *der knytter sig til individer, der er bosat i et specifikt afgrænset område*. Vi forstår her, at det er

individuel og kontekstbestemt, hvem der opfattes som værende en *nabo*. Vi er derfor interesserede i, hvordan Kalenderkvarterets beboere forstår og definerer naboskabet.

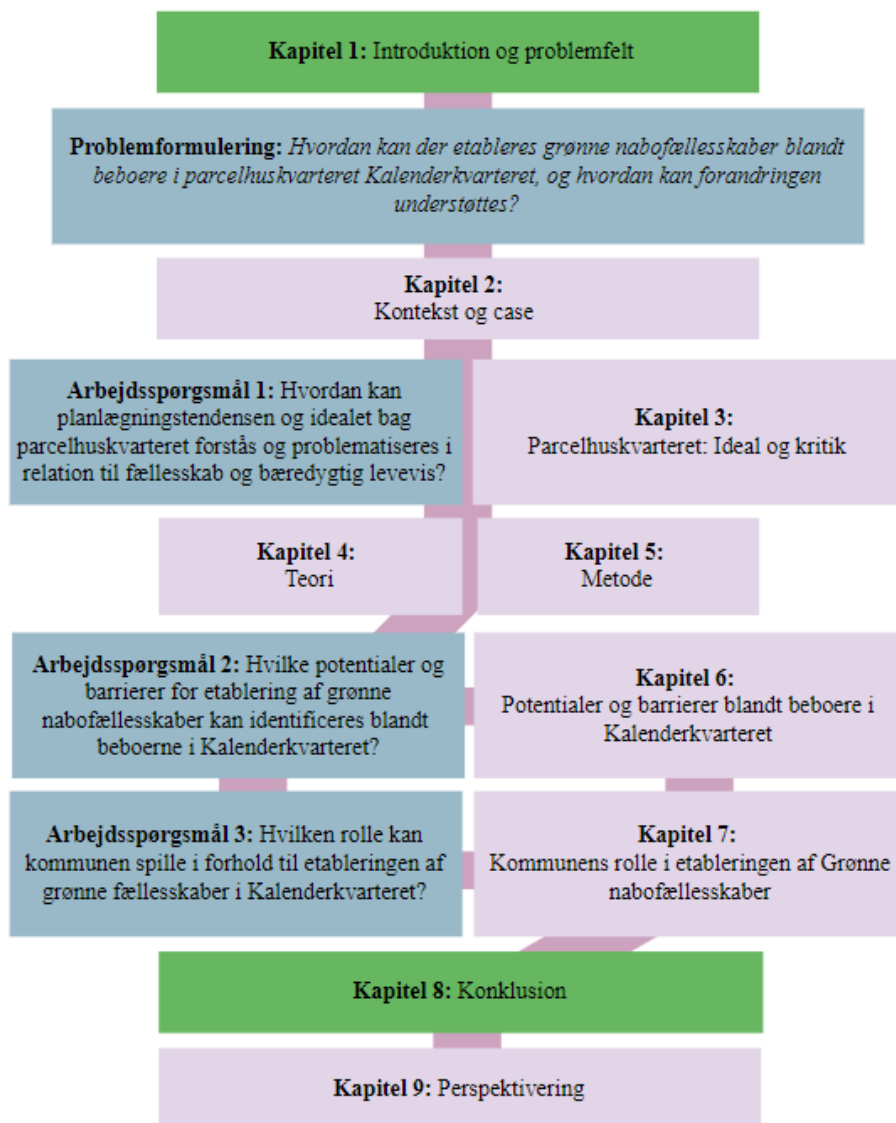
I specialets teoriafsnit udfoldes vores teoretiske forståelse af *nabofællesskabet* i relation til øvrige fællesskaber, ligesom vores teoretiske forståelse af hverdagslivspraksisser udfoldes.

Som beskrevet har vi valgt parcelhuskvarteret, som den boform vi i undersøgelsen tager udgangspunkt i. Dog har vi i den geografiske afgrænsning af, hvad vi kalder Kalenderkvarteret, valgt at inkludere rækkehusene i kvarteret. Når vi også inddrager rækkehusene, er det fordi, de er en del af samme grundejerforening som parcellerne, og rent geografisk opleves som en del af samme kvarter.

Når vi fremover henviser til Kalenderkvarteret, er rækkehusene dermed inkluderet i benævnelsen. Vi afgrænser os dog fra at forholde os nærmere til rækkehuset som særskilt boform og planlægningsideal, og har således fortsat parcelhuset i fokus.

1.4 Rapportopbygning

Nedenstående Figur 1 opridser specialets opbygning:



Figur 1: Specialets opbygning (Egen illustration)

2

Kontekst og case

2 Kontekst og case

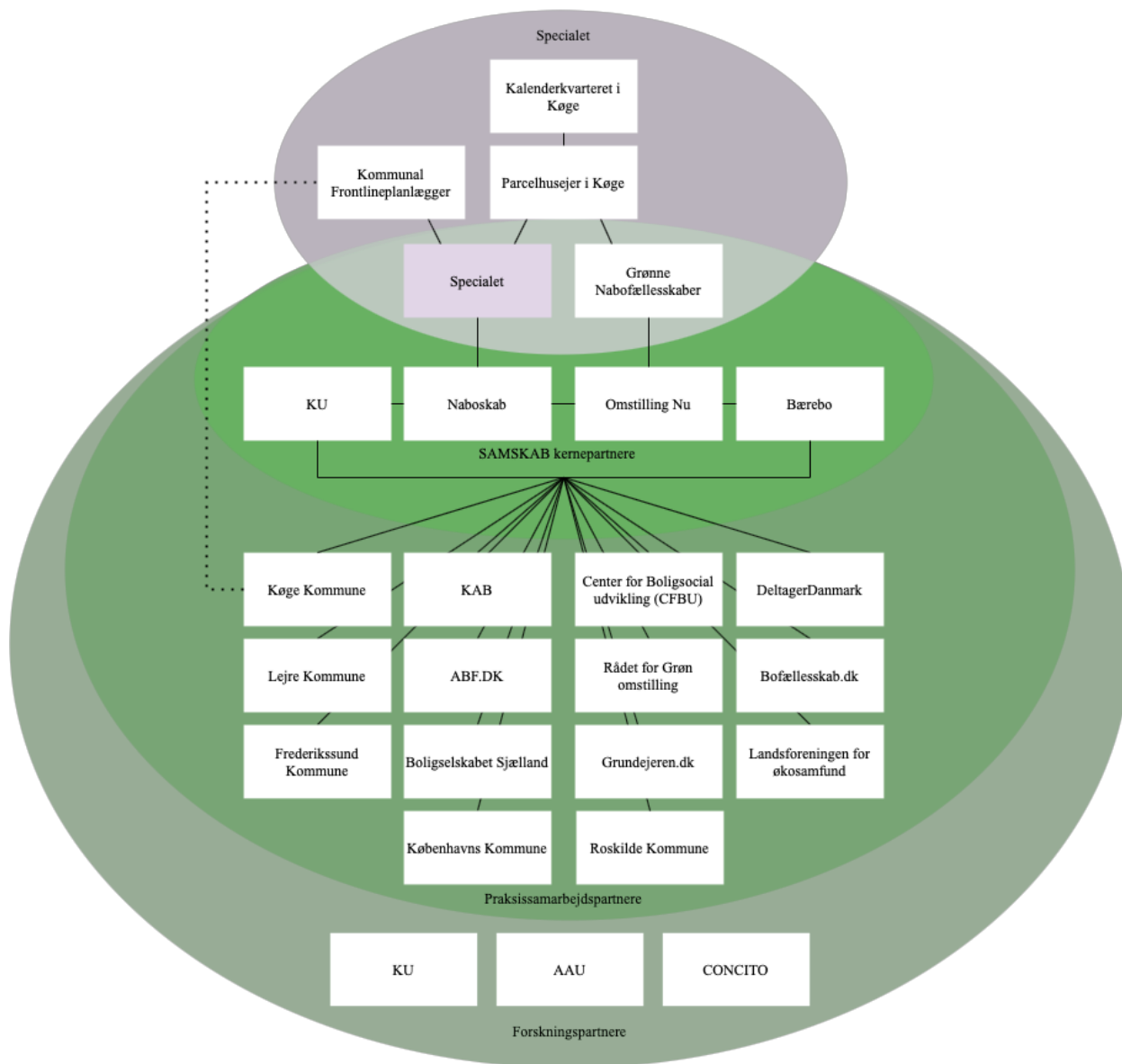
I følgende afsnit præsenteres de aktører, der er relevante for at forstå den forskningspraksis specialet skriver sig ind i. Først beskrives det treårige forskningsprojekt SAMSKAB (2022-2025). Vi har med specialet indledt et samarbejde med konsulentvirksomheden Naboskab i forhold til at bringe viden til SAMSKABs arbejdsplan nummer 2. SAMSKAB præsenteres for at kunne sætte specialets undersøgelse i relation til arbejdsplan 2, og forstå hvordan denne er en del af en større forsknings- og forståelsesmæssig sammenhæng. Derfra præsenteres vores overvejelser i forhold til specialets samarbejder. Endeligt præsenteres specialets case: Kalenderkvarteret i Køge Kommune.

2.1 Om SAMSKAB

‘SAMSKAB: *Fra Grå boligforeninger til grønne Nabofællesskaber*’ er et forskningsprojekt, forankret i Institut for Antropologi ved Københavns Universitet og støttet af VELUX FONDENS HUMpraxis-program gennem en bevilling på 6.413.993 kr. (Københavns Universitet 2021). SAMSKAB vil i perioden 2022-2025 bidrage: “...med viden og redskaber, der kan støtte etableringen af helt nye grønne nabofællesskaber samt overgangen fra grå boligforeninger til grønne nabofællesskaber og dermed styrke den grønne omstilling.” (Omstilling.nu/samskab u.å.). Projektet gennemføres i et samarbejde mellem fire kernepartnere bestående af Københavns Universitet, Naboskab, Bærebo og Omstilling Nu. SAMSKAB vil foruden kernepartnere inddrage boligorganisationer, kommuner, samt øvrige aktører inden for grøn omstilling i boligsektoren (Københavns Universitet 2021).

Organisering

Figur 2 nedenfor visualiserer organiseringen af SAMSKAB, hvordan specialet indgår i det og hvilke samarbejder, der spiller ind hvor:



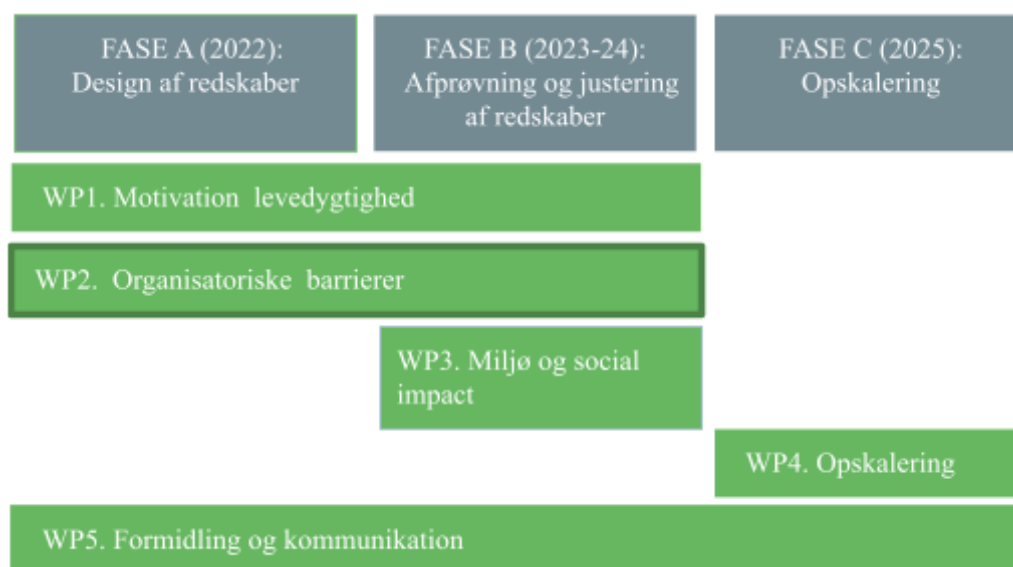
Figur 2: Organiseringen af forskningsprojektet SAMSKAB (Egen illustration frit fra SAMSKAB u.å)

2.1.1 Baggrund og formål

SAMSKAB er udviklet på baggrund af forskningsresultater fra det tidligere forskningsprojekt COMPASS. Hvor COMPASS-projektet studerede etablering af grønne fællesskaber i eksiste-

rende økosamfund og bofællesskaber, tager SAMSKAB-projektet sit udgangspunkt i boligforeninger på tværs af ejer-, bo- og boligformer, både i nyetablerede- og eksisterende etagebyggerier (Københavns Universitet 2021).

Formålene og visionen bag SAMSKAB realiseres gennem fem arbejdsplaner fordelt på tre faser, hvor specialet som nævnt bringer viden til arbejdsplan 2, som er markeret i Figur 3 nedenfor:



Figur 3: SAMSKABs arbejdsplaner (Egen illustration frit fra Omstilling.nu/samskab u.å.)

Arbejdsplan 2, '*Organisatoriske barrierer*' har til formål at udvikle og teste specifikke redskaber, med henblik på særligt at understøtte ansatte i kommuner og boligorganisationer i at fremme *etablering, transformation og vedligeholdelse* af grønne nabofællesskaber (Omstilling.nu/samskab u.å.). Arbejdsplanen fokuserer på organisatoriske barrierer i forbindelse med etablering af grønne nabofællesskaber, ligesom der vil være fokus på synergi mellem nabofællesskaber, boligorganisationer og kommuner (ibid.).

Det siger sig selv, at specialet alene ikke vil kunne nå rundt om alle hovedformål, formuleret i projektets arbejdsplan 2. Derfor har vi med samarbejdet valgt at fokusere på en afgrænset problemstilling, som vi mener, vil kunne bidrage med relevant viden til det videre arbejde i SAMSKAB, der fortsætter i årene efter, at vores speciale afsluttes.

Undervejs i specialeprocessen har vi deltaget i SAMSKABs forskergruppes møder, for løbende opdateringer, sparring og vidensdeling.

2.1.2 Os i samarbejdet: tre spor?

I kraft af vores tilgang til felten og vores samarbejde med Naboskab og SAMSKAB kan det argumenteres, at specialet foregår i tre spor.

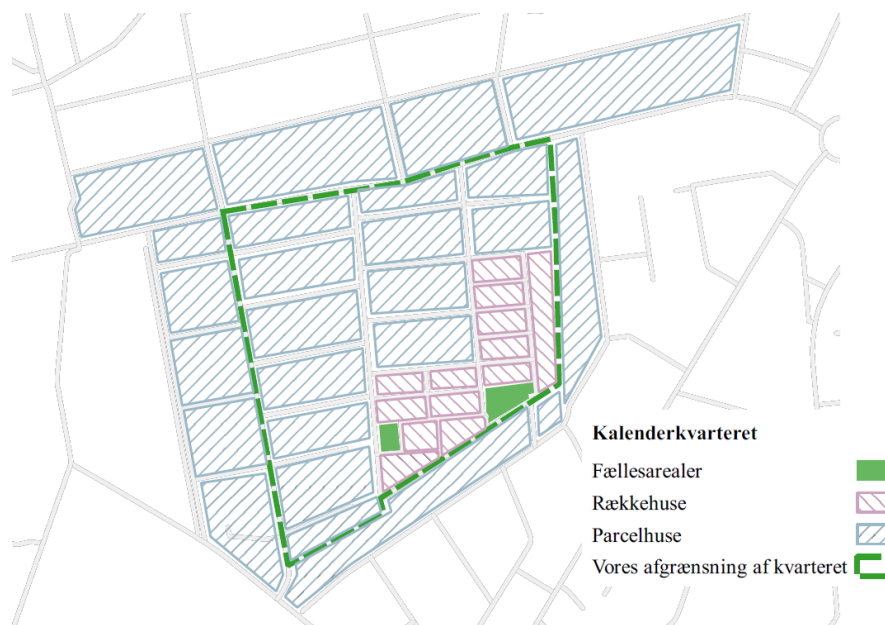
Det første spor er selve specialet med afsæt i Plan, By og Proces: det er det primære spor, og det er det, vi som udgangspunkt orienterer os efter. Det andet spor findes i samarbejdet med Naboskab, og tilknytningen til SAMSKAB, med adgang til forskningsnetværket og herunder viden, kontakter, sparring og data samt endelig afrapportering af relevante resultater fra specialet. Det tredje spor ligger i vores case, parcelhuskvarteret i Køge, hvor vi har været i kontakt med beboerne.

Det har derfor været nødvendigt fra et tidligt stadie i arbejdsprocessen at være bevidste om, hvordan vi navigerer mellem sporene, for at kunne sikre undersøgelsens kvalitet, vores frie beslutningstagen og kritiske stillingtagen, samt leve op til vores ansvar som samarbejdspartnere. Vi har først og fremmest været bevidste om, at undersøgelsen er vores egen; at RUC-sporet er det primære, og at samarbejdet med Naboskab og involveringen i lokalsamfundet, ikke står i vejen for frie beslutninger eller kritisk stillingtagen til case og empiri. Derudover har vi, for at sikre gode samarbejder, sørget for at forventningsafstemme med både Naboskab og SAMSKAB, og herunder at indgå en skriftlig samarbejdsaftale med Naboskab. Hvad vi lover i felten, har vi været opmærksomme på at klarlægge i kontakten med respondenter: Vi vil ikke starte et grønt nabofællesskab for dem, men bidrage med viden om, hvilke muligheder vi identificerer. På den måde har vi forsøgt at afveje og navigere mellem disse forskellige dele, eller spor, i specialet.

2.2 Præsentation af case: Kalenderkvarteret i Køge Kommune

Parcelhuskvarteret "Kalenderkvarteret" er beliggende i Køge Kommune. Køge Kommune har ca. 60.000 indbyggere, strækker sig over et areal på 25.000 hektar og er en del af Region Sjælland (Køge Kommune u.å a). Boligerne i Kalenderkvarteret er primært opført fra 1974 og ti år frem, og består af 81 parceller og 45 rækkehusboliger (DinGeo.dk u.å.).

Kvarteret er planlagt som et klassisk parcelhuskvarter med to hovedindfaldsveje, og 10 stikveje med hver 8-10 boliger, samt et stisystem, der forbinder området med de omkringliggende kvarterer. Området rummer desuden to fælles græsplæner; se Figur 4 nedenfor:



Figur 4: Kalenderkvarteret (Egen illustration)

Parcelhusgrundene er arealmæssigt omkring 750-800 m², med huse på omkring 120-130m² i grundplan, hvor enkelte er i to plan (Bilag 9: 2). Boligerne beskrives som klassiske parcelhuse “...med en stue og to børneværelser, et soveværelse, et badeværelse og måske to badeværelser og et køkken, bryggers og entré.” (Bilag 9: 1). Rækkehusene er arealmæssigt 20-30 m² mindre, og har samtidig mindre haver end parcelhusene (Bilag 17: 2).



(Egne billeder, 2022)

I specialet afsøger vi muligheder for hvordan Køge Kommune kan understøtte etablering af grønne nabofællesskaber i Kalenderkvarteret. Indenfor rammerne af Køges Kommunes klimaindsatser fokuserer vi på indsatser varetaget af lokalt forankrede planlæggere. Denne rolle forvaltes blandt andet af en grøn ambassadør, der er ansat som en af to medarbejdere i team ‘Grøn Omstilling’, under Køge Kommunes Plan, Byg- og Miljøafdeling i Teknik- og Miljøforvaltningen. Det Grønne Hus fungerer som omdrejningspunkt for Køge Kommunes klima-, energi-

, og miljøarbejde. Ligesom det fungerer som samlingssted for grønne oplysningsaktiviteter og ildsjæle, der er engageret i dagsordenen (Køge Kommune u.å. b; Købe Kommune u.å. c). Det forstås, at det er i Det Grønne Hus, at der er kortest afstand mellem Køge Kommunes borgere og Køge Kommune i forhold til lokalt forankret arbejde med grønne nabofællesskaber.

3

Parcelhuskvarteret: Ideal og kritik

3 Parcelhuskvarteret: ideal og kritik

Med parcelhuskvarteret som udgangspunkt for undersøgelsen er det væsentligt at dykke ned i hvilken planlægningstendens, boformen skriver sig ind i, hvilke idealer den er forbundet med og hvilken kritik, der kan rettes mod parcelhuskvarteret fra et fællesskabs- og bæredygtigheds-perspektiv. Denne forståelse og problemidentifikation vil besvare specialets første arbejds-spørgsmål: *Hvordan kan planlægningstendensen og idealet bag parcelhuskvarteret forstås og problematiseres i relation til fællesskab og bæredygtig levevis?*

3.1 Parcelhuskvarterets opblomstring

“Synet af de mange, mange lave huse, der ligger som ringe rundt om alle byer i Danmark er velkendt og trygt. Men det er ikke mere end 50 år siden, at der var bondeland og skov og mark, der hvor parcelhusene ligger i dag...” (Kraul 2010: 28)

De danske parcelhuskvarterer udgør i dag en massiv andel af den beboede bygningsmasse i Danmark, og er et resultat af 1960'ernes og 1970'ernes modernistiske planlægningsparadigme udviklet i takt med opblomstringen af den danske velfærdsstat (Bisgaard 2010: 14). Paradigmet afløste en byplanlægningstendens præget af efterkrigstidens økonomiske vanskeligheder med lav byggeaktivitet, ringe boligformer og boligmangel, der påkaldte udpræget efterspørgsel på sunde familieboliger (Gehl 2013: 8-9). På amts- og kommunalt planlægningsniveau udvikledes der derfor igennem 1950'erne fysiske dispositionsplaner, så nyplanlagte parcelhusområder kunne gøre indhug i bynære landbrugsarealer (Gaardmand 1985: 12). Samtidig skabte det modernistiske planlægningsparadigmes indtog, sammen med bilinvasionen, nye muligheder for bebyggelsesmønstre og en hastig udvikling af de danske forstæder (Gehl 2013: 8-9). Efterspørgslen på boliger og de nye muligheder for mobilitet og byggeri resulterede i *“...en helt ny epoke for det danske parcelhus. Typehusbyggeriet eksploderede, og nye parcelhuskvarterer skød op overalt og ændrede det danske kulturlandskab radikalt.”* (Andersen & Jensen 2019).

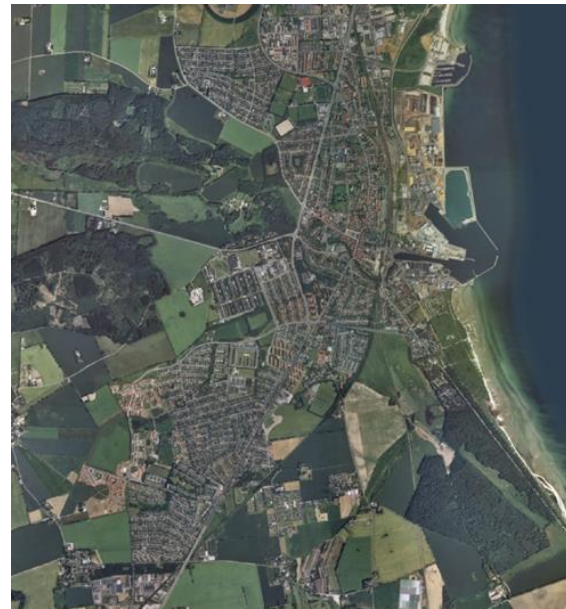
Byggeboomet betød, at boligbyggeriet i løbet af 60'erne voksede fra godt 20.000 til omkring 50.000 boliger om året; en boligrevolution større end nogensinde (Gaardmand 1985: 12). Størstedelen af de danske parcelhuse er opført mellem 1960 og 1980, svarende til mere end 450.000 boliger. De tyve års boligbyggeri mere end fordoblede det samlede bebyggede areal i Danmark

(Andersen & Jensen 2019). Parcel- og rækkehusene i specialets case, Kalenderkvarteret, er som nævnt også primært opført i denne periode.

Figur 5 nedenfor viser ortofotos af Køge fra henholdsvis 1954 og 1995, som tydeligt eksemplificerer udvidelsen af bykernen på omkringliggende landbrugsarealer, her særligt mod syd-vest:



Køge 1954



Køge 1995

Figur 5: Ortofoto af udsnit af Køge Kommune, fra henholdsvis 1954 og 1995 (kort.plandata.dk)

Udviklingen var forbundet med en markant velfærdsstigning i samfundet med skattemæssige fordele og rentefradrag, således at danskere med en gennemsnitlig lønindkomst, nu kunne købe eget hus (Kraul 2010: 28). Det var første gang i historien, at der for danskere var økonomisk mening i at eje eget hus (Vestergaard 2010: 79).

I forstæderne blev en ny og individualiseret boform dermed mulig og udviklingen blev blandt andet kendetegnet som velfærdssamfundets symbol på den ideelle boform og menneskelig lykke (Kraul 2010: 32; Andersen & Jensen 2019).

3.1.1 Livet i forstaden

Modsat 100 års vandring fra land til by, tegnede der sig nu et billede af, at den danske befolkning flyttede fra byen til de nye grønne forstæder; udflytningen gjaldt op mod 1,5 mio. mennesker, svarende til næsten en tredjedel af befolkningen på daværende tidspunkt (Kraul 2010: 28).

De typiske udflyttere til parcelhuskvartererne dengang var unge familier med ét barn og et mere på vej og førstegangsejere af hus: *“For de fleste blev der sat lighedstegn mellem velfærdsstatens idealer om det gode liv og livet i parcelhuset...”* (Bisgaard 2010: 14).

Den massive udflytning med muligheden for at investere i fast ejendom betød, at mange i kvartererne var i samme livssituation og på samme alder, hvilket skabte udgangspunkt for sammenhold om at få tingene til at fungere, og navigere i den nye livsform (Kraul 2010: 28). Selvom parcelhusene ikke var bygget op om en præmis om fællesskab, var omstændighederne således frugtbare til det: *“Mange parcelhusbeboere husker stadig den tid som den bedste i deres liv. Der var stuvende fulde huse, når den nyoprettede grundejerforening kaldte til møde.”* (ibid.).

Det eksplosive nybyggeri aftog imidlertid markant i fra 80'erne, og frem mod 2000 købte 95 % af alle nye husejere brugte huse. Der blev samtidig kun opført 5000 nye parcelhuse om året i perioden sammenlignet med 27.000 om året midt i 70'erne (Andersen & Jensen 2019).

3.2 Parcelhuskvartererne som boform i dag

Parcelhuskvarterene skyder stadig op i det danske landskab, og er fortsat en attraktiv boligform. Ifølge tal fra Danmarks Statistik bor som nævnt ca. 3 millioner danskere i parcelhus eller stuehus (Danmarks Statistik 2022a). Her er det afgørende at have for øje, at statistikken rummer andre boformer, udover det klassiske type-parcel, men at det alligevel er boformer, der som det klassiske parcelhus, rummer miljømæssige udfordringer med mange m² pr. person og lav spredt byggeri.

En undersøgelse foretaget af privatøkonom Louise Aggerstrøm viser, at to tredjedele af dem, der bor i eget hus, ser det som deres drømmebolig, ligesom boformen er den, som flest danskere drømmer om at komme til at bo i: *“Næsten halvdelen af alle danskere drømmer om at bo i eget hus - fire gange så mange som andelen, der drømmer om en ejerlejlighed.”* (Danske Bank 2019).

Motivationen for at bo i eget hus er ifølge Jesper Bo Jensen fra Center for Fremtidforskning, i dag forbundet med graden af privatliv, afstanden til naboer og muligheden for *at gå hele vejen rundt om huset*. Derudover er motivationen karakteriseret gennem fordelene ved at være ejer af egen bolig; selvstændigt at disponere over kvadratmeterne og skabe sit eget hjem; sikre og trygge miljøer og udfoldelsesmuligheder for børn; naturlige omgivelser i nærområdet og ikke mindst *god plads* i husene (Jensen 2006: 16-17).

3.2.1 Beboersammensætning i nye og gamle parcelhuskvarterer

Jensen påpegede tilbage i 2006, i en undersøgelse af nutidens og fremtidens parcelhuse, at mange unge drømmer om at flytte i parcelhus, og at de seniorer der bor der (75 %), ikke vil flytte derfra (Jensen 2006: 5). Parcelhus-beboerne er dermed typisk småbørnsfamilier, som søger mere plads og ældre par og seniorer, der er blevet boende efter, at børnene er flyttet hjemmefra. Beboersammensætningen i de ældre parcelhuskvarterer er derfor i dag ofte, i modsætning til i 60'erne og 70'erne, præget af en divers beboersammensætning med forskellige aldre og livsformer og et samtidigt igangværende generationsskifte, med løbende til- og fraflytning: Seniorer skiftes ud med unge familier. I modsætning hertil peger Jensen på, at beboersammensætningen i nybyggede kvarterer, næsten automatisk, er mere homogen, da det oftest er unge familier, som flytter ind her (ibid.: 36).

Jensen argumenterer i forlængelse heraf for en overordnet sammenhæng mellem beboersammensætningen og forudsætningerne for nabofællesskaber: *“...jo større homogenitet aldersmæssigt i et område, jo større social kontakt mellem naboerne.”* (ibid.). Koblingen bygger på, at der blandt børnefamilierne eksisterer flere fællesskaber end blandt beboere uden hjemmeboende børn (ibid.: 37-38). Jensen peger dermed på, at fællesskabet er mindre tilstedeværende i ældre kvarterer, med en aldersmæssigt broget beboersammensætning, sammenlignet med nyere kvarterer (ibid.). I relation til specialet antyder det, at kvarterets alder kan være relevant for at forstå forudsætningerne for etablering af nye nabofællesskaber. Og der kan på den måde fremhæves karakteristika ved boformen, som udfordrer fællesskabet.

3.3 Kritik af det modernistiske planlægningsparadigme

Kritikken af parcelhuskvartererne voksede allerede frem i takt med den massive udvikling i 70'erne, særligt rettet mod byggeboomets beslaglæggelse af kolossale arealer og holdbarheden

af tidens ideer om planlægning for *det gode liv* i de nyanlagte områder (Andersen & Jensen 2019).

Arkitekt Jan Gehl, som var og stadig er fremtrædende i kritikken, argumenterer for, at den modernistiske byplanlægning er problematisk i sit manglende hensyn til samspillet mellem byen og mennesket, og sit store hensyn til bilen som ny mobilitetsform (Gehl 2013: 8). Han argumenterer endvidere, at modernismens "helikopterperspektiv" på byplanlægningen, generelt skaber et snævert fokus på placeringen af fritstående huse, der som konsekvens gør de omkringliggende rum til *mellemrum* og ikke byrum uden hensyn til mennesket og livet i byerne (ibid.: 8-9). Her skal det pointeres, at kritikken ikke alene er relateret parcelhuskvarterene, men også er rettet mod det klassiske modernistiske etagebyggeri opført i forstæderne fra 1960'erne.

3.3.1 Hvad med fællesskabet?

Kritikken retter sig på den måde mod manglende hensyn til bylivet og fællesskabet. Samtidig kan det påpeges, at parcelhusenes arealmæssige rammer, både indendørs og udendørs, lægger op til, at hver matrikel rummer plads til de aktiviteter, som hverdagslivet fordrer.

Gehl udbygger fællesskabskritikken, og beskriver hvordan en mangel på aktivitet i offentlige rum, hvor *beskedne kontaktformer* kan finde sted, gør, at forskellen på kontakt og isolation opleves mere markant. Beskedne kontaktformer forstås som forbundet med, at de "...ikke repræsenterer de store og iøjnefaldende muligheder, men mange små tilbud, der er lette at overse og lette at undervurdere, fordi de er så dagligdags, så almindelige og så beskedne..." (Gehl 1971: 9). Det beskrives, at hvis ikke livet mellem husene er tilstedeværende, og dermed heller ikke de beskedne kontaktformer, vil det bevirke, at: "*de nuancerede overgangsformer mellem at være alene og være sammen er borte. Grænserne mellem isolation og kontakt er blevet trukket skarpere op. Enten er man alene, eller også er man sammen med andre på et relativt krævende og fordringsfuldt plan.*" (ibid.: 11). Planlægningen i boligområder, hvor mennesket ikke naturligt eksponeres for beskedne kontakter i det offentlige rum, bevirker dermed, at fællesskabet bliver mere krævende.

En anden relevant pointe anfægter en yderligere udfordring i fraværet af kontakterne i det offentlige rum, da de også udgør potentialer for, at andre kontaktformer kan gro frem (ibid.). Når den beskedne kontakt ikke opstår, på grund af kvarterernes indretning, forhindres udviklingen af kontakterne. Gehl kritiserer, at man i stedet må inviteres og invitere aktivt: "*Bare denne*

formaliseringsgrad nedsætter nødvendigvis kontaktomfanget en hel del. Det bliver en lille smule besværligt "at have kontakt", fordi det altid kræver mere af begge parter, når der er inviteret. Nuancer og overgangsformer er forsvundet." (ibid.).

Parcelhuskvarteret som planlægningstendens kan altså med henvisning til Gehl kritiseres for, ikke at fordre fællesskaber, men at besværliggøre dem, og nedsætte chancerne for, at møder opstår spontant og naturligt, og udvikler sig til fællesskaber. Ikke desto mindre fortsatte danskerne dengang med at flytte i parcelhuse udenfor byerne, og gør det stadig i dag (Andersen & Jensen 2019).

Bagudskuende har kritikken dermed været præget af et arkitektonisk-æstetisk fokus og en kritik af mangel på grobund for fællesskab. Debatten om problematikkerne forbundet med parcelhuskvartererne er fortsat i live, men kan i dag i høj grad også relateres til bæredygtighedskrisen. I følgende afsnit vil vi derfor forholde os til parcelhuskvarteret som planlægningstendens i lyset af den bæredygtige omstilling.

3.4 De danske parcelhuskvarterer i lyset af den bæredygtige omstilling

De danske parcelhuskvarterer anfægtes også i dag fra flere vinkler, og er blandt andet genstandsfelt for udfordringer relateret til klimakrisen, der påkalder, at vi som samfund indretter os på måder, hvor vi reducerer vores økologiske fodaftryk. I forhold til vores boformer kræver det blandt andet, at vi bor på færre m², deler mere, bor tættere og forbruger færre ressourcer (Gehl i Dansk Arkitektur Center 2021: 0.45; Relea 2010: 6).

Når der i dette afsnit rejses kritik af de danske parcelhuskvarterer i lyset af den bæredygtige omstilling, er det dog afgørende at have in mente, at vi i nærværende undersøgelse af Kalenderkvarteret i Køge Kommune, har fokus på at reducere udledte CO₂-emissioner og ressourceforbrug gennem beboeradfærd. Det har vi i kraft af, at de udledte emissioner fra etablering af parcellerne *er* udledt, og at vi afgrænser os fra at arbejde med nybyggeri. Vi har altså udelukkende fokus på drift, relateret til forbrug, der kan korrigeres gennem en omstrukturering af hverdagslivspraksisser. Den samlede kritik fremføres dog alligevel for at give et kontekstspecifikt billede af boformen i relation til udfordringen.

3.4.1 CO₂-belastning og ressourceforbrug

Først kan det fremhæves, at den bæredygtige indretning af livet i parcelhuskvarteret udfordres i forhold til udledte CO₂-emissioner og ressourceforbrug relateret til opførelse af et klassiske parcelhus fra 60'erne og 70'erne. Her viser undersøgelser udarbejdet af Relea, at CO₂-belastningen forbundet med byggematerialer til opførelse af en enfamiliesbopæl samt energiforbrug i driftsfasen, er *væsentligt* højere sammenlignet med opførelse og drift af én husstand i en etageejendom (Relea 2010: 6). På samme måde som etablering af energisystemer kræver flere ressourcer, idet parcellerne er karakteriseret ved lavt, spredt byggeri (ibid.; Jacobsen & Petersen 2009: 10). Med udvikling af parcelhuskvartererne fulgte samtidig andre nødvendige nybyggede faciliteter, estimeret til ca. tre gange så meget i volumen pr. parcelhus, såsom veje, indkøbscentre og skoler, der var nødvendige for og en del af idealet bag livet i de nye forstadsbyer (Kraul 2010: 28).

Udover de ovennævnte udledninger tilskrives en samfundstendens præget af nye familietyper; hvor flere mennesker lever alene efter skilsmisse, ligesom parcelhuset som boform er præget et stigende antal ældre, der bor alene på mange kvadratmeter (Gehl i Dansk Arkitektur Center 2021: 0.45; Jensen 2006: 5; Sælan 2010: 33). Det høje antal kvadratmeter pr. beboer betyder øgede driftsomkostninger relateret til energiforbrug pr. individ (Relea 2010: 6; Jacobsen & Petersen 2009: 10-11).

Ser vi herfra på undersøgelser af byggetendenser i en dansk kontekst, fremgår det, at de parcelhuse der opføres i dag, er betydeligt større end de klassiske parceller, der blev opført i 60'erne og 70'erne. Hvor et klassisk parcelhus opført i 60'erne og 70'erne gennemsnitlig er 139 m², tegner der sig et billede af, at de nyetablerede parcelhuse i gennemsnitlig er 153,5 m² (Jensen 2006; Danmarks statistik 2022b). Derudover viser undersøgelser, at nuværende parcelhusejere beskriver et behov for endnu større huse, hvorfor den CO₂-mæssige belastning relateret til opførelse af parcelhusområder, må forventes at stige i fremtiden (Jensen 2006).

3.5 Opsamling: Grønne nabofællesskaber?

Vi kan på baggrund af kapitel 3 konkludere, at parcelhuskvarteret er født i et modernistisk planlægningsparadigme præget af massiv udvidelse af det bebyggede areal i Danmark og idealer om nye bo- og livsformer udenfor byerne. Et ideal forbundet med ønsket om egen matrikel med plads, privatliv og i fred for naboer, der står i direkte modsætning til tankegangen om

grønne nabofællesskaber. Trods planlægningsidealets ophav i 60'erne, er boformen stadig en af de mest udbredte og eftertragtede boformer i Danmark, hvorfor parcelhuskvarterer stadig blomstrer op rundt omkring, og idealerne reproduceres. Planlægningstendensen er kritiseret for netop disse idealer, og kan i dag særlig problematiseres som en CO₂- og ressourcebelastende boform og som et udfordrende udgangspunkt for tilstedeværelsen og dannelsen af fællesskaber.

Samlet kan det opsummeres, at parcelhuskvarteret identificeres som ramme for et liv, der rummer en CO₂-belastende levevis, udfordrer dannelsen af fællesskaber og samtidig er en udbredt boform i Danmark. Tre kritikpunkter, der rammesætter et incitament til netop at gå ind og arbejde med etablering af grønne nabofællesskaber her.

4

Teori

4 Teori

I det følgende kapitel vil vi redegøre for projektets teoretiske begrebsapparat. Først og fremmest har vi valgt at inddrage teori, der belyser praksisser og hverdagsliv. Det har vi gjort fordi vi i undersøgelsen tager afsæt i hverdagslivet som overordnet arena for den forandring, vi ønsker at undersøge mulighederne for at skabe. Derfor finder vi det nødvendigt teoretisk at kunne gribe, hvad hverdagslivet er for en størrelse. Her trækker vi primært på Birthe Bech-Jørgensens teoretisering af hverdagslivet (1994).

Derudover inddrages praksisteori (Halkier & Jensen 2008), for at kunne forstå, hvad der er styrende for hverdagslivets praksisser - herunder hvordan relationer, den sociale kontekst, normer og performativitet hænger sammen med individuelle praksisser. Også Bech-Jørgensens begreber *forskydninger*, *skred* og *brud*, inddrages, idet de griber forskellige niveauer af forandringer i hverdagslivet. Da etablering af grønne nabofællesskaber vil kræve en forandring i den eksisterende organisering af hverdagslivet i kvarteret, finder vi det relevant at inddrage begreber, der kan hjælpe os til at undersøge, hvordan forandringer kan opstå og hverdagslivet kan omstilles.

Dernæst inddrages Nancy L. Rosenblums teoretisering af naborelationen (2016), fordi det er denne relation et grønt nabofællesskab vil skulle tage afsæt i, hvorfor en dybdegående forståelse af hvad der karakteriserer naborelationerne i kvarteret i dag, er relevant.

Med afsæt i COMPASS-projektets studie af velfungerende grønne fællesskaber, inddrages også Annette Høite Hansens (2019) begreber *netværkere* og *beboere*, der knytter sig til forskellige roller i et fællesskab, herunder hvordan forskellige deltagelsesformer understøtter hinanden. Begreberne inddrages for at kunne nuancere former for deltagelse og dermed identificere potentialer for at skabe grønne nabofællesskaber i kvarteret, hvor begge typer deltagere er til stede.

Slutteligt inddrages Anika Aggers og Eva Sørensens (2018) teoretisering af den kommunale fronlinjeplanlæggerrolle, for at afsøge og muliggøre en diskussion af hvilken rolle kommunen kan indtage i kvarteret, i forhold til at etablere grønne nabofællesskaber, samt hvilke potentialer og barrierer, der ligger i mødet mellem kommunen og beboerne i kvarteret.

Udover ovenstående teorier, der vil blive præsenteret i indeværende kapitel, anvendes også Gehls (1971) begreber *beskedne kontaktformer* og *inviterende fællesskaber*, samt hans kritik af det modernistiske planlægningsparadigmes indvirkning på fællesskaber, præsenteret i kapitel 3, som teoretisk perspektiv i analysen.

Vi har altså anlagt et perspektiv, der har fokus på hverdagslivet og relationerne i kvarteret, fordi vi mener, at vi med dette afsæt kan få en dybdegående forståelse for den kontekst, som de grønne nabofællesskaber i kvarteret vil skulle indgå i, og dermed hvordan de kan etableres.

Vi har udvalgt de teoretiske perspektiver ud fra en pragmatisk tilgang. Dermed har vores fokus været på, hvordan de kan supplere hinanden og gribe forskellige dele af empirien, frem for på perspektivernes forskellige ontologiske og epistemologiske udgangspunkter (Hartmann-Pedersen 2009: 30). Vi forstår således samspillet som supplerende og de teoretiske perspektiver som delelementer, der samlet set fungerer som en analysestrategi.

4.1 Performativitet og praksis

For at forstå hverdagslivets praksisser og hverdagslivet som arena for forandring, præsenteres først, hvordan vi forstår *praksis*. Vores forståelse er hentet i praksisteorien - vi skelner dog ikke skarpt mellem *adfærd* og *praksis*, da vi ser det som to begreber, der begge kredser om, hvad folk *gør*.

Flere teoretikere har præsenteret deres bud på en definition af praksis. Vi tilskriver os her Theodore Schatzki, der definerer praksis på følgende måde: "*A practice is a set of doings and sayings organized by a pool of understandings, a set of rules and a teleoaffective structure*" (Schatzki 2001:53 i Halkier & Jensen 2008: 53).

Forståelser eller *the pool of understandings* dækker over både praktisk forståelse for, hvor og hvordan individer skal gøre noget, viden og know-how i bred forstand (Halkier & Jensen 2008: 53). I vores case kan det eksempelvis være viden om, hvordan hækken skal klippes eller hvordan pastaen skal koges.

Regler kan både tage form af sprogligt eksplicite regler om, hvad der kan og må gøres, og som normer i form af usagte principper om, hvad der gøres, hvad der kan gøres, og hvad der er vigtigt og gøre (ibid.). I forhold til vores case er dette interessant, fordi det åbner op for et blik på hvordan praksisser i parcelhuskvarteret, både kan være styret af egentlige regler (hvad må man bruge fællesarealerne til?) og af mere uformelle principper for, hvad der er i orden (må man ringe på hos sin nabo efter midnat?). De *teleoaffective strukturer* beskrives som åbne, følelsesmæssige og normative orienteringer, der skaber hierarki mellem forskellige praksisser (ibid.). I forhold til hverdagslivet i kvarteret kan disse komme til udtryk ved en følelsesmæssig eller normativ afvejning af, hvad der er vigtigst at gøre på et bestemt tidspunkt.

Ifølge Halkier og Jensen er praksisser performative og skaber sociale ordner. *“Al social aktivitet bliver i denne forståelse normativ, fordi den reguleres af egne og andres blikke.”* (ibid.: 55). De uddyber: *“I dette perspektiv ses det normative ikke som faste regler med sanktioner, men som gennemførte praksisser, hvorigennem passende opførsel forhandles i respektive praksisfelter.”* (ibid.). I et praksisfelt som parcelhuskvarteret sker altså forhandlinger om, hvad der er passende opførsel - overskrider en beboer normen for denne, kan de opleve sanktioner i form af eksempelvis dømmende blikke, kommentarer eller afstandstagen fra deres naboer. At praksisser og social aktivitet er performative betyder dog, at selvom normerne for acceptabel performance reproduceres, vil de også kunne udfordres og genforhandles (ibid.). Hvordan man gør det at bo i et parcelhus, kan altså genforhandles.

4.2 Hverdagslivet i parcelhuskvarteret

Når vi i specialet ønsker at undersøge, hvordan der kan etableres grønne nabofællesskaber i Kalenderkvarteret, er det afgørende at danne et begrebsapparat, der kan skabe udgangspunkt for en undersøgelse af en praksis, der i sin form er tænkt indlejret i beboernes hverdagsliv. Hverdagslivsbegrebet er introduceret af flere teoretikere, der anvender det som kontekst for at forstå, hvordan praksisser udspiller sig i relation til det levede liv (Pink 2021: 5). I relation til klimakrisen, beskriver professor i socialvidenskab Sarah Pink hverdagslivet som: *“...where we make our worlds and where our worlds make us. Therefore everyday life is a context of human creativity, innovation and change and a site where processes towards a sustainable future might be initiated and nurtured.”* (ibid.).

Hverdagslivet som arena for en transition mod en bæredygtig fremtid, er netop specialets udgangspunkt, hvorfor vores fokus ligger på at forstå beboernes hverdagsliv som udgangspunkt og kontekst for etablering af grønne nabofællesskaber.

Til at udfolde hverdagslivsbegrebet henter vi primært inspiration fra den danske kultursociolog Birte Bech-Jørgensen, der i bogen *‘Når hver dag bliver hverdag’* (1994), udfolder hverdagslivsbegrebet i en undersøgelse af kvindelig ungdomsarbejdsløshed. Når vi arbejder med adfærdændring mod engagement og udvikling af grønne nabofællesskaber i Kalenderkvarteret, bruger vi Bech-Jørgensens undersøgelser af hverdagslivet og forandringer heraf til at under-

søge hvilke betingelser og aktiviteter, der kan være med til at fremme en omlægning af hverdagslivspraksisser blandt beboerne i Kalenderkvarteret, dog med det forbehold, at vi tager begreberne ud af den kontekst, de er etableret i.

4.2.1 Hverdagsliv

Bech-Jørgensen arbejder ud fra en opfattelse af, at individet stræber efter at leve et bedre liv, hvor hverdagslivets aktiviteter, som vi jf. Halkier & Jensen (2008) henviser til som praksisser, skal være meningsfulde i hverdagslivet. Hvad der opfylder et meningsfuldt hverdagsliv differentierer mennesker imellem og er kulturelt, historisk og socialt betinget (Bech-Jørgensen 1994: 18). I relation til specialets undersøgelse af Kalenderkvarteret bliver en forståelse af, hvad beboernes oplever som værende et meningsfuldt hverdagsliv relevant, fordi det skaber afsæt for at forstå, hvordan der kan arbejdes med muligheder og barrierer for forandring mod involvering i grønne nabofællesskaber i kvarteret.

Bech-Jørgensen definerer hverdagslivet, som “...*det liv vi lever, opretholder og fornyer, genskaber og omskaber hver dag.*” (ibid.: 17). Dermed forstås hverdagslivet som processuelt og foranderligt. Vekselvirkninger mellem hverdagslivets gentagende selvfølgeligheder og skiftende betingelser forårsager, at hverdagslivet begrænses, udvides og omorienteres, og kan dermed opfattes som i bevægelse (ibid.: 18).

Bech-Jørgensens forståelse af hverdagslivet anskues ud fra en forestilling om, at hverdagslivet må forstås gennem dets betingelser, samt de måder hvorpå hverdagslivets betingelser håndteres (ibid.). Det kan analyseres i kraft af de praksisser, der har betydning for, at hverdagslivets betingelser genskaves og omskaves. Disse er oftest ubemærkede handlinger, hvilket vil sige, at der er praksisser i hverdagslivet, som individet udfører, som det først bliver opmærksom på, når det belyses (ibid.: 17). For at fange beboernes bemærkede og ubemærkede hverdagslivspraksisser relateret til den grønne dagsorden, må vi derfor dels arbejde med at forstå beboernes ønskede handlinger, men ligeledes spørge ind til deres faktiske handlinger.

4.2.2 Forandringstyper: Forskydninger, skred og brud

Som perspektiv på hvordan der sker forandringer i hverdagslivet, introducerer Bech-Jørgensen tre forandringstyper: *Forskydninger, skred og brud*. De tre forandringstyper, der bevæger sig i tre forskellige tempi, kan hjælpe os til at forstå hvordan praksisser eller betingelser i beboernes

hverdagsliv kan skubbe på en adfærd orienteret mod et engagement i grønne nabofællesskaber. Da vi i specialet arbejder med en kort tidshorisont, har vi ikke mulighed for at anskue fremadrettede forandringer i kvarteret over tid, men kan alligevel bruge begreberne til at identificere og nuancere potentialer og barrierer for grønne nabofællesskaber.

Bech Jørgensens inddeler forandringstyperne efter, hvor mærkbare forandringerne er. Hvor *forskydninger* “...betegner de mindst omfattende og mest ubemærkede forandringer...”, som opstår dagligt, forklares *brud*, som “...de mest omfattende og mærkbare forandringer, nemlig en omstrukturering på een gang af hverdagslivets selvfølgelighed.” (Bech-Jørgensen 1994: 111). En selvfølgelighed forstås som den grundlæggende betingelse for hverdagslivet (ibid.). Begrebet *skred* defineres i forlængelse af de to andre begreber, som “...indbyrdes forbundne forandringer, der udløses, når der er sket tilpas mange forskydninger i selvfølgeligheden, det vil sige, der er tale om processer, som strækker sig over længere tid, og som kan forårsage nye forskydninger, andre skred og muligvis også brud.” (ibid.). Individet vil ifølge Bech-Jørgensen gennem handlinger, tanker og følelser, forsøge at justere skred eller brud i hverdagslivet til forskydninger, der alene vil opleves som umærkelige forandringer i selvfølgeligheden (ibid.). De tre begreber kan i denne undersøgelse bruges til at se på adfærdsforandringer i forskellig skala. Selv små forskydninger i hverdagen, kan blive afgørende for større adfærdsændringer, som eksempelvis at indgå i en deleordning eller tage initiativ til at igangsætte bæredygtige initiativer i nabolaget, ligesom forandringer i form af skred eller brud, kan beskrive skubbet mod en ændring af praksisser.

Når vi i nærværende speciale arbejder med forandringer i beboernes hverdagsliv, der skal skubbe mod fælles handling naboer imellem, bliver det aktuelt at forholde sig til hvad *nabofællesskabet* er for en størrelse. Det udfoldes i næste afsnit.

4.3 Naboskaber og fællesskaber

For at afdække potentialer og barrierer for at etablere grønne fællesskaber med udgangspunkt i naboer, er det væsentligt, at vi forholder os til, hvad naborelationen eller naboskabet er for en størrelse. Det leverer Nancy L. Rosenblum, Amerikansk Statsvidenskabsmand og professor i politisk filosofi, et perspektiv på i bogen “Good Neighbors - The Democracy of Everyday Life

in America” (2016). I forlængelse af det praksis-teoretiske perspektiv, forstår vi også naborelationen som værende performativ og normstyret, hvorfor naborelationen forsås som værende foranderlig.

4.3.1 En unik relation

Rosenblum tager udgangspunkt i en tese om, at naborelationen er helt unik og adskiller sig fra øvrige relationer som venskabet, familierelationen og medborgerskabet. Det som blandt andet gør naborelationen unik er, at den udspiller sig i fysisk nærhed til hjemmet, hvilket er med til at forme forudsætningerne for gensidighed, fornærmelser, ansvar overfor hinanden og den hår-fine balance mellem at passe sig selv og blande sig i naboens “business” (Rosenblum 2016: 24, 26). Hun uddyber: “...it gives meaning to the walls we erect and the reasons we give ourselves for building them.” (ibid.: 26).

På den måde er nærheden til hjemmet afgørende for naboskabet og hvordan relationen udfolder sig. Ifølge Rosenblum kan naboskab dog ikke defineres udelukkende på baggrund af dette; naboer er ikke bare mennesker, som deler nabolag (ibid.: 32) - de udgør miljøet for hinandens liv, og er baggrunden for hinandens privatliv: “Neighbor applies to those close to home who emerge from the background to affect the quality of our lives.” (ibid.: 24). Rosenblum argumenterer altså for, at naboer har en indvirkning på livskvaliteten og livet i hjemmet. Disse pointer peger på, at der kan være mere på spil i naborelationen end blot en relation til en nærboende anden, hvilket er væsentligt i forståelsen af beboerne i Kalenderkvarterets villighed til at etablere nye fællesskaber, og ændre på de eksisterende naborelationer. Det gør det samtidig helt tydeligt, at det er relevant at forstå måden hvorpå naborelationen praktiseres og performs i Kalenderkvarteret nu, for at kunne forstå fundamentet for udviklingen af grønne nabofællesskaber.

Rosenblum argumenterer endvidere for, at naboskabet kendetegnes ved at være overfladisk og distanceret, og at det er en dyd for relationen. “For the most part our interactions with neighbors are modest, that is.” (ibid.: 78). Man taler om hverdagslige ting, som man umiddelbart har til fælles som skraldesortering, kæledyr eller snerydning (ibid.: 41). Venskabet beskriver Rosenblum derimod som en *plain contrast*, hvor private emner deles, og hvor den samme tilbagetrukthed ikke finder sted (ibid.: 42).

Det påpeges desuden, at der foregår afvejsninger af, hvad man får ud af at engagere sig i en naborelation: "*Whether neighbors are obstacle, provocation, or resource? We consider more imaginatively and truly what we give and get, or could.*" (ibid.: 28-29). Det er særligt interessant i relation til beboernes villighed og motivation til at engagere sig i fællesskaber med naboer i den grønne sags tjeneste. Spørgsmålet bliver da, om det vil betragtes som værdifuldt eller ej.

Naborelationen adskiller sig ifølge Rosenblum også fra medborgerskabet, da det ikke er styret af regler, og der ikke er formelle organisatoriske strukturer eller myndighedspersoner, som vejleder i, hvordan man håndterer hinanden og hinandens hverdagsliv (ibid.: 28). Her skinner Rosenblums amerikanske genstandsfelt igennem - i Kalenderkvarteret, som i mange andre danske parcelhuskvarterer, eksisterer en grundejerforening, der i nogen grad sætter rammer for livet. Dog er det stadig ikke en myndighed eller staten, men borgere selv, der organiserer deres fælles hverdagsliv i grundejerforeningen.

4.3.2 Naboskabets kodeks

I bogen argumenteres der for, at der samtidig findes en gensidighed i naborelationen; et *give and take* forhold (Rosenblum 2016: 89). Den ene skovler sne for den anden, og den anden tømmer postkasse, når den ene er på ferie - men så heller ikke mere end det. Rosenblum forklarer: "*That said, neighbors are not ordinarily the core of our network of care and social support. This owes in large part to the differentiated spheres of social life—the circumstances of pluralism. We are nested in circles of friends and family.*", og uddyber, at mellem naboer gælder det, at "*...reciprocity is seldom a material or emotional lifeline.*" (ibid.: 78). Hermed tydeliggør Rosenblum også naboskabets adskillelse fra familierelationen, som udgør et dybere netværk til omsorg og social støtte. Det belyser samtidig en mulighed for, at Kalenderkvarterets beboere allerede får opfyldt behov for socialitet og bytteforhold via andre relationer, hvilket vil udfordre etableringen af grønne nabofællesskaber.

Naboer er også fælles om at skabe hinandens privatliv - og dermed fælles om at lade hinanden være i fred: "*...we value neighbors above all for the fact that they are "decent folk" present to us in our daily lives at home. (Not too present, we hope.)*" (ibid.: 42-43). Som naboer ved man ting om hinanden på trods af en gensidig holden sig på afstand, hvorfor det er nødvendigt "*...to agree on a certain set of rules, called etiquette and politeness, to make this frequent meeting tolerable and that we need not come to open war...*" (ibid.: 28). Der eksisterer altså en form

for naboskabets kodeks, som bygger på den hårfine balance i, hvornår man henvender sig, og hvornår man holder sig for sig selv; og holder viden for sig selv. Dette naboskabets kodeks kan i forlængelse af praksisteorien forstås som uskrevne regler for, hvordan naborelationen performs. Det sætter således rammen for, hvilken opførsel der anses som værende passende. Selvom der ikke som i medborgerrelationen eksisterer formelle regler, er der altså stadig normative regler på spil i naborelationen.

Rosenblums teoretisering af naboskabet som en unik type relation gør det tydeligt, at afdækningen af potentialer og barrierer for etablering af nye grønne nabofællesskaber i Kalenderkvarteret, kræver en forståelse for normen for naborelationen i kvarteret. Denne forståelse af relationen, skal skabe grundlag for en analyse af, dels hvordan grønne nabofællesskaber kan tilpasses naborelationen i kvarteret, og dels hvordan, eller om, normen for naborelationen i kvarteret skal udfordres, så der dannes udgangspunkt for udvidede fællesskaber.

4.4 Deltagelsesformer i grønne nabofællesskaber

Vi har i indledningen defineret hvilken forståelse af grønne nabofællesskaber, vi arbejder med udgangspunkt i. For overblikkets skyld: *Fællesskaber hvor medlemmer deler ønsket om at leve mere bæredygtigt og i fællesskab handler på denne agenda*. Det er imidlertid nødvendigt, at vi forholder os til, hvordan deltagelse i et grønt fællesskab kan forstås, og hvordan vi kan arbejde med det. Til det leverer ph.d.-stipendiat, Anette Høide Hansen fra Institut for Antropologi på Københavns Universitet, et relevant perspektiv med begreberne *beboere* og *netværkere*, som distinktioner i *kollektiv praktivistisk* deltagelse, fra sin forskning i dansk økosamfundsaktivisme (Hansen 2019).

Parcelhuskvarteret er ikke en økolandsby, men Hansens perspektiv indkapsler alligevel den teoretiske grund-idé i grønne nabofællesskaber effektivt: At det motiverende og opretholdende kan findes i deltagelsen i fællesskabet, og ikke nødvendigvis i ideen om at leve mere bæredygtigt, og at deltagelsen kan foregå via forskellige roller og på forskellige niveauer.

4.4.1 Netværkere og beboere

Begrebet praktivismen anvendes til at beskrive aktivistiske indsatser for miljø og klima, som ikke orienterer sin forandring udad til samfundet i forsøget på at skabe social forandring, men i stedet indad mod deltageres egen hverdagspraksis (Hansen 2019: 104).

Deltagere i grønne nabofællesskaber, kan dermed forstås som *praktivister* (ibid.: 99).

Hansen præsenterer to begreber, som distinktion mellem former for praktivistisk deltagelse i et fællesskab: *Beboere* og *netværkere*. *Netværkere* engagerer sig i fællesskabet på et makroniveau, ved at arbejde på at rekruttere nye medlemmer, og repræsentere fællesskabet udadtil (ibid.: 105). Det kan eksempelvis være ved at deltage i relevante netværk. *Beboere* engagerer sig i fællesskabet på et mikroniveau, ved en praksis mod at opretholde selve fællesskabet, ved at være udøvere af en kollektiv bæredygtig livsstil; eksempelvis at passe køkkenhaven eller forberede måltider til fællesspisning (ibid.: 100).

Der argumenteres dermed for, at deltagelse kan ske på flere niveauer, og at der samtidig er en gensidig afhængighed mellem niveauerne. Gensidigheden ligger i, at *beboere* opretholder fællesskabet, som udgør et vigtigt argument for *netværkere*, der udbreder budskabet om det stærke fællesskab; og omvendt er *netværkerne* afgørende for *beboerne*, da det er dem, der trækker nye kræfter ind i fællesskabet. Det understreges samtidig, at en passende balance mellem niveauerne er afgørende for fællesskabets eksistens (ibid.: 110).

Med en skelnen mellem henholdsvis *netværkere* og *beboere* bliver det muligt at arbejde med flere nuancer i forståelsen af kvarterets beboeres deltagelse i et grønt nabofællesskab; *vil den enkelte tage initiativ til eksempelvis at rekruttere medlemmer eller blot deltage?* Da vi også arbejder med et kommunalt niveau i specialet, er perspektivet desuden relevant i forhold til at klarlægge, hvor forbindelsen fra kvarteret til kommunen er mest meningsfuld, og hermed hvordan en kommunal medarbejder kan understøtte en lokal proces. På den måde bliver begreberne relevante i forståelsen af, hvad der udgør fællesskabet og hvilke former for deltagelse og roller, der kan udgøre potentialer og barrierer i fællesskabet. Vi vil således fokusere på *beboere* og *netværkere*, mens *praktivismen* forstås som begrebernes kontekst, men ikke som et begreb der vil blive anvendt yderligere i analysen.

4.5 Frontlinjeplanlæggeren i innovationsprocesser

Som nævnt har vi i specialet valgt at fokusere på hvordan kommunen som aktør, kan understøtte etableringen af grønne nabofællesskaber. Som teoretisk perspektiv til at diskutere dette inddrages Annika Aggers og Eva Sørensens, forskere ved institut for Social Science and Business på Roskilde Universitet, perspektiv på den kommunale frontlinjeplanlægger i arbejdet

med kollaborative innovationsprojekter: 'Managing collaborative innovation in public bureaucracies' (2018). Artiklen argumenterer for, at innovation i stigende grad betragtes som middel til at overkomme uregerlige politiske problemer, og at kommunale frontlinjeplanlæggere derfor i stigende grad rekrutteres til at lede disse. De hverdagslivsforandringer, som specialet adresserer, i relation til klimakrisen, forstår vi på samme måde som et sådant problem.

Offentlig innovation defineres som: "...a more or less intentional formulation, realization and diffusion of new public policies and services and new ways of organizing and processing policy making and service provision." (Agger & Sørensen 2018: 55), og kan på den måde både være nye måder at forstå mål og opgaver, og nye måder at realisere dem. Med perspektivet kan etableringen af grønne nabofællesskaber forstås som en kollaborativ innovationsproces, med formålet om at ændre, hvad der betragtes som almen viden og etablerede praksisser (ibid.).

4.5.1 Innovationsprocessens faser

Agger og Sørensen peger med dette udgangspunkt på, hvordan kollaborative innovationsprocesser foregår i fem faser, nemlig (1) at sætte en dagsorden, (2) idéformulering, (3) beslutningstagen, (4) realisering og (5) diffusion. Vi finder faserne relevante at inddrage, som en teoretisk dissekering af etableringsprocessen og hvilke faser, der kan understøttes. De inddrages således i diskussionen af kommunens muligheder for at understøtte etableringen af grønne nabofællesskaber. Agger og Sørensen nuancerer frontlinjeplanlæggerens ledelsestilgang i faserne, ved at pege på, at de kan foregå med fire forskellige tilgange, via fire forskellige planlæggerroller. Vi afgrænser os fra at inddrage disse nuanceringer med udgangspunkt i, at de ikke vurderes relevante til at højne forståelsen for kommunens muligheder for at indtage en understøttende rolle. Det mener vi ikke, da casen er kritisk og forandringsprocessen dermed hypotetisk, hvorfor den indsamlede empiri til at diskutere mulighederne, ikke rummer belæg til en sådan nuancering. Tabel 1 nedenfor er et overblik over de fem faser, og vores operationalisering af, hvad faserne indenfor specialets problemformulering vil indebære:

Faser	Eksempel fra problemstilling
1 At sætte dagsorden	Formål og mål med etablering af grønne nabofællesskaber
2 Idéformulering	Formulering af ideer til udformning og indhold af grønne nabofællesskaber
3 Beslutningstagen	Beslutning af udformning og indhold af grønne nabofællesskaber
4 Realisering	Realisering af grønne nabofællesskaber
5 Diffusion	Udbredelse af grønne nabofællesskaber

Tabel 1: Kollaborative innovationsprojekters fem faser (Egen model frit efter Agger & Sørensen 2018: 59)

4.5.2 Konkurrerende ledelseslogikker

Det argumenteres desuden, at kommunale frontlinjeplanlæggere sandsynligvis vil møde spændinger, der udspringer af konfliktende institutionelle logikker mellem det offentlige bureaukрати og innovationsprocessers logik (Agger & Sørensen 2018: 59). Forskellene i logikkerne er opstillet i Tabel 2 nedenfor. Logikkerne overfor hinanden er relevante til at diskutere, hvad der er styrende for, hvilken rolle en kommunal frontlinjeplanlægger kan indtage i etableringen af grønne nabofællesskaber.

Konkurrerende ledelseslogikker	Offentlige bureaukratier	Kollaborativ innovation
Autoritet	Hierarkisk	Horisontal
Fokus	Procedure	Produktion og resultat
Prioritet	Orden, kontrol, stabilitet	Kreativitet, eksperimenteren, forandring
Perspektiv	Intra-organisatorisk	Tværororganisatorisk

Tabel 2: Spændinger mellem logikker i offentlige bureaukratier og kollaborative innovationsprocesser (Agger & Sørensen 2018: 60, egen oversættelse).

Frontlinjeplanlæggeren, de forskellige faser af en forandringsproces, og spændet mellem logikkerne vil bringes i spil i diskussion. Med perspektivet indtager vi således et fokus på frontlinjeplanlæggeren mulighedsrum, som en vej til at forstå, hvordan der kan etableres grønne nabofællesskaber i eksisterende parcelhuskvarterer understøttet af kommunen.

4.6 Opsamling

Nedenstående Tabel 3 opsamler, hvordan de udvalgte teoretiske perspektiver anvendes i spejlet:

Perspektiv	Relevant til	Begreber
Performativitet og praksis Bente Halkier og Iben Jensen, 2008	Forståelse for, hvad der er styrende for praksisser i hverdagslivet	Praksisser, forståelser, regler, teleoaffektive strukturer, performativitet
Hverdagsliv og forandringer Birthe Bech-Jørgensen 1994, Sarah Pink 2021	Forståelse for hverdagslivet som den arena forandringen skal ske i	Gentagende selvfølgheder, skiftende betingelser, forskydninger, skred og brud
Naborelationen Nancy L. Rosenblum 2016	Forståelse for naborelationen som udgangspunkt for etablering af fællesskaber	Naborelationen, Gensidighed, kodeks, afvejninger
Deltagelsesformer Annette Høite Hansen 2019	Forståelse for forskellige former deltagelse i etablering af grønne nabofællesskaber	Netværkere, beboere
Den kommunale frontlinjeplanlægger Annika Agger & Eva Sørensen 2018	Forståelse for hvordan kommunen kan indtage en rolle som understøtter, i fem forskellige faser	Frontlinjeplanlægger, faser i kollaborative innovationsprojekter, kollaborative innovationers logik, offentlig bureaukratisk logik
Kritik af det modernistiske planlægningsparadigme Jan Gehl 1971	Forståelse for de fysiske rammers indflydelse på fællesskaber i kvarteret	Beskedne kontaktformer, nuancerede overgangsformer, inviterede fællesskaber

Tabel 3: Oversigt over teoriapparat

5

Metode

5 Metode

I det følgende kapitel vil vi redegøre for specialets metodiske design. Først dykker vi ned i projektets videnskabsteoretiske afsæt. Herefter følger en redegørelse for projektets overordnede metodiske design: Casearbejdet, mixed methods og samspillet mellem teori og empiri. I forlængelse heraf redegøres for vores brug af semistrukturerede interviews og spørgeskema. Slutteligt redegøres der for vores behandling af den indsamlede empiri, herunder kodning, samt vores refleksioner om undersøgelsens validitet og reliabilitet.

5.1 Videnskabsteoretisk afsæt

Vores synspunkt vil altid påvirke de spørgsmål, vi stiller og den viden vi skaber. Derfor tilskriver vi os, som så mange andre, at gennemsigtighed er et af videnskabens vigtigste kriterier (Kristensen & Hussain 2019: 20). For at kunne leve op til dette, stræber vi efter fuld transparens i specialet. Derfor vil vi, før vi dykker nærmere ned i de metodiske valg, som vi har taget, redegøre for hvilke videnskabsteoretiske antagelser, der ligger til grund for specialet, fordi disse nødvendigvis har betydning for, hvordan vi anskuer den valgte problemstilling, og derfor også det endelige forskningsdesign.

Vi indtager i specialet et kritisk realistisk perspektiv både ontologisk og epistemologisk. Traditionen har rod i 1970'ernes krisetid og opstod, ligesom hermeneutikken, som et opgør med positivismen. Samtidig tages der også afstand til den radikale konstruktivisme. Traditionens opkomst kobles som regel til den britiske filosof Roy Bhaskar (Buch-Hansen & Nielsen 2012: 277-8). Den kritiske realisme bekender sig til tværfaglighed, og er pluralistisk, når det kommer til praksis og metode. Et kritisk realistisk videnskabsteoretisk afsæt går med andre ord ikke hånd i hånd med en på forhånd givet forskningspraksis, idet den gode praksis i denne forståelse afhænger af hvilket fænomen, forskningen forsøger at forstå (ibid.: 300). Der bliver dermed *“...skudt et refleksionsniveau ind mellem videnskabsteori og videnskab, der indebærer en grundlæggende åbenhed.”* (ibid.).

5.1.1 Ontologi

Den kritiske realisme kan ontologisk siges på en gang at være realistisk og konstruktivistisk, idet traditionen på den ene side antager, at der eksisterer en verden uafhængigt af vores viden

om den, men samtidig anerkender, at den sociale verden er konstrueret (Buch-Hansen & Nielsen 2012: 295). Selvom der til dels er tale om en realistisk tradition, tages der afstand fra den empiriske realisme. Her kritiseres særligt ideen om en enhedsvidenskab, fordi det indenfor den kritiske realisme argumenteres, at den sociale verden ikke, som inden for naturvidenskab, kan studeres i lukkede systemer, men derimod må forstås i sin kompleksitet (ibid.: 284). At vi ligeledes mener, at den sociale verden må studeres i sin kompleksitet, er et af vores hovedargumenter for at arbejde caseorienteret. Dette vender vi tilbage til senere.

Det på én gang realistiske og konstruktivistiske ontologiske standpunkt betyder i vores tilfælde, at vi på den ene side anser den fysiske verden, i form af planeten jorden og den klimakrise der her udfolder sig, som eksisterende uafhængigt af vores viden om den, og hvilken mening vi tillægger den. På den anden side anser vi den sociale verden, herunder de sociale strukturer, diskurser, love og normer vi lever efter, som værende socialt konstruerede. Af samme grund arbejder vi også ud fra en overbevisning om, at strukturerne kan ændres. Når det gælder aktør-struktur forholdet, ligger vi os igen i fodsporene af den kritiske realisme, der forstår forholdet som “...en endeløs række cyklusser af strukturelle betingelser, social interaktion og strukturel udvikling.” (ibid.: 292). Med det forstås, at strukturerne afgrænser aktørernes handlingsrum, men at aktørers interaktion omvendt påvirker og udvikler strukturerne. Aktørerne vil altid interagere indenfor en kontekst (strukturer), der eksisterer forud for deres handling, og vil med deres praksisser enten kunne genskabe eller ændre disse strukturer (ibid.: 294). Her ser vi en overensstemmelse mellem den kritiske teori aktør-struktur forståelse og praksisteoriens forståelse af al social aktivitet som værende normativt styret, hvor normer forstås som en struktur, der reproduceres og genforhandles gennem aktørernes praksisser.

Dette forhold mellem aktører og strukturer er spændende i forhold til indeværende projekt, fordi det på én gang sætter fokus på, hvordan parcelhusbeboernes tanker og handlinger er begrænset af den strukturelle kontekst, de befinder sig i, men ikke mindst på potentialet i, at de gennem handling og interaktion kan ændre denne kontekst, og dermed skabe rum for en grønere hverdagspraksis og en ændret naboskabs-norm.

5.1.2 Epistemologi

Den kritiske realisme afskriver ideen om, at der findes sand, objektiv viden. Videnskabelig viden ses derimod som et socialt produkt afhængigt både af forskeren, dennes forforståelse,

den historiske kontekst og den eksisterende viden, der bygges videre på (Buch-Hansen & Nielsen 2012: 284-5). Vi kan som forskere altså ikke stille os uden for det felt og den kontekst vi studerer. Den viden vi producerer, om Kalenderkvarteret i Køge, er præget dels af vores eget møde og interaktion med kvarterets beboere, vores forforståelse (herunder for nogen af os: Vores egen opvækst i et parcelhuskvarter), vores eksisterende viden, samarbejdet med SAMSKAB, samt den historiske kontekst vi er i.

At den sociale verden kun kan undersøges i åbne systemer betyder, at den kritiske realisme afskriver muligheden for at beskrive den sociale virkelighed gennem lovmæssigheder. Videnskaben kan kun pege på sociale tendenser, og derfor heller ikke forudsige fremtiden (ibid.: 284). Derfor er samfundsvidenskabens rolle at forstå og fortolke det eksisterende med henblik på, gennem kritiske indsigter, at “...*indgå aktivt i progressive sociale forandringsprocesser.*” (ibid.: 296). Formålet med specialet er at forstå hverdagslivet i Kalenderkvarteret, for at kunne udpege, hvordan der kan etableres grønne nabofællesskaber i parcelhuskvarterer. Det ser vi, som værende en progressiv social forandringsproces.

5.2 Casestudiet

Man kan starte med at spørge, hvorfor det er relevant at arbejde caseorienteret i undersøgelsen af etablering af nabofællesskaber i parcelhuskvarterer. Indledningsvist vil vi overordnet tilslutte os et princip om, gennem casestudiet, ikke kun at studere et fænomen, *nabofællesskaber*, men at studere fænomenet i relation til sin kontekst (Thualagant 2016: 317). Hvis vi vil nærme os en forståelse af forudsætningerne for nabofællesskaber i parcelhuskvarteret, er vi nødt til at dykke helt ned i denne kontekst. Den viden vi får gennem casestudiet, er dermed kontekstuel og praktisk (ibid.: 319). Den kan ikke tilbyde endelige svar på hvordan, der etableres nabofællesskaber generelt set, men kan til gengæld tilbyde nye forståelser for de særlige potentialer og barrierer i den specifikke kontekst, som parcelhuskvarteret udgør, “...*som yderligere kan befordre en perspektivering af en problemstilling.*” (ibid.).

5.2.1 Caseudvælgelse: Vejen til Kalenderkvarteret i Køge

Målet for vores caseudvælgelse var at finde frem til et dansk parcelhuskvarter, hvor der ikke i forvejen var grønne nabofællesskaber, men hvor mindst én borger havde interesse i at etablere

et grønt nabofællesskab. Parcelhuskvarteret som boform valgte vi, da det som nævnt er en særdeles udbredt boform i Danmark, og samtidig kan betragtes som udfordrende i et bæredygtighedsperspektiv jf. kapitel 3.

Organisationen Omstilling Nu, kernepartner i SAMSKAB, driver initiativet Grønne Nabofællesskaber via Facebook, som er et netværk for danskere, der ønsker at etablere eller engagere sig i et lokalt grønt nabofællesskab (Omstilling.nu u.å. a). Vi betragtede netværket som en værdifuld adgang til engagerede danskere, og deltog derfor i en workshop afholdt af Grønne Nabofællesskaber og holdt efterfølgende et møde med en nøgleperson herfra, og undersøgte forskellige lokale grupper medlemsantal og aktivitet (Omstilling.nu u.å. b). Vi besluttede at rette blikket på kommuner uden for Storkøbenhavn, men ikke længere væk, end at vi stadig kunne få nem adgang til felten. Blikket faldt her på Facebook-gruppen Køge Grønne Nabofællesskaber; en gruppe med 55 medlemmer i, dog præget af begrænset aktivitet. Gennem et opslag i gruppen fik vi kontakt til en parcelhusbeboer i Kalenderkvarteret, med interesse i grønne nabofællesskaber. Med udgangspunkt i denne kontakt, valgte vi Kalenderkvarteret som case for undersøgelsen.

5.2.3 Karakterisering af case

Med udgangspunkt i Flyvbjergs karakterisering af cases, betragter vi Kalenderkvarteret som en kritisk case af betegnelsen *mindst sandsynlig* (Flyvbjerg 2010: 476). Ved dels at vælge parcelhuset som boform og et kvarter fra 1970'erne, var det med en forventning om en blandet beboersammensætning i forhold til alder og hverdagsliv, og dermed udfordrende forudsætninger for etablering af nye fællesskaber. Samtidig var det, at aktiviteten i Facebook-gruppen 'Køges Grønne Nabofællesskaber' var meget lav et parameter, der tegnede et billede af casen som værende kritisk. Her er det dog vigtigt at være opmærksom på, at der eksisterer lignende kritiske cases jf. ovenstående beskrivelser.

Ved at vælge en case med udfordrende forudsætninger for fællesskabet, vil vi opnå viden om hvilke potentialer og barrierer, der findes i et udfordrende eksempel, og dermed indtage forestillingen: "...hvis det kan lade sig gøre her, kan det lade sig gøre de fleste steder." (ibid.). Det betragtes som et relevant koncept for specialet i forhold til at kunne opnå mest mulig viden indenfor den givne tidsramme.

5.3 Mixed methods

For at kunne besvare projektets problemformulering, har vi udviklet et metodisk design, der både bygger på kvalitative og kvantitative metoder i et mixed methods koncept. Mixed methods-tilgangen sætter problemstillingen i centrum, bryder med ideen om, at et forskningsdesign må bestå af enten kvalitative eller kvantitative metoder, og tillægger sig dermed en metodisk elektisme, hvormed metoder frit kan kombineres, så længe argumentationen hentes i selve det undersøgte problem (Jæger 2019: 327-331). Der brydes således med dikotomien mellem det kvantitative og det kvalitative. Brewer og Hunter inddeler i stedet metoderne i fire forskellige forskningsstilarter, og argumenterer, at et mixed methods design må kombinere metoder fra forskellige forskningsstilarter (Brewer & Hunter 2006; Frederiksen 2014: 14). I deres klassificering har vi dog valgt et design med to metoder, der begge ligger inden for stilarten *Survey/interviews* (Jæger 2019: 333). Her vil vi dog i forlængelse af Frederiksen argumentere for, at der er tale om et mixed methods design, fordi der er forskellige skalaer på spil i designet (Frederiksen 2014: 15).

I dataindsamlingen benytter vi os overordnet set af to metoder: (1) Semistrukturerede interviews og (2) et spørgeskema. Når vi har valgt at kombinere disse metoder, er det fordi vi har fundet det nødvendigt at indsamle data både i dybden og i bredden af kvarteret, for at kunne besvare vores problemformulering fyldestgørende. Vores spørgeskema har dog ikke til formål at identificere kausale sammenhænge, hvorfor vi ikke behandler dataen herfra gennem statistisk analyse. Vi har kombineret vores interviews med øvrige eksplorative kvalitative metoder i form af gåture, observationer og kortlægning. Derved opnår vi med det metodiske design en triangulering, og får afdækket genstandsfeltet fra flere perspektiver og mere fyldestgørende, end hvis vi alene havde anvendt en enkeltstående metode (Jæger 2019: 330). Som illustreret i nedenstående Figur 6 har vi kombineret de to primære metoder i et sideløbende forløb (ibid.: 337), som har muliggjort at de løbende supplerer hinanden:



Figur 6: Sideløbende forløb mellem anvendte metoder (Egen illustration).

5.3.1 Sammenspil mellem teori og empiri

Vi har i projektet arbejdet abduktivt, hvor teori og empiri lever side om side i undersøgelsen. I modsætning til den deduktive og induktive tilgang, tager vi løbende både udgangspunkt i empiriske fakta og teoretiske forståelser (Hartmann-Petersen 2009: 29). Vores teoretiske forforståelse er især hentet fra COMPASS- og SAMSKAB-projekterne, idet de teoretiske rammer formuleret her, har præget vores måde at tilgå vores egen case. Dette især med inspiration fra praksisteorien, at vi først anlagde et fokus på hverdagslivspraksisser, ligesom fokuset på fællesskabets indvirkning på adfærd er hentet her. Det var således med til at præge udformningen af vores første interviewguide og vores spørgeskema. Også Gehls kritik af parcelhuskvarterer har præget vores tilgang til casen. Det teoretiske apparat, vi præsenterede i forrige kapitel, er dog først udvalgt og sammensat efter første læsning af vores indsamlede empiri.

5.3.2 Interviews

Som nævnt anvender vi det semistrukturerede interview til at indhente empiri. Vi har foretaget seks semistrukturerede interviews med borgere fra Kalenderkvarteret og et ekspertinterview med en medarbejder fra Køge Kommune, med henblik på at opnå specifik kontekstafhængig viden fra aktører i felten. Interviewene bidrager med indsigter om casen, vi ikke kunne opnå andetsteds (Poulsen 2016: 75). Alle interviews er udført med udgangspunkt i en semistruktureret interviewguide med en række spørgsmål og temaer, men samtidig med mulighed for at tilpasse vores spørgsmål undervejs (ibid.: 76). Med henblik på efterfølgende transskribering, er alle interviews lydoptaget, med informeret samtykke. Se oversigt over respondenterne i Tabel 4 og 5 nedenfor:

Respondent*	Alder	År i kvarteret	Hustype	Beboere i husstand
Jan	44	10 år	Parcel	2 voksne, 2 børn
Tove	70	25 år	Rækkehus	1 voksen
Lasse	29	5-6 år	Parcel	2 voksne, 1 barn
Kurt og Inge	79 og 75	43 år	Parcel	2 voksne
Ane og Kjeld	71 og 70	1,5 år	Parcel	2 voksne
Bo	46	1 år	Rækkehus	1 voksen

Tabel 4: Beboerinterviews. *Navne er opdigtede af hensyn til anonymitet

Type	Navn	Ekspertise
Ekspertinterview	Jacob Skjødt Nielsen	Grøn omstilling i Køge Kommune: Decentral kommunal medarbejder, Leder af Det Grønne Hus, Køge Kommune

Tabel 5: Ekspertinterview

Under interviews med beboere har vi desuden anvendt kortlægning som supplerende metode. Formålet var at understøtte beboernes refleksioner over, hvordan de forstår kvarterets grænse, og hvem de betragter som deres naboer.

Første interview: Introduktion til kvarteret

Det første interview er udført med den parcelhusbeboer, som vi fik kontakt med i caseudvælgelsen gennem Facebook-gruppen. Interviewet, som foregik hjemme hos respondenterne, fungerede som en introduktion til kvarteret og bekræftede os i, at det var en brugbar case til specialet. Formålet var at få dybdegående viden om beboerens motivation for at melde sig ind i gruppen Køge Grønne Nabofællesskaber, hvilke barrierer han oplevede i forhold til at starte grønne nabofællesskaber op og herunder, hvordan han opfatter sit kvarter og sine naboer (Bilag 1). Formålet var samtidig at få indikationer om hvilke emner, der særligt var relevante at afdække i spørgeskemaet og i de følgende beboerinterviews. På den måde kunne vi fra start inddrage

konkrete erfaringer fra kvarteret frem for, at vi alene opstillede egne hypoteser om beboerne i kvarteret.

I forlængelse af interviewet gik vi en tur i kvarteret, hvilket gav os et nødvendigt indblik i kvarterets fysiske rum og liv, så vi kunne kvalificere vores afgrænsning af kvarteret, samt vores udformning af spørgeskema og interviewsguides.

Øvrige interviews med beboere

De følgende fem semistrukturerede interviews er foretaget med beboere indenfor det afgrænsede område, som ikke nødvendigvis har interesse for grønne nabofællesskaber, men som i rekrutteringen viste interesse for at tale med os. Rekrutteringen foregik dels gennem spørgeskemaet, hvor respondenter havde mulighed for at angive kontaktoplysninger, og dels gennem opsøgende arbejde i kvarteret.

Vi har anvendt den samme interviewguide til de fem interviews (Bilag 2), hvormed vi har fået flere vinkler på de samme spørgsmål, og kan sammenligne svar. Fremgangsmåden bidrog desuden til, at vi fik en fornemmelse for, hvornår vi mødte et mætningspunkt, som sammen med specialets overordnede tidsramme, afgrænsede antallet af interviews.

Interviewguiden er opbygget omkring følgende temaer: (1) Indretning af hverdagsliv, (2) forståelse af kvarteret og naboer, herunder fællesskab i kvarteret, (3) fællesskaber i området, (4) grønne nabofællesskaber og (5) inputs til kommunens rolle. Temaet grønne nabofællesskaber har vi inddelt i henholdsvis noget respondenter har kropslig erfaring med, og noget respondenter mener, at ville gøre. Formålet med opdelingen er, at få dybdegående viden om de *konkrete praksisser*, og samtidig kunne spotte potentialer for forandring i de praksisser, beboerne forestiller sig; måske vil flere naboer gerne dele haveredskaber, men har aldrig gjort det endnu. Det kan samtidig give os pejlemærker om, hvorfra der kan være størst potentiale i at starte en forandring.

Som det fremgår af Tabel 4 ovenfor, er to af disse interviews foretaget med to respondenter samtidig - i begge tilfælde parret i husstanden. Det gav mulighed for fælles refleksioner, udbygning og videreudvikling af svar mellem respondenterne, og samtidig mulighed for at indfange uenigheder og modstridende synspunkter (Kvale & Brinkmann 2015: 206). Der var dog i begge interviews en lav grad af uenigheder, hvilket kan skyldes en fælles mening, men også

at respondenterne kan have påvirket hinandens svar. Svarene kunne have været anderledes, hvis vi havde foretaget interviews med dem enkeltvis.

Ekspertinterview

Respondenten til ekspertinterviewet, Jacob Skjødt Nielsen, er udvalgt fordi han er lokalforankret planlægger, og har viden om grøn omstilling i Køge Kommune. Han er desuden Køge Kommunes kontaktperson i SAMSKAB. Interviewet anvendes dels til at give et indblik i det planlægningsperspektiv, som kommunen anlægger i forhold til at arbejde med grønne nabofællesskaber på lokalt niveau. Derudover bruges det til at få et indblik i de planlægningslogikker og roller, der præger det kommunale planlægningsarbejde inden for den grønne dagsorden, herunder etableringen af grønne nabofællesskaber. Dette forstås dog med forbehold for, at vi ikke kan generalisere på baggrund af den viden, vi får gennem ekspertinterviewet: Vi kan sige noget om, hvordan rollen forvaltes i den konkrete kontekst og bruge det som et planlægningsmæssigt ophæng, der taler ind i SAMSKAB.

Interviewet er foretaget som det sidste i dataindsamlingen, for at kunne tage udgangspunkt i viden indsamlet i kvarteret. Formålet var således at afsøge hvorvidt og hvordan hverdagslivsindsigterne fra kvarteret kan gribes fra et kommunalt niveau, i besvarelsen af, hvilken rolle kommunen kan indtage i at understøtte lokal etablering af grønne nabofællesskaber. Den semi-strukturerede interviewguide dækkede følgende temaer: (1) Eksisterende praksis indenfor fællesskabsbaserede klimaindsatser, (2) myndighed og mulighedsrum og (3) kommunen i forhold til beboeres hverdagsliv (Bilag 3).

5.3.3 Spørgeskema

For at kunne besvare problemformuleringen fyldestgørende, har vi brug for bredere viden om kvarteret, end vi kan få ved interviews alene (Bilag 6). Svarene bruges til en bredere kortlægning af holdninger i kvarteret. Gennem baggrundsspørgsmål i spørgeskemaet får vi samtidig indblik i beboersammensætningen herunder; alder, antal hjemmeboende børn, hvor længe beboerne har boet i kvarteret, og primære beskæftigelse. Jf. Jensen (2006) er netop beboersammensætningen noget, der kan have betydning for fællesskabs-mulighederne i et kvarter.

Udformning af spørgeskemaet

Spørgeskemaet er opbygget af en introduktionstekst, forskellige typer af spørgsmål inddelt i fem temaer, samt metakommunikation mellem de forskellige temaer (Møller 2019: 215, 223). Herunder opridses de forskellige temaer kort:

1. Baggrund

Under første tema stilles spørgsmål, der dækker baggrundsvariabler for at få indblik i beboersammensætningen i kvarteret.

2. Fællesskaber i kvarteret

Her spørger vi ind til respondenternes forhold til deres naboer. Det gør vi primært gennem faktiskt-generelle spørgsmål og faktiskt-episodiske spørgsmål (Olsen 2006: 16).

3. Grønne nabofællesskaber

Under dette tema præsenteres respondenterne for en række holdningsspørgsmål, der relaterer sig til grønne nabofællesskaber. Der er både spørgsmål, hvor respondenterne på baggrund af Likert-skalaen angiver, hvor enige eller uenige de er i et udsagn (Møller 2019: 222), og spørgsmål hvor respondenterne skal angive *ja*, *nej*, *måske* eller *ved ikke* til, hvorvidt de umiddelbart ville have lyst til at indgå forskellige typer grønne nabofællesskaber. De konkrete eksempler på nabofællesskaber er dels udvalgt på baggrund af inputs fra vores interviews, og dels med udgangspunkt i DeltagerDanmarks Handlingskatalog (DeltagerDanmark & CONCITO 2021). Holdningsspørgsmålene er udformet så de opfylder gyldighedskravet, så respondenterne ikke tvinges til at angive en holdning, hvis de ikke har en (Møller 2019: 221).

4. Bæredygtighed i hverdagen

I det fjerde tema beder vi respondenterne vurdere, hvor meget overvejelser om bæredygtighed spiller ind i forhold til de forskellige valg, de tager i deres hverdag, angivet på en skala fra 1-10, ud fra en hypotese om, at holdninger til bæredygtighed kan have indvirkning på deres holdninger til grønne nabofællesskaber.

5. *Rekruttering og afrunding*

Slutteligt informeres responderne om, at vi gerne vil rekruttere beboere til dybdegående interviews. Vi har under dette tema også tilføjet et åbent spørgsmål, hvor respondenterne frit har mulighed for at tilføje kommentarer.

Udover overvejelser omkring udformningen af de enkelte spørgsmål, har vi generelt været opmærksomme på rækkefølgeeffekten (ibid.: 222). Under alle temaer har vi desuden tilføjet åbne spørgsmål, hvor respondenterne har kunne svare frit. De åbne spørgsmål har givet spørgeskemaet et større præg af at være en kvalitativ undersøgelse (ibid.: 221).

Distribuering

Spørgeskemaet er opsat online i programmet SurveyXact og udsendt til hele vores population: Beboere i Kalenderkvarteret. Det er sket gennem husomdeling af flyers med et link til spørgeskemaet, samt info om specialet og kontaktoplysninger på os (Bilag 5). Vi ringede på ved samtlige adresser i kvarteret og afleverede flyeren personligt hvis muligt, hvilket samtidig gav os mulighed for at rekruttere til interviews. To steder udfyldte vi spørgeskemaet sammen med respondenterne (som et struktureret interview). Hvis beboerne ikke var hjemme, lagde vi flyeren i postkassen. Vores første interviewperson, Jan, delte desuden to gange et link til spørgeskemaet i kvarterets Facebook-gruppe.

Spørgeskemaet er udsendt til i alt 126 husstande. 32 respondenter har besvaret spørgeskemaet, heraf 3 delvise besvarelser. Vi kan ikke beregne den overordnede svarprocent, da vi kun kender antallet af husstande i kvarteret, og ikke antallet af beboere. Vi har samtidig ikke overblik over fordelingen mellem henholdsvis parcel- og rækkehusbeboere, hvilket retrospektivt ville have været gavnligt i forståelsen af besvarelserne.

5.4 Behandling af empiri

Den indsamlede empiri består dermed af seks semistrukturerede interviews med beboere, et ekspertinterview samt spørgeskemadata. I det følgende vil vi præsentere, hvordan vi har bearbejdet empirien gennem transskribering, kodning og bearbejdning af spørgeskemadata, som en del af en proces frem mod analysearbejdet.

5.4.1 Transskribering af interviews

Alle interviews er transskriberet på baggrund af lydoptagelser, for at skabe et udgangspunkt der er overskueligt og tilgængeligt for kode- og analysearbejdet. Transskriberingen er foretaget med udgangspunkt i en transskriberingsnøgle, for at sikre ensartethed (Bilag 4). Transskribering, der kan tage flere former, er uundgåeligt en form for første fortolkning af dataen, i forvandlingen fra den mundtlige samtale til en skrevet tekst (Kvale & Brinkmann 2015: 235). Vi har vurderet, at en forsimplet udgave af talesproget i det optagede interview var tilstrækkelig for analysen, da den fokuserer på meninger og ikke på sproglig stil som pauser, følelsesudtryk og betoning. Derudover har vi udeladt passager, der blev vurderet som værende irrelevante. Af hensyn til gældende regler for GDPR og samtykke er der ved dataindsamlingen indhentet samtykke fra alle respondenter, og vi har efterfølgende ikke opbevaret personfølsomme data som optagelser og transskriptioner på usikre platforme. Alt personfølsomt data er slettet ved speciallets afslutning.

5.4.2 Kodning

Alle beboerinterviews er kodet i analyseprogrammet Nvivo, ved at knytte et eller flere nøgleord (forstået som koder) til passager i dataen (Kvale & Brinkmann 2015: 262). Kodningen bidrager dermed til overblik, sortering og sammenligning i dataen, som en bearbejdningsproces forud for analysearbejdet.

Kodningen er foretaget med udgangspunkt i et på forhånd planlagt kode-apparat, med koder og underkoder, som er delvist teoretiske og tematiske (ibid.: 263). Det betyder, at kodningen både er begrebsstyret (via koder med rod i det udvalgte teoretiske begrebsapparat) og datastyret med koder, der er udviklet gennem aflæsning af dataen. Kodeapparatet indeholder desuden korte beskrivelser af de enkelte koder, som er anvendt som en form for kodememoer (ibid.: 262), der skal sikre, at de anvendes med samme betydning af alle kodere (Bilag 8). Beboerinterviewene er kodet af tre omgange mod røkkade mellem kodere. Fremgangsmåden er valgt, for at kvalitetssikre kodningen, skabe mulighed for at korrigere individuelle forståelser, og dermed højne validiteten af interviewdataen.

Ekspertinterviewet er på samme måde kodet delvist teoretisk og tematisk, men med andre koder, og mere åbent og løbende, end processen med beboerinterviewene. Hensigten med ekspertinterviewet er ikke at sammenligne på tværs af data, som det er med beboerinterviewene,

på samme vis som koderne adskiller sig, da ekspertinterviewet henvender sig til et andet arbejds spørgsmål end beboerinterviewene.

5.4.3 Bearbejdning af spørgeskema

Vores bearbejdning af spørgeskemadataen er foregået i forlængelse af kodningen af interviews, og er således sket med sammenhænge til interviewpointer for øje.

Som tidligere beskrevet har vi med spørgeskemadataen ikke haft intentionen om at identificere kausale sammenhænge mellem eksempelvis baggrundsvariabler og holdninger. Måden vi har bearbejdet dataen, har således været ved, gennem SurveyXact at lave frekvenstabeller for samtlige svar, for at kunne aflæse fordelingen af respondenternes svar, både i antal og procent. Derudover har vi gennemlæst besvarelser på åbne spørgsmål, og sammenholdt dem dels med det øvrige spørgeskemadata og dels med vores interviews. Vi har valgt at medtage de tre delvist gennemførte besvarelser i vores datasæt, hvorfor antallet af respondenter varierer fra 29-32 spørgsmålene imellem.

5.5 Kritisk refleksion

Det er klart, at den anlagte vinkel har betydning for, hvad vi er i stand til at identificere, og former det. Med hverdagslivsperspektivet lægger vi op til, at beboerne skal forholde sig til grønne nabofællesskaber i forhold til eksisterende hverdagslivspraksisser, behov og deres forhold til naboer. Det er sandsynligt, at billedet af eksisterende muligheder havde været anderledes, hvis indgangsvinklen i stedet beroede på etiske eller moralske forpligtelser, uden en så aktiv kobling til behov i hverdagslivet. Eksempelvis: Hvordan forstår beboerne, at de kan være med til at løfte et samfundsansvar, gennem deltagelse i grønne nabofællesskaber? Det er derfor essentielt at understrege, at de identificerede potentialer og barrierer hænger uløseligt sammen med hverdagslivs-linsen - og i samme ombæring, at vi finder det afgørende netop at forholde sig til, hvad der kan synes som banale hverdagslivs-barrierer, før vi kan skabe en reel forandring.

Der kan samtidig kastes et kritisk blik på forskellen i at tale om eksisterende og hypotetiske hverdagslivspraksisser. Som argumenteret, med udgangspunkt i Bech-Jørgensens hverdagslivsperspektiv, er aktiviteter i hverdagslivet ofte ubemærkede handlinger (Bech-Jørgensen 1994: 17). Vi forstår forskellen på den måde, at interviewpersoners italesættelse af noget de vil

(hypotetiske praksisser), ikke betragtes som direkte udtryk for, at de nødvendigvis gør det, eller kommer til at gøre det (eksisterende praksisser), men som udtryk for holdninger.

5.5.2 Validitet og reliabilitet

Med udgangspunkt i den kritiske realisme er det centralt for validiteten af undersøgelsen, at vi som forskere kan argumentere for, at den producerede viden afdækker den virkelige verden (Juul & Pedersen 2012: 426-427). Med caseundersøgelsen som grundlæggende metodisk tilgang til undersøgelsen mener vi, at vi i høj grad har skabt konkret viden om et virkeligt fænomen. Her gælder det, at denne viden afdækker en dybde i fænomenet, men at den ikke klarlægger omfanget af fænomenet bredere. Casearbejdet er traditionelt blevet kritiseret for at levere viden, som ikke er mulig at overføre fra sin afgrænsede kontekst, hvilket vi med henvisning til Flyvbjerg vil pege på, som en misforståelse (Flyvbjerg 2010: 469). Det er dog samtidig klart, at overførbarheden har forbehold, men gennem valget af en kritisk case til undersøgelsen tilslutter vi os en hypotese om, at hvis etableringen af grønne nabofællesskaber kan lade sig gøre her, kan det lade sig gøre alle steder.

Vi vil samtidig fremhæve et andet relevant valideringsbegreb, som beskrives af Juul og Pedersen som det pragmatiske valideringsbegreb (Juul & Pedersen 2012: 429). Her er fokus på, hvorvidt undersøgelsen kan bruges til at skabe social forandring. Specialets undersøgelse fokuserer på at klarlægge potentialer og barrierer hovedsageligt blandt beboere i parcelhuskvarteret og dels hos kommunen, for at etablere grønne nabofællesskaber. Vi skaber dermed ikke viden, som er direkte redskaber til at starte en etablering (og en social forandring her og nu), men en viden som kan føde ind i en videre proces mod at identificere redskaber eller tilgange. Vi har dermed skabt viden med pragmatisk kvalitet, som i høj grad er rodfæstet i virkeligheden, og som kan gribes i et videre arbejde mod en forandring.

Vores tilgang til at sikre reliabilitet i undersøgelsen er gennemgående opmærksomhed på at klargøre valg, fravalg, metodisk-, teoretisk- og videnskabsteoretiske ståsted, med henblik på gennemsigtighed; det forstås af Juul og Pedersen, som et generelt kriterium på tværs af videnskabsteoretiske traditioner (ibid.).

6

Potentialer og barrierer blandt beboerne i Kalenderkvarteret

6 Potentialer og barrierer blandt beboere i

Kalenderkvarteret

I dette kapitel vil vi besvare vores andet arbejdsspørgsmål: *Hvilke potentialer og barrierer for etablering af grønne nabofællesskaber kan identificeres blandt beboerne i Kalenderkvarteret?*

Analysen bygger på seks dybdegående beboerinterviews, 29 spørgeskemabesvarelser fra beboere i kvarteret, samt observationer fra gåture i kvarteret.

Empirien analyseres med brug af teoretiske perspektiver fra Bech-Jørgensen (1994), Rosenblum (2016), Halkier og Jensen (2008) og Hansen (2019) præsenteret i teorikapitlet. Deres teorier og begreber bruges side om side til at forstå, hvad der karakteriserer hverdagslivet og naborelationen i kvarteret, og på den baggrund identificere potentialer og barrierer for at etablere grønne nabofællesskaber i kvarteret.

Derudover inddrages forståelsen og kritikken af parcelhuskvarteret (jf. kapitel 3) løbende i analysen af Kalenderkvarteret, herunder Gehls (1971) og Jensens (2006) fremførte kritikpunkter i forhold til fællesskabets forudsætninger i et parcelhuskvarter.

Besvarelsen af arbejdsspørgsmålet sker gennem fire delafsnit. I afsnit 6.1 undersøger vi hvorfor, der ikke allerede findes grønne nabofællesskaber i kvarteret, ved først at undersøge beboernes holdninger til grønne nabofællesskaber, og nabofællesskaber i det hele taget, og derefter kigge nærmere på hvad, der karakteriserer deres hverdagsliv og deres motivation for at bo i kvarteret. Dette undersøges med henblik på at få en dybdegående viden i den kontekst, hvori vi ønsker at undersøge muligheden for at etablere grønne nabofællesskaber.

I afsnit 6.2 analyserer vi, hvor og hvordan naborelationen i kvarteret udfolder sig på nuværende tidspunkt. Det gør vi fordi det netop er denne relation, der står i centrum i et grønt nabofællesskab, hvorfor det er relevant at undersøge hvilke potentialer og barrierer, der er knyttet til normen for relationen på nuværende tidspunkt, og som et grønt nabofællesskab således kan bygge videre på eller skubbe til.

I afsnit 6.3 identificerer og undersøger vi en række eksisterende dele- og lånepraksisser i kvarteret, der selvom de ikke er et resultat af et ønske om at handle fælles for at leve mere bæredygtigt, bygger på fællesskab mellem naboerne. Disse undersøges med henblik på at afdække potentialer og barrierer for at disse eksisterende praksisser, kan danne udgangspunkt for etableringen af grønne nabofællesskaber.

Slutteligt undersøger vi i afsnit 6.4 tre eksisterende, organiserede nabofællesskaber i kvarteret: Nabohjælp, en facebook-gruppe og grundejerforeningen, med henblik på at analysere og diskutere potentialer og barrierer for, at en grøn dagsorden kan hente erfaringer fra eller integreres i disse eksisterende nabofællesskaber.

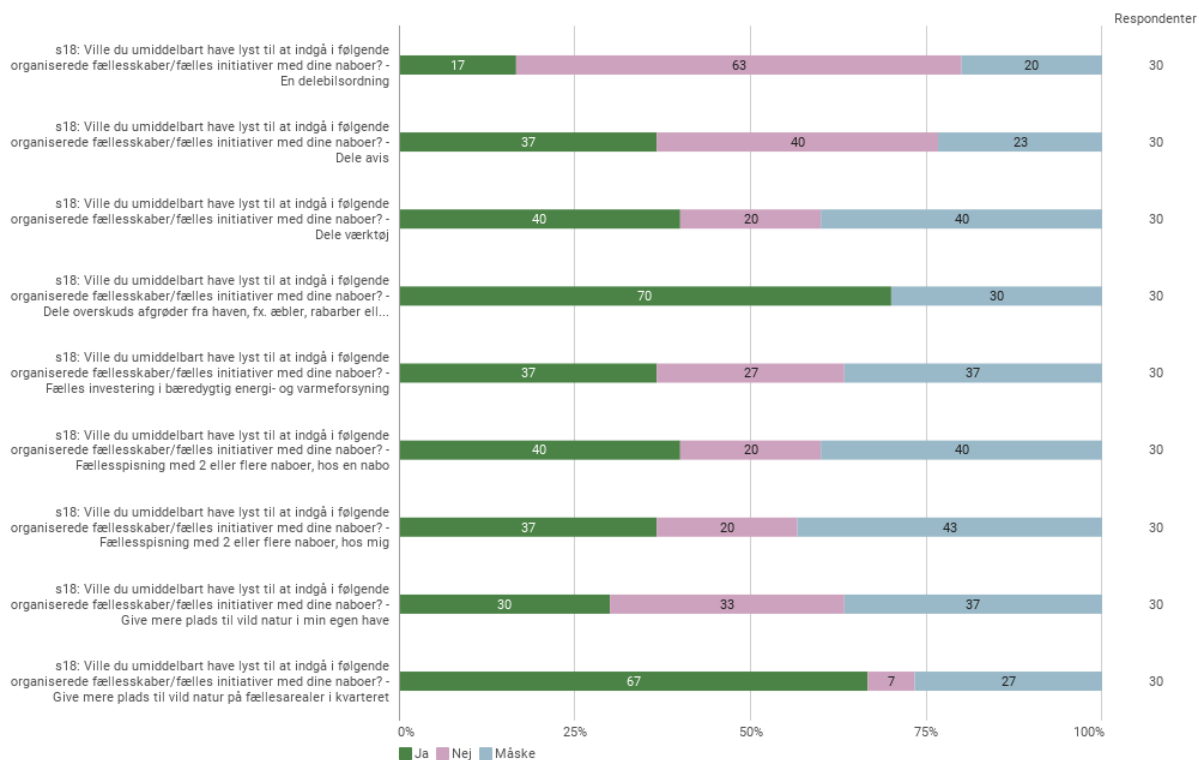
Arbejdsspørgsmålet besvares således gennem fire dele, hvori vi løbende identificerer, analyserer og diskuterer potentialer og barrierer for etablering af grønne nabofællesskaber i kvarteret. Disse præsenteres samlet i en delkonklusion sidst i kapitlet.

6.1 Hvorfor er der ikke i forvejen grønne nabofællesskaber i Kalenderkvarteret?

Vi har gennem undersøgelsen ikke identificeret nogle grønne nabofællesskaber i Kalenderkvarteret, som lever op til vores definition: *Naboer, der indgår i fællesskaber med det formål at leve mere bæredygtigt*. Vil vi derfor, som det første undersøge, hvordan det kan være, at det er sådan. Det gør vi ved dels at se på beboernes holdninger til grønne nabofællesskaber og til fællesskab med naboen i det hele taget (afsnit 6.1.1), og dels ved at se på, hvad det er for et hverdagsliv, der leves i kvarteret (afsnit 6.1.2). Undervejs vil vi samtidig fremhæve potentialer, der kan gribes i forhold til at forandre status quo, og etablere grønne nabofællesskaber.

6.1.1 Holdninger til grønne nabofællesskaber

For at kunne afdække potentialer for grønne nabofællesskaber i kvarteret, har vi både i interviews og i spørgeskemaet spurgt beboerne ind til deres holdninger til grønne nabofællesskaber, og hvorvidt de selv vil have lyst til at være en del af forskellige typer grønne nabofællesskaber. I nedenstående Figur 7 har respondenterne i spørgeskemaet, således skulle svare *ja*, *nej* eller *måske* til om de umiddelbart vil have lyst til at indgå i forskellige organiserede grønne fællesskaber eller initiativer med deres naboer:



Figur 7: Vil du umiddelbart have lyst til at indgå i følgende organiserede fællesskaber/fælles initiativer med dine naboer? (Bilag 16: 9-11)

Generelt for svarene er det særligt værd at bemærke, at der ved alle eksempler på fællesskaber med naboer er en stor andel (mellem 20% og 43 %), der har svaret *måske*. Et *måske* kan betyde mange ting, og handler ikke nødvendigvis om, at præmissen ikke har været tydelig - det kan ganske enkelt handle om, at respondenterne ikke har vidst, hvad de skulle svare. For nogle kan det dog også skyldes, at det har været svært at angive et tydeligt *ja* eller *nej*, fordi det ikke har været konkretiseret nærmere, hvordan de enkelte initiativer ville se ud, og hvor meget det ville kræve i den enkeltes hverdag.

Det er dog også en væsentlig pointe, at beboerne med *måske* ikke er direkte afvisende overfor ideerne om at gå sammen med naboerne om grønne initiativer. Her vil vi fremhæve Bech-Jørgensens grundidé om, at individet altid vil stræbe efter at leve et bedre liv, hvor praksisser i hverdagen opleves meningsfulde (Bech-Jørgensen 1994: 18). Med dette i baghovedet kan det argumenteres, at hvis den mere konkrete organisering af de grønne nabofællesskaber udvikles i fællesskab naboerne imellem således, at der findes en fælles form, der er meningsfuld for flest mulige af dem, vil opbakningen højst sandsynligt vokse. Alternativt kan det at præsentere mere

konkret udtænkte forslag, eksempelvis på hvordan en delebilsordning kan udformes, gøre, at flere borgere aktivt kan tage stilling til, om det er noget, som de kan se sig selv i eller ej.

Et eksempel på, at beboerne kan have brug for mere viden om den konkrete organisering, men at de godt kan se det meningsfulde i grønne nabofællesskab, ser vi i interviewet med Bo. Han fortæller:

“...jeg ville selvfølgelig gerne vide, hvad indebar det eller hvad går det ud på, men jeg kunne ikke se nogen grund til at sige nej, det tænker jeg er noget, der ville give mening at gøre for mig (...) Jeg synes jo, at vi alle sammen har et ansvar overfor det sted vi ligesom har fået til at leve på, og vi skal give videre, så det handler egentlig om en respekt for- og det at være god ved planeten.” (Bilag 14: 9)

At der er behov for viden om grønne nabofællesskaber, som basis for at kunne indgå heri, underbygges også af interviewet med Lasse: *“Hvis du havde fremlagt fem ideer, så havde jeg godt kunne pege ud, hvad der kunne have potentiale, men lige nu har jeg bare ikke noget jeg tænker, vil give mening.”* (Bilag 10: 11). Her kan det argumenteres, at der ligger et potentiale i forhold til etablering af grønne nabofællesskaber, i at arbejde med udvikling og distribuering af vidensmateriale, der kan inspirere beboerne til at handle i fællesskab på den grønne dagsorden. Her ser vi igen en italesættelse af, at indsatserne skal give mening i et hverdagsliv. Beboerne giver udtryk for en normativ vægtning i tilrettelæggelsen af hverdagslivets praksisser: Det skal først og fremmest være meningsfuldt i forhold til egne behov, før det kollektive ansvar kommer på banen (Halkier & Jensen 2008: 53; Bech-Jørgensen 1994: 18).

Af Figur 7 fremgår det dog også, at der er flere initiativer, der umiddelbart møder opbakning. Næsten 70 % af spørgeskema-respondenterne angiver, at de gerne vil være med til at give mere plads til vild natur på kvarterets fællesarealer og 70 % angiver, at de er villige til at dele overskudsafgrøder. Her ser vi altså potentiale for grønne nabofællesskaber, der vil kunne møde opbakning i kvarteret. I den anden ende af skalaen finder vi delebilsordningen. Her har 63 % af respondenterne angivet, at de ikke vil have lyst til at være en del af ordningen. Der er dog også 17 %, svarende til 5 personer, der vil være åbne for en delebilsordning.

Respondenternes tilkendegivelser efterlader dermed et broget billede, der på samme tid peger på potentialer, men også vidner om forbeholdenhed over initiativerne.

Hvad er et grønt nabofællesskab overhovedet?

Vi ser i empirien også eksempler på beboere, der har svært ved at forestille sig, hvori *det grønne* i grønne nabofællesskaber ligger. Når Ane taler om, at det grønne er vigtigt for hende i hverdagen, kobler hun det for eksempel til det at have træer, græs og planter omkring sig (Bilag 13: 24).

Tove har også en klar overbevisning om, at særligt ældre beboere har svært ved at se relevansen af grønne nabofællesskaber: “*Hvis man er 20 år eller yngre, der er man jo meget mere sådan - der har man også mere fokus på de ting der. De fleste [red. ældre] vil sige, at det går da meget godt...*” (Bilag 11: 14). Netop denne pointe er interessant i forhold til Schatzkis definition af praksisser, som værende resultat af både *pools of understandings*, *regler* og *normative vægtninger* (Halkier & Jensen 2008: 53). Her ser vi både en udfordring i forhold til manglende forståelse for det grønne, altså den bæredygtige dagsorden, og en manglende normativ vægtning af det grønne i forhold til at etablere grønnere praksisser i hverdagen. På baggrund af de fremlagte perspektiver, anskues et potentiale for udvikling af grønne nabofællesskaber i forhold til at oversætte det ‘grønne’ i *grønne nabofællesskaber* således, at det er lettere at begribe for den målgruppe, de grønne nabofællesskaber henvender sig til.

Fællesskabet som benspænd i hverdagen

En del af den forbeholdenhed vi kan se i Figur 7 i forhold til at sige ja til at indgå i etablerede grønne fællesskaber, kan også skyldes en frygt for, at det i hverdagen vil koste mere energi, end det giver. Lasse forklarer her, at selvom han, ligesom Bo, kan se det positive i at etablere grønne nabofællesskaber, så vil han ikke umiddelbart have lyst til selv at deltage:

“Det ville kræve en adfærdsændring, som jeg tænker vil kræve mere af mig, end jeg ville få ud af det. Samfundet og kloden ville få noget godt ud af det, og det er også værd at tage med, men som udgangspunkt er jeg ikke interesseret i noget. Og det er ikke fordi, at jeg ikke er interesseret i noget fællesskab (...) Men jeg tror, at det vil kræve for meget i min hverdag. Jeg skal have rykket min grænse for, hvornår det kan betale sig. Jeg tror, at jeg tænker meget egoistisk, sådan, what’s in it for me. (...) det er ikke sådan, at jeg siger, at jeg partout bare vil skyde alle ideer ned, der vil være om et fællesskab indenfor et eller andet. Jeg ved, at hvis det er noget der skal fungere for mig, er det ikke noget, der skal kræve meget af mig, og heller ikke kræve meget mere af min tid. Og det skal heller ikke lægge mig til last, at fordi vi har taget det her valg, så er det pisse besværligt.” (Bilag 10: 10)

Lasse italesætter her en frygt for, at det at være en del af et grønt nabofællesskab vil kræve for meget tid i hverdagen og for, at det bliver en hæmsko, der gør hverdagen "pisse besværlig". Han italesætter selv, at en adfærdsændring hos ham vil kræve, at hans grænse rykkes. Lægger vi os her i forlængelse af Bech-Jørgensen, kan denne grænse rykkes både i form af mere umærkbare forskydninger eller skred, eller hvis der sker et brud i Lasses hverdag, der ændrer betingelserne i hans hverdag eller hans syn på hvad, der kan betale sig for ham (Bech-Jørgensen 1994: 111). Et eksempel på et sådan brud, der kan gøre klimakrisen nærværende for beboerne og øge deres motivation for at handle, er et skybrud, der fører til vandskade - og dermed giver beboerne incitament til at gentænke organiseringen af deres hverdagsliv.

I citatet står det også klart, at Lasse stræber efter en hverdag, hvor de enkelte praksisser giver mening, og gør hverdagen så god og gnidningsfri som muligt (Bech-Jørgensen 1994: 18). For ham, der i øjeblikket bruger en del tid på at renovere hus, betyder det eksempelvis, at han ser en mulig udfordring i at dele værktøj med naboen, hvis det betyder, at det pludselig ikke er tilgængeligt, når han skal bruge det (Bilag 10: 9). Her ser vi altså i empirien et eksempel på Rosenblums pointe om, at det forud for et dybere engagement med naboen vurderes, hvad vi kan få ud af det, og om de vil kunne være en ressource eller, som i dette tilfælde, en belastning (Rosenblum 2016: 28-29). Det fremhæver nødvendigheden i, at hvis et grønt nabofællesskab skal møde opbakning, skal det være tydeligt for beboerne, hvordan det kan udgøre en ressource i hverdagen.

Manglen på netværkere - hvem tager initiativet?

Lasse er dog ikke ene om at italesætte behovet for at kunne regne med, at tingene virker. Bo italesætter vigtigheden i, at man som medlem af et dele-fællesskab kan regne med, at tingene virker, som de skal:

“...hvis det halvdelen af gangene ikke fungerer eller værktøjet ikke var der, så ville man ikke bruge det, og så gav det ingen mening. Så det handler om at få det gjort ordentligt og effektivt fra starten af, så folk kunne se fidusen i det.” (Bilag 14: 12)

Netop tanken om, at en fælles praksis skal fungere fra starten, hvis man skal gøre sig forhåbning om, at ens naboer vil være med, kan være en barriere i forhold til at turde at tage initiativ til eksempelvis en deleordning; og dermed endnu en mulig årsag til, at der ikke eksisterer grønne

nabofællesskaber i kvarteret. Det kan argumenteres, at forventningerne er for store i forhold til de kapaciteter, som findes blandt beboerne.

Netop initiativet er første step, hvis det skal lykkes at skabe grønne nabofællesskaber i kvarteret. Tilskriver vi os Hansen, kræver et bæredygtigt, grønt nabofællesskab, at der blandt medlemmerne både er *netværkere*, der fremmer fællesskabet udadtil eksempelvis gennem rekruttering af medlemmer, og at der samtidig er *beboere*, der opretholder fællesskabet indadtil (Hansen 2019: 110). I forhold til Kalenderkvarteret er denne distancering særlig interessant, fordi en stor del af vores interviewpersoner fortæller, at de gerne vil deltage, i en *beboerrolle*, hvis en af deres naboer tager initiativ, men at de ikke selv har et behov for eller en lyst til at være den, der tager initiativet, og derved indtage en *netværkerrolle* (Bilag 14: 13; Bilag 12: 17). Én beboer, Jan, har dog gentagne gange forsøgt at indtage en netværkerrolle, men har ikke mødt opbakning fra naboerne (Bilag 9: 10). Det vender vi tilbage til i afsnit 6.4.2.

At beboerne italesætter, at de ikke oplever et behov for at tage initiativ til fælles handling i forhold til klimaet, peger på, at selvom de er bevidste om klimakrisen, oplever den som værende fjern og u håndgribelig i hverdagslivet.

Vi taler om vejret - ikke om politik

En anden grund til at en del af beboerne ikke ønsker at indtage netværkerrollen i forhold til den grønne dagsorden, kan også have rod i, at bæredygtighed ikke er noget naboerne, taler med hinanden om. Men hvorfor er det ikke på dagsordenen i snakken med naboen?

Der er i empirien eksempler på beboere, der opfatter bæredygtighed som værende et politisk emne, og som kobler lysten til indgå i grønne nabofællesskaber med, hvorvidt der stemmes til højre eller venstre for midten (Bilag 9: 10). Dette er særlig interessant, fordi netop politik ligger udenfor hvad, der normalt drøftes i naborelationen (Rosenblum 2016: 41). Som Bo fortæller: *“...det er jo sådan noget goddag og hvordan går det, (...) det er jo ikke sådan, at vi snakker politik eller familieforhold, det er mere sådan solen skinner i dag.”* (Bilag 14: 4). Denne norm for naborelationen kan være med til at forklare, at vi i spørgeskemaet ser, at 30 % af respondenterne angiver “ved ikke”, når vi spørger dem hvorvidt, de tror, at bæredygtighed er vigtigt for deres naboer; de har ganske enkelt ikke spurgt (Bilag 16: 15).

At bæredygtighed ikke er noget, naboerne snakker med hinanden om, kan påvirke lysten til at tage initiativ til grønne nabofællesskaber, idet det vil bryde med den måde, hvormed naborollen normalt performes (Halkier & Jensen 2008: 55). Jan oplever netop det at skulle bryde med

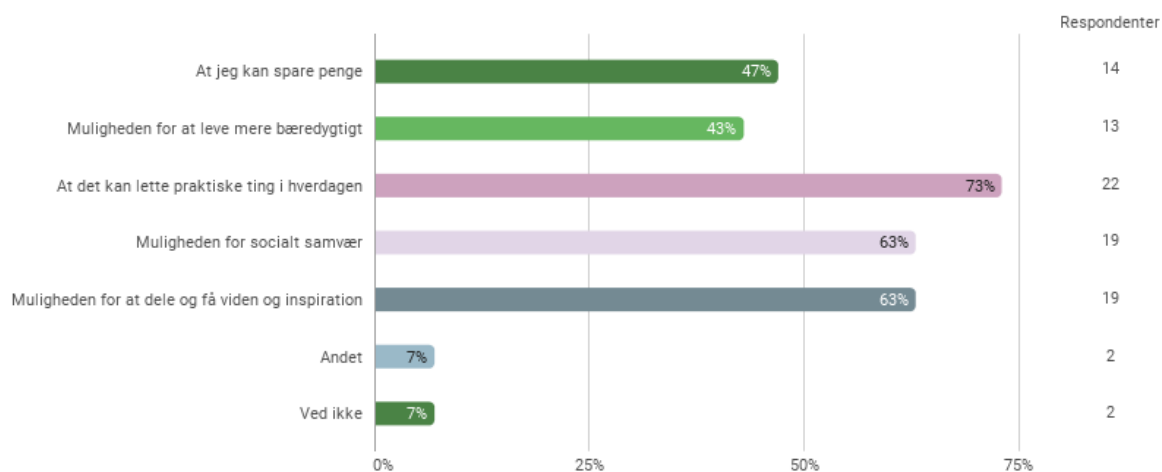
normen, som værende den primære barriere for at tage initiativ til grønne nabofællesskaber: *“...det er lidt grænseoverskridende sådan ligesom at skulle konfrontere folk med det. Sige hva, er I med? Fordi hvordan vil man blive modtaget? (...) Så jeg tror ikke, at der er så mange barrierer egentlig, andet end det der mentale.”* (Bilag 9: 10). At konfrontere folk med det, vil dog netop kunne genforhandle normen for relationen, der i kraft af at den er performativ, ikke er fast, men derimod foranderlig (Halkier & Jensen 2008: 55).

Der er altså potentiale for at ændre status quo, og introducere den grønne dagsordenen i snakken med naboen, men fordi det ligger uden for normen, kræver det mod. Hvis naboen oplever det som værende belærende eller grænseoverskridende, kan det medføre konflikt; hvilket i naborelationen opleves som ekstra sårbart, fordi det er så tæt på hjemmet (Rosenblum 2016: 24, 26).

Her vil vi dog fremhæve et væsentligt potentiale i, at 63 % af respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen tilkendegiver, at muligheden for at dele viden og inspiration med naboer, er en motivationsfaktor for at være mere fælles med naboer. Det tyder altså på, at beboerne er åbne overfor at lære og få inspiration af hinanden, hvilket potentielt kan være et grundlag for at dele viden om bæredygtighed. Dette må dog fremhæves med det forbehold, at vi ikke direkte har spurgt til, om beboerne gerne vil dele viden og inspiration om netop det emne.

Det grønne som bonus - ikke som trækplaster

Netop spørgsmålet om, hvad der kan motivere beboerne til at være fælles om mere med deres naboer, er interessant, fordi vi blandt respondenterne kan se, at det ikke er muligheden for at leve mere bæredygtigt, der trækker mest. Den største andel, 73 % af respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen, angiver “At det kan lette praktiske ting i hverdagen”, som motivationsfaktor til at være fælles om mere med naboer. Se Figur 8 nedenfor:



Figur 8: Hvad vil motivere dig til at være fælles om flere ting med dine naboer? (flere valgmuligheder) (Bilag 16: 12)

63 % nævner henholdsvis socialt samvær, og som sagt muligheden for at dele og få viden og inspiration som motivationsfaktorer. “Muligheden for at spare penge” er valgt af 47 %, mens “Muligheden for at leve mere bæredygtigt”, indtager en femteplads med 43 %.

At der tegner sig et billede af, at det ikke er den grønne dagsorden, der fylder mest i beboernes motivation for at indgå i fællesskaber med deres nabo, må umiddelbart siges at være en barriere i forhold til at etablere et grønt naboskabfællesskab - og en del af forklaringen på, hvorfor det ikke allerede findes i kvarteret. Dog kan der også fremhæves et potentiale, i det at etablere et grønt nabofællesskab, kan løfte en praktisk eller social opgave i hverdagen. Det grønne behøver ikke være det primære trækplaster i dannelsen af fællesskaber, men kan indgå som en sideeffekt: Eksempelvis, at naboerne hjælper hinanden med at køre børnene til fritidsaktiviteter, hvilket letter hverdagslivet, og samtidig bevirker, at der spares på udledningen fra bilkørsel. Her er det også værd at fremhæve, at 48 % af respondenterne i spørgeskemaet angiver, at de gerne vil have mere at gøre med deres naboer, end de har i dag, hvilket må siges at være et klart potentiale for at udvikle nabofællesskaber.

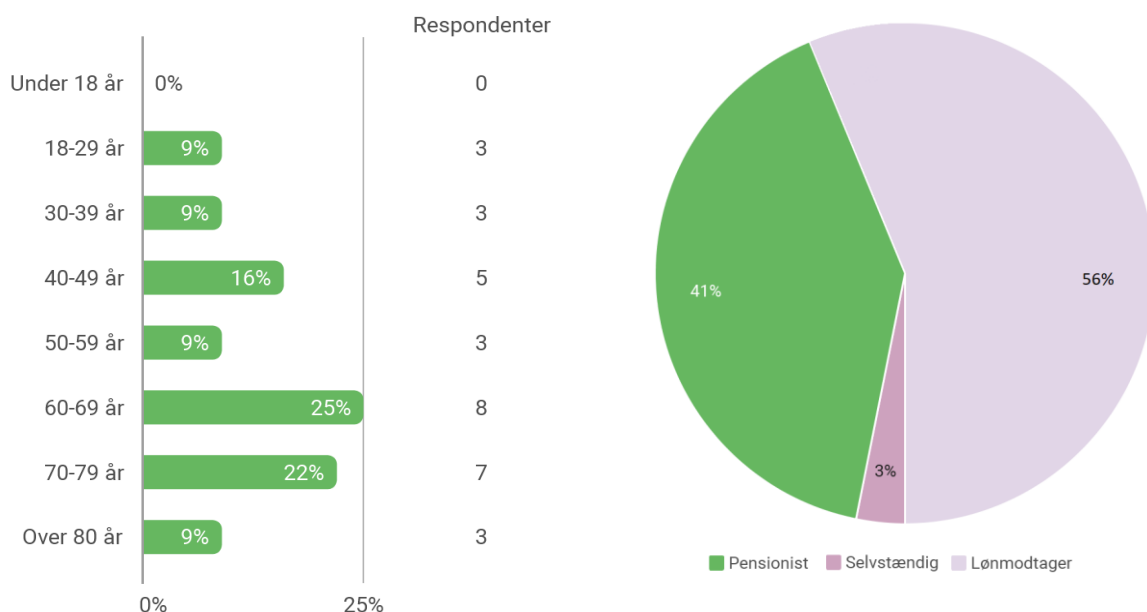
Opsummerende identificerer vi, at beboernes holdninger til grønne nabofællesskaber er præget af manglende viden om hvad grønne nabofællesskaber betyder, og hvordan de kan se ud. Derudover ligger der en barriere i, at klimakrisen på nuværende tidspunkt ikke er et samtaleemne i naborelationen. At skubbe til denne norm rummer dog et potentiale for at fremme vidensdeling mellem naboer. Beboerne har dog grundlæggende en viden om klimakrisen, men oplever

den ikke nærværende, og er desuden forbeholdne overfor at ændre adfærd gennem grønne nabofællesskaber ud fra en bekymring om, at det vil tage tid fra andre relationer og prioriteringer, hvilket dermed også betinger manglende initiativ til sådanne projekter. Dog identificerer vi et potentiale i, at beboerne er motiverede til at deltage, hvis fællesskabet kan tilvejebringe vidensdeling, socialt samvær og løse praktiske udfordringer i hverdagen.

Når en stor del af beboerne udtrykker lyst til at have mere at gøre med deres naboer, end de har i dag, er det dog for os relevant at dykke nærmere ned i, hvordan det kan være, at der så ikke er mere fællesskab i det hele taget, end der er. For at forstå dette, har vi brug for at træde et skridt tilbage og kigge på hvilke beboere, der bor i kvarteret, hvorfor de bor der, og hvilke hverdagsliv de lever.

6.1.2 Beboere og hverdagsliv i Kalenderkvarteret

Beboersammensætningen i Kalenderkvarteret beskrives af alle interviewpersoner som blandet i forhold til alder, med en overvægt af ældre, og klar overvægt af etniske danskere. Det samme gør sig gældende i forhold til livssituation: Kvarteret huser både seniorer, der har været bosat i kvarteret siden det blev opført i 1970'erne, voksne med børn, der er flyttet hjemmefra, og børnefamilier (Bilag 9: 2; Bilag 10: 3; Bilag 11: 4; Bilag 12: 4; Bilag 13: 12; Bilag 14: 3). Dette billede afspejles i respondenterne i spørgeskemaet (32 respondenter), der som vist på Figur 9 og 10, fordeler sig bredt i forhold til alder, med overvægt af ældre, og bredt i forhold til primære beskæftigelse:



Figur 9: Hvad er din alder?

Figur 10: Hvad er din primære beskæftigelse?

Spørgeskemadataen viser samtidig, at 63 % af respondenterne ikke har hjemmeboende børn under 18, mens de resterende 36 % fordeler sig jævnt mellem 1, 2 eller 3 hjemmeboende børn (Bilag 16: 1-2). Flere af interviewpersonerne fortæller dog, at der er et generationsskifte i gang i kvarteret, hvor flere af de ældre flytter ud og yngre familier flytter ind (Bilag 14: 3; Bilag 9: 2). Selvom beboersammensætningen på disse parametre kan karakteriseres som værende sammensat, vil vi dog fremhæve, at beboerne alle har økonomien til at eje eget hus (de fleste også egen bil). Det er altså langt fra alle, der har råd til at bo i Kalenderkvarteret, og det må forventes, at beboerne har en vis grad af økonomiske ressourcer til rådighed. Når vi fremover beskriver kvarteret som værende sammensat, mener vi, at der på grund af forskel i alder og livssituation, er variation i de hverdagsliv, der leves. Det er altså sammensat med hensyn til hverdagsliv - ikke med hensyn til øvrige socioøkonomiske forhold, hvorfor beboergruppen må siges at være forholdsvis homogen.

Som fremhævet i kapitel 3 peger eksisterende forskning på, at fællesskabet er mere udfordret i et sammensat parcelhuskvarter, hvor der er stor forskel i beboeres alder (Jensen 2006: 36). Denne pointe er altså relevant her, og peger på et udfordrende udgangspunkt for fællesskabet i Kalenderkvarteret.

I vores dybdegående interviews står det klart, at der er stor variation i de hverdagsliv, der leves i kvarteret, idet beboernes betingelser for hverdagslivets praksisser varierer. Når vi i specialet tager udgangspunkt i hverdagslivet som arena for den forandring, vi ønsker at undersøge mulighederne for at skabe, er det relevant at få en forståelse for, hvordan denne arena varierer. Hverdagslivet må jf. Bech-Jørgensen forstås gennem dets betingelser, og hvordan disse håndteres (Bech-Jørgensen 1994: 18). Vi vil derfor kort opridse nogle af de betingelser, der går igen på tværs af flere hverdagsliv i kvarteret, og hvordan de har indvirkning på hverdagslivets praksisser.

Hverdagslivsbetingelser

Et eksempel på en betingelse, der er gældende for en stor del af beboerne er, at de er en del af arbejdsmarkedet (jf. Figur 10), hvilket i hverdagen medfører en lang række praksisser, der kan karakteriseres som gentagne selvfølgeligheder - eksempelvis at stå op på et bestemt tidspunkt,

transporten til og fra arbejdet, samt praksisser, der er knyttet til selve arbejdet. Derudover må organiseringen af en lang række øvrige praksisser tage udgangspunkt i arbejdsdagens ramme. For nogle beboere er arbejdslivet dog lig med skiftende betingelser fra uge til uge, på grund af skiftende arbejdstider (Bilag 10: 1).

En anden betingelse vi vil fremhæve er, hvorvidt beboerne har hjemmeboende børn eller ej. For børnefamilierne er hverdagslivet nemlig (udover arbejdet) præget af at støtte op om børnenes praksisser - hente og bringe til skole og institution, hjælpe med lektier og koordinere fritidsaktiviteter. Her er også eksempler på beboere, der er fraskilte og derfor oplever, at hverdagens praksisser varierer med ugenumrene, alt efter om de har børnene boende eller ej (Bilag 14: 1). Denne hverdagslivsbetingelse kan altså igen relateres til Jensens (2006) argumentation for, at hjemmeboende børn har betydning for dannelsen af fællesskaber.

Slutteligt vil vi fremhæve, at en del af beboerne i kvarteret er pensionister, hvilket betyder, at organiseringen af deres hverdagsliv langt hen ad vejen er selvstyret (Bilag 13: 5). Det giver for eksempel frihed til at være en del af foreningsliv eller at hjælpe med at hente børnebørn de dage, hvor forældrene har svært ved at nå det (Bilag 11: 2; Bilag 13: 5).

Der er altså stor variation i, hvordan hverdagslivet i kvarteret grundlæggende organiseres, og hvor stor fleksibilitet beboerne oplever at have i det daglige, hvilket kan fremhæves, som en udfordring for at etablere grønne nabofællesskaber. Vi ser dog også eksempler på, at det, at hverdagens betingelser varierer betyder, at beboerne kan støtte hinanden i hverdagen - for eksempel når Ane og Kjeld henter deres barnebarn fra gymnastik. I dette tilfælde sker det inden for en familierelation, men kan dette overføres til naboskabsrelationen, kan det argumenteres, at det, at der er varierende hverdagsliv i kvarteret, er et potentiale i forhold til etableringen af grønne nabofællesskaber.

På tværs af alle de hverdagsliv vi har mødt i kvarteret, går det dog igen, at beboerne oplever, at hverdagen er fyldt ud, og at deres behov er opfyldt (Bilag 10: 5; Bilag 14: 14; Bilag 11: 15; Bilag 12: 17). Mange har tilmed svært ved at forestille sig hvilken funktion et øget fællesskab med naboer, skal udfylde i hverdagen. Denne oplevelse af en hverdag, der er fyldt til randen, kan forklare, hvorfor respondenterne i spørgeskemaet fremhævede det motiverende i at deltage i nabofællesskaber, der kan lette praktiske ting i hverdagen (Bilag 14: 7; Bilag 10: 9). Flere viser også større motivation for at deltage i fællesskaber "engang imellem" end, at fællesskabet er en fast del af hverdagen (Bilag 14: 13; Bilag 10: 10). Bo uddyber her: "...*det var ikke sådan*

noget jeg ville hver uge. Fordi jeg har travlt med mange af de ting, som jeg gerne vil...” (Bilag 14: 7). Flere beboere italesætter også, at der er andre sociale relationer, de hellere vil bruge deres tid på end naboen (Bilag 14: 14; Bilag 10: 5). Det bekræfter Rosenblums pointe om, at naborelationen sjældent er *”...the core of our network of care and social support.”* (Rosenblum 2016: 78). De sociale behov opfyldes i hverdagen primært af venner og familie, og nye naborelationer opsøges ikke, *“...fordi jeg synes, at jeg har en stor omgangskreds”* (Bilag 11: 7) og fordi: *“...når jeg ikke engang får passet og plejet mine venner, så har jeg slet ikke overskud til at passe og pleje et eller andet naboskab.”* (Bilag 10: 5). Det må forstås som en barriere i forhold til at etablere et øget fællesskab med naboerne.

Oplevelsen af at have et travlt, fyldt hverdagsliv er altså en barriere i forhold til at få beboerne i kvarteret til at engagere sig i grønne nabofællesskaber i hverdagen, fordi de tænker, at det nødvendigvis betyder, at det vil tage tid fra andet, de hellere vil prioritere.

Motivation for boform: Græs under tæerne

Vi vil nu undersøge hvad motivationen, for at bosætte sig i et parcelhus eller et rækkehus i Kalenderkvarteret, har været for beboerne, for at belyse om disse motiver relateres til ønsker om fællesskab. Det kan give anledning til at forstå, om der er behov i hverdagslivet, i lyset af ovenstående analysedel, der kan agere potentiale i forhold til at etablere grønne nabofællesskaber.

Beboerne fremhæver en række kvaliteter ved boformerne, som relaterer sig til den praktiske ramme for hverdagslivet, som hjemmet skal udgøre: Størrelse, afstand til naboer, privatliv og tryghed. I forhold til fællesskabet kan motivationsfaktorerne som udgangspunkt ikke opfattes som potentialer, idet hverken parcel- og rækkehusbeboerne italesætter fællesskabet med naboer, som en del af deres motivation for at bo der. Nogle har tilmed valgt det på grund af lav grad af kontakt med naboer. Pensionisten Kjeld lægger for eksempel vægt på at kunne gå hele vejen rundt om sit eget hus, som en særlig kvalitet ved parcelhuset, sammenlignet med et rækkehus (Bilag 13: 9). Jan beskriver kvaliteterne ved parcelhuset sammenlignet med etageejendomme:

“At have plads omkring os, at man kan åbne terrassedøren og gå ud og få græs under tæerne. Ikke nogen naboer, der nødvendigvis larmer eller forstyrrer eller noget. Ikke på den måde, man ville opleve det i en etageejendom eller lejlighed i hvert fald.” (Bilag 9: 1)

Parcelhusbeboerne Jan og Kjeld fokuserer således på privatliv, plads og afstand til naboer, hvilket desuden kan relateres direkte til det billede, der fremhæves i kapitel 3's beskrivelse af nutidens typiske parcelhus-beboere. Det kan problematiseres, at beboerne i Kalenderkvarteret netop vælger parcelhuset til af de grunde, der gør, at det i et klimamæssigt perspektiv burde vælges fra (jf. kapitel 3).

En anden motivationsfaktor relaterer sig til familielivet. Flere beboere giver udtryk for, at valget af parcelhuset var af hensyn til børn, da boformen betragtes som en bekvem og tryk ramme for familielivet (Bilag 12: 3). Det fremhæves samtidig af flere, at det er en boform de kender fra deres egen barndom, hvorfor det følte som et naturligt valg (Bilag 13: 9; Bilag 10: 2; Bilag 9: 1). Belyses det gennem et perspektiv på, at beboere søger tilbage til en velkendt arena for hverdagslivet, kan der rejses spørgsmål om det også har betydning for, at klimabelastende levevis og generelle vaner fra hverdagslivet i barndommen reproduceres?

Modsat parcelhusbeboere fremhæver rækkehusbeboerne en prioritering af ikke at have *for meget* plads. I empirien gør det sig gældende for Tove og Bo, der begge bor alene, og giver udtryk for, ikke at have behov for mere plads end hvad rækkehuset kan tilbyde (Bilag 14: 2; Bilag 11: 4). Det kan dog argumenteres, at rækkehusene i kvarteret, omend de er mindre end parcelhusene, stadig er kendetegnet ved de samme klimamæssige problematikker, herunder et stort forbrug af areal pr. person. Rækkehusene i dette kvarter ligger stadig på egen parcel, i et byrum, der jf. Gehls kritik besværliggør muligheden for at etablere de fællesskaber, der kan støtte op om den nødvendige overgang til mere bæredygtige hverdagsliv.

6.1.3 Opsamling

Hvorfor er der ikke grønne nabofællesskaber i Kalenderkvarteret i dag? Flere beboere i kvarteret er ikke direkte afvisende overfor at deltage i grønne nabofællesskaber. På trods af, at beboernes motivation for at flytte i parcelhus handler om privatliv, plads og fred fra naboer, tilkendegiver 48% af respondenterne, at de gerne vil have mere at gøre med deres naboer. En barriere er dog, at mens der tilkendegives villighed til at støtte op om fællesskabet, er beboerne forbeholdne over for selv at indtage en netværkerrolle og tage initiativ.

Mens beboerne i kvarteret har et kendskab til klimakrisen, opleves den ikke som nærværende i hverdagslivet, og flere beboere har en opfattelse af 'at det nok skal gå' - begge dele er en barriere for etableringen af grønne nabofællesskaber. Flere beboere har heller ikke den nødvendige forståelse og normative vægtning, som de efterlyste praksisændringer kræver. Her er

der et potentiale i vidensdeling i kvarteret, hvilket dog er udfordrende, fordi den grønne dagsorden i dag ligger uden for normen af, hvad man taler med sin nabo om. Normer kan dog ændres, hvilket kan fremhæves som et potentiale.

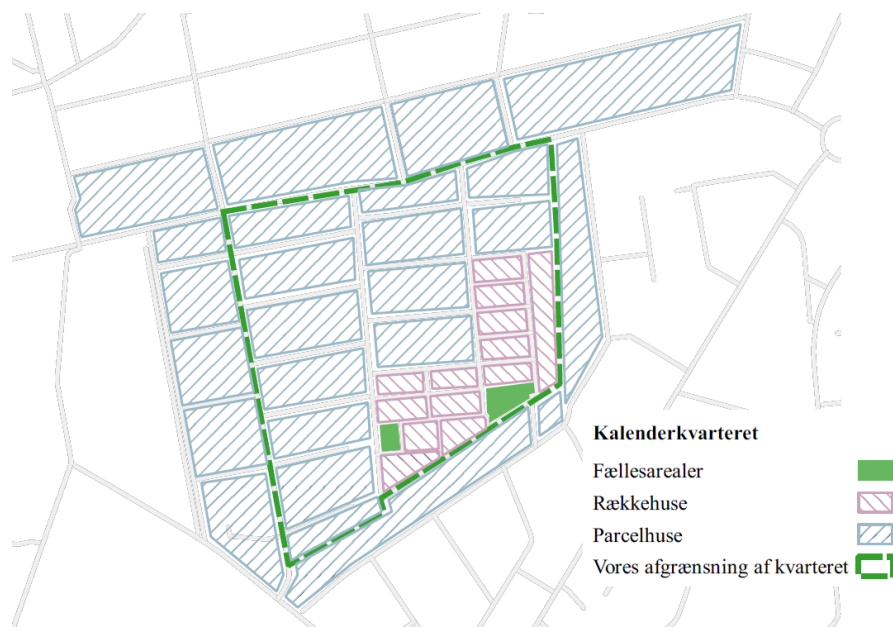
Beboernes forbehold overfor at engagere sig i grønne nabofællesskaber er forbundet med overvejelser omkring, hvorvidt det bliver for omstændigt hverdagen. Beboerne oplever generelt, på tværs af forskelle i hverdagslivsbetingelser, hverdagen som værende fyldt, hvilket yderligere udgør en barriere. Omvendt kan der også være et potentiale i, at beboerne kan supplere hinandens forskellige hverdagsliv. Og endeligt peger det på et potentiale i, at et grønt nabofællesskab løfter sociale og praktiske behov i hverdagslivet - hvor det grønne ikke er et primært trækplaster, men en bonus.

6.2 Naborelationen i dag

Med udgangspunkt i Rosenblum vil vi i dette kapitel pege på, at en del af forståelsen af forudsætningerne for nabofællesskaber er at forstå naborelationens særegenhed (Rosenblum 2016). For at forstå naborelationerne i kvarteret, tager vi først et nærmere blik på de fysiske rammer for disse – altså hvordan kvarteret er udformet, og hvordan dette, jf. Gehl, har indvirkning på, hvor beboerne mødes, hvem beboerne opfatter som værende deres naboer, og hvor og hvordan naborelationen således udfolder sig. Herefter kigger vi nærmere på, hvad der karakteriserer naborelationen i kvarteret og hvilken rolle et fælles tredje (Husen 1996: 219) spiller for relationernes dybde. Undervejs identificeres potentialer og barrierer i forhold til at etablere grønne nabofællesskaber med rod i den eksisterende naborelation i kvarteret.

6.2.1 Hvor skal vi mødes?

Kvarterets fysiske udformning er relevant at inddrage, idet måden Kalenderkvarteret er planlagt på, i høj grad kan relateres til idealer og ideer om et klassisk parcelhuskvarter: Kvarteret består udelukkende af private grunde og et vejnet, der forbinder dem, med undtagelse af to fælles græsarealer. Der er ingen bænke eller andre faciliteter, der opfordrer til ophold. Udformningen kan således kritiseres som værende udfordrende for livet og fællesskaberne mellem husene (Gehl 1971).



Figur 4: Kalenderkvarterets fysiske udformning og fordelingen af parcelhuse, rækkehuse og grønne fællesarealer (Egen illustration).

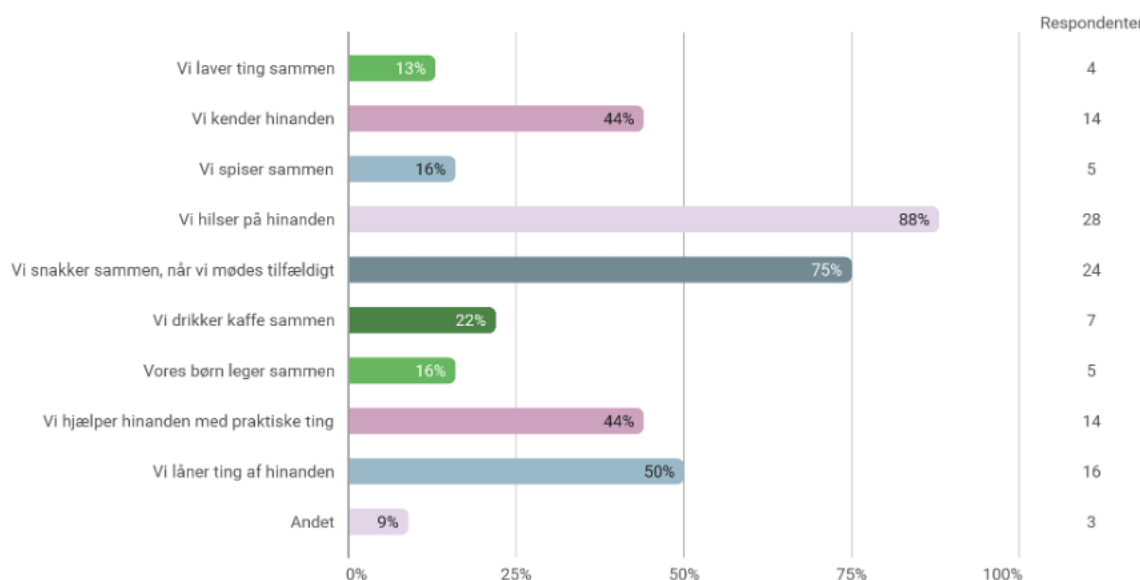
Der er dog, som vist på kortet, de to fællesarealer i kvarteret, der umiddelbart er et potentiale for møder naboerne imellem. Dog kan det diskuteres hvorvidt disse skaber optimale rammer for ophold eller møder. Der er tale om to græsplæner med fodboldmål (det ene areal kun med et enkelt mål), der indbyder mere til gennemgang end til ophold og aktiviteter - heller ikke her, er der opsat bænke, og der er ingen beplantning, der bryder arealerne i mindre områder. Beboerne er samtidig i tvivl om, hvem der må anvende områderne, da de juridisk set tilhører rækkehusene, der også betaler for vedligehold (Bilag 13: 3; Bilag 10: 2).

Fællesarealernes udformning og beboernes forvirring omkring dem, kan dermed betragtes som en barriere for, at beboerne anvender dem i hverdagen eller kan forestille sig, hvordan de vil være anvendelige for dem eller for et fællesskab; dét er hæmmende for møder mellem beboerne og livet mellem husene. Problematikken omkring fællesarealerne vender vi tilbage til i afsnit 6.4.3 – i mellemtiden vil vi nu række blikket mod de steder i kvarteret, hvor beboerne rent faktisk møder hinanden.

6.2.2 Beskedne kontakter over hækken

Beboerne i kvarteret beskriver, at de hilser på deres naboer, når de går ind og ud af huset, og at de taler sammen over hækken, eller når de møder hinanden på gaden (Bilag 9: 6; Bilag 14: 4;

Bilag 13: 18; Bilag 16: 3). Inge beskriver: “Og så udveksler vi et par venlige bemærkninger, når vi ser hinanden.” (Bilag 12: 8). Netop dette kendetegn ved naborelationen skinner også igennem i spørgeskemaundersøgelsen, hvor 28 af de 32 respondenter beskriver deres forhold til naboer ved, at de hilser på hinanden og 24 respondenter ved, at de snakker sammen, når de mødes tilfældigt:



Figur 11: Hvordan vil du beskrive dit forhold til dine naboer? Vælg alle de svar, der passer. (Bilag 16: 3)

Måden naboerne omgås og opfatter hinanden på, som med Rosenblum kan forstås som en respektfuld overfladiskhed, kan desuden forstås som beskedne kontaktformer: Det er nemme møder, som ikke kræver det store, og de er en naturlig del af hverdagen i kvarteret (Rosenblum 2016: 78; Gehl 1971: 9). Bo uddyber, at emnerne for samtalen også som udgangspunkt er overfladiske - hvilket vi også tidligere har fremhævet, som en barriere for at tale med naboen om det grønne, idet det af nogle opfattes som værende politisk (Bilag 9: 10; Bilag 14: 4). Også Jan beskriver de typiske møder med naboen: “Jamen det er jo sådan set, når man går ud og ind af sin egen hoveddør - og hilser på dem ved postkassen eller ude ved stien, når man kommer cyklende forbi til og fra arbejde: godmorgen, god eftermiddag, sådan noget.” (Bilag 9: 6). Jans beskrivelse af *godmorgen* og *god eftermiddag* er interessant, fordi de er eksempler på de beskedne kontaktformer, der udgør en nuanceringsgrad mellem det at være i det private og i det offentlige rum, og samtidig udgør potentialet for, at fællesskab kan opstå og udvikle sig

(Gehl 1971: 11). Hilsnerne over hækken, i indkørslen eller ved postkassen rummer dermed potentialer for udvikling af mere fællesskab; da det er nemmere at udvikle samtalen og relationen fra det eksisterende, end hvis der slet ingen kontakt var mellem beboerne.

De beskedne kontakterne må dog samtidig forstås som værende begrænsede af kvarterets mangel på mødesteder og opholdssteder, som argumenteret ovenfor - i hvert fald ville kontakterne potentielt være flere, hvis det at bruge sin eftermiddag på fællesarealerne, var en integreret del af hverdagslivet i kvarteret.

Her er det også interessant at fremhæve, at beboerne primært møder dem, der bor ved siden af, overfor eller (som minimum) på samme stikvej som dem selv. Empirien tegner et billede af, at graden af kontakt i hverdagen er afgørende for, hvem beboerne betragter som deres naboer (Bilag 10: 4; Bilag 14: 3; Bilag 11: 7). De interviewede beboerne oplever således en højere grad af naboskab med dem, de bor på stikvej med, end med de øvrige beboere i kvarteret, omend de forholder sig forskelligt til, hvor mange på stikvejen de betragter som deres naboer (Bilag 9: 2; Bilag 10: 4; Bilag 11: 7; Bilag 12: 6; Bilag 13: 16; Bilag 14: 3).

Dette peger på et potentiale i, at starte det et grønt nabofællesskab i det små, blandt *naboer*, i beboernes forståelse, på stikvejene. Potentialet i at starte fællesskabet her fremhæves desuden dels af beboeren Tove, der godt kan forestille sig at deltage i et grønt nabofællesskab, "*hvis det var et fåtal i forhold til hele gruppen her.*" (Bilag 11: 12).

Det er vi i hvert fald ikke nået til...

Begrænsningen af de beskedne kontakter bevirker, at deltagelsen i den offentlige sfære opleves mere krævende og skaber en formaliseringsgrad, hvor invitationer bliver nødvendige (Gehl 1971: 11). Det kommer i kvarteret til udtryk ved en skelnen mellem det at hilse på hinanden ved postkassen, og at være hjemme hos hinanden; mellem beskedne kontaktformer og inviterede fællesskaber. Ane beskriver: "*Det er også sådan nogle [naboer], man snakker med, når man mødes. Vi er ikke inde hos hinanden, eller det er vi i hvert fald ikke nået til.*" (Bilag 13: 15). Ane italesætter her, at relationen med omtalte naboer ikke er på et punkt, hvor man sidder hjemme hos hinanden og drikker kaffe. Der er ingen muligheder for ophold i det fælles rum til kaffedrik – hvorfor denne aktivitet må foregå i det private, hos enten den ene eller den anden, og nuancer mellem det fælles og det private er dermed ikke til stede (Gehl 1971: 11). Hvis

naborelationen skal bygge på mere end hilsner, kræver det derfor en invitation eller en opsøgende indsats naboerne imellem. Bo uddyber, at det kræver en oplevelse af, at man har noget til fælles, hvis den beskedne kontaktform skal udvikle sig: *“...jeg tror også at skulle der opstå kemi, hvor man fandt ud af at hold da op, det her har vi til fælles, når man stod og snakkede.”* (Bilag 14: 5).

Der foregår på den måde en navigeren i, hvem der inviteres, og at man ikke har lyst til at invitere hvem som helst indenfor, hvilket også gælder i relationen blandt naboerne. Med Rosenblums perspektiv på naborelationen, kan de beskedne kontakter og denne navigeren også forstås som et udtryk for naboskabets kodeks: En indlejret distance i naborelationen, og et ønske om at opretholde hinandens privatliv (Rosenblum 2016: 42-43).

Flere respondenter i spørgeskemaet giver dog også udtryk for, at deres relation til deres naboer går ud over beskedne kontaktformer. 44 % af respondenterne tilkendegiver, at de kender deres naboer og henholdsvis 22 % og 15 % har markeret, at de har drukket kaffe eller spist sammen. Det vidner om, at der også eksisterer mere dybdegående naborelationer i kvarteret, der indebærer middage og fællesskab om personlige interesser, hvilket også kommer til udtryk i vores interviews (Bilag 16: 3; Bilag 11: 7). Hvordan disse dybere relationer kan have indvirkning på hverdagslivets praksisser, vender vi tilbage til i afsnit 6.3.2.

En sidste pointe, vi vil fremhæve i forhold til sammenhængen mellem kontaktformerne naboerne imellem og det fysiske rum, er, at vi i kvarteret ser eksempler på, at få fysiske ændringer kan støtte op om, at de beskedne kontakter foregår hyppigere eller, at der udvikles dybere relationer. Tove beskriver således, at en fælles carport med naboen bevirker, at de ofte mødes til en snak eller kaffe - de deler i øvrigt også avis. Tove beskriver fællesskabet:

“Ja, altså Bertil og Sonja, der bor derovre, vi er meget tætte. Og vi ses jo faktisk hver dag, fordi de kommer med avisen. Og ja og så deler vi jo carport, og så kommer den ene lige hjem og den anden kører, og så får man lige en lille sludder. Og så er vi faktisk meget tætte.” (Bilag 11: 7).

Den fælles carport kan betragtes som et fællesrum, og udviklingen af fællesskabet mellem Tove og naboen kan være hjulpet på vej af hyppig kontakt netop her. Carporten skaber således en

nuanceringsgrad mellem beskedne kontakter og inviterede fællesskaber, hvilket gør det nemmere at udvikle relationen. Det underbygges desuden af Kurt og Inge, som omvendt beskriver hvordan kontakten med en nabo blev væsentlig begrænset, da naboen fik sat et nyt stakit op (Bilag 12: 5).

Det kan således argumenteres, at begrænsningen af en naturlig eksponering for uformelle og uforpligtende møder mellem beboerne i kvarteret besværliggør spontane fællesskaber og fremmer inviterede fællesskaber, hvilket er hæmmende for fællesskabers udvikling. Der findes samtidig eksempler på, at tilstedeværelsen af fællesrum, som Toves carport, er fremmede for fællesskabet. Dog eksisterer de beskedne kontaktformer mellem naboer i Kalenderkvarteret alligevel (over hækken), og det kan argumenteres at de, selvom de er kendetegnet ved en vis distance og overfladiskhed, er et udgangspunkt for, at yderligere kontakt kan opstå. På den måde er naborelationens norm for beskedne kontakter, et potentiale i forhold til etablering af yderligere fællesskab, ligesom der er et potentiale i at starte etableringen der, hvor der allerede er en relation: På stikveje, mellem naboer - i beboernes forståelse.

Potentialet er dog afgjort af, hvorvidt beboerne er villige til at skubbe til normen for naborelationen. På trods af naborelationens indlejrede privatsfære og normen om, at udvekslingen af snak foregår udenfor privaten, vidner både spørgeskemaundersøgelse og et beboerinterview om, at en stor del af beboerne ønsker at have mere med deres naboer at gøre (Bilag 16: 4; Bilag 9: 14). Det kan heraf argumenteres, at der findes beboere med ønsket om at skubbe på normen for naborelationen, som den eksisterer på nuværende tidspunkt.

6.2.3 Gensidighed

En anden interessant pointe fra spørgeskemaet, hvor respondenterne har beskrevet deres forhold til deres naboer er, at henholdsvis 44 % og 50 % markerer, at de hjælper hinanden med praktiske ting og låner ting af hinanden (Bilag 16: 3). Bo uddyber i interviewet dette forhold yderligere:

“...det er er også sådan, at man kan godt lige spørge hinanden om noget, eller hjælpe hinanden med noget, men det er ikke sådan, at man sidder inde hos hinanden og drikker kaffe eller inviterer på middag.” (Bilag 14: 4).

Naboerne hjælper altså hinanden med praktiske ting i hverdagen, hvilket kan forstås som et indforstået gensidighedsforhold (Rosenblum 2016: 26), der spiller sammen med de beskudne kontaktformer. Citatet tydeliggør samspillet mellem de beskudne kontakter og gensidigheden, som sammen karakteriserer normen for, hvordan man omgår sin nabo - man hilser på hinanden, udveksler "venlige bemærkninger" og hjælper, hvis der er brug for det - men så heller ikke mere end det.

Gensidighedsnormen i naborelationen er et åbenlyst potentiale for dannelsen af grønne nabofællesskaber, som en eksisterende struktur for at hjælpe og dele med hinanden. Dette vil blive udfoldet yderligere i afsnit 6.3 med konkrete eksempler på gensidighedspraksisser.

6.2.4 Børn og hunde som fælles tredje

Men hvordan kan der skubbes på normerne for naborelationen, og normerne for hvordan man møder hinanden? Empirien peger på et potentiale i at sikre et fælles tredje (Husen 1996: 219), som naboer legitimt kan mødes om; her eksemplificeret ved børn og hunde.

Flere beboere italesætter, hvordan børn er med til at facilitere møder mellem naboer (Bilag 9: 4), ved at agere "kontaktled" (Bilag 12: 8). Det gælder både yngre beboere med hjemmeboende børn og ældre uden. Lasse, der er ung familiefar, fortæller: "*Der er nogle seancer igen, med omdrejningspunkt i børnene, hvor vi om sommeren nogle gange godt kan stå og sludre en time ude på vejen, mens børnene tegner kridt eller et eller andet.*" (Bilag 10: 5). Ane beskriver, at det at børnene leger sammen, skaber *et naturligt fællesskab* mellem forældrene (Bilag 13: 25). Pensionisten Kjeld fremhæver, at også hundeluftning som praksis kan skabe dybere relationer: "*Vi snakker også en del med dem nede i nummer 10, også fordi de har en rigtig sød hund, Magnus, som de er ude at gå tur med.*" (ibid.: 16). Mødet omkring hundene skaber således udgangspunkt for samtaler, hvor man eksempelvis får viden om hinandens familierelationer (ibid.: 27). Hundeluftningen bliver, ligesom de legende børn på vejen, udgangspunkt for et fælles tredje mellem naboerne, der giver anledning til og legitimerer et beskudt møde, der har potentiale for yderligere relationsdannelse. Der kan på den baggrund argumenteres for, at udviklingen af yderligere fællesskab mellem naboer i kvarteret kræver et fælles tredje at mødes om. Dette bliver særlig relevant i et kvarter som Kalenderkvarteret, fordi rummet som nævnt ikke faciliterer møder udover beskudne kontaktformer med den nærmeste nabo. Her ser vi et potentiale at bruge en grøn aktivitet (eksempelvis fællesspisning, plantning af vilde blomster

på fællesarealer eller en byttebod) som et fælles tredje. Disse kan potentielt udvide kontakterne fra snakke over hækken til dybere relationer og mere fællesskab.

6.2.5 Fælles om privatlivet

Et andet karakteristika, som gør naborelationen særlig er, at en del af naboskabets kodeks bygger på det at opretholde hinandens privatliv (Rosenblum 2016: 42-43). De beskedne kontakter, distancen og dyden i det overfladiske, er en del af en fælles forståelse for hinandens privatlivs grænser. Det beskrives af flere beboere i kvarteret, ved forskellen på at mødes på vejen og at besøge hinanden i hjemmene: På fælles, neutral grund og inde i privaten (Bilag 13: 15; Bilag 14: 4). Inge uddyber sit perspektiv på naborelationen og privatlivet:

“Men det er jo også sådan, at hvis ikke man sidder lårene af hinanden, hvis man kan sige det på den måde, så kan man måske bedre bevare et godt forhold til sine naboer. Fordi man kan også have naboerne rendende så meget, at det bliver for meget af det gode.” (Bilag 12: 8).

Inge beskriver her hvordan de beskedne kontakter, og balanceringen af dem, er en essentiel del af normen for naborelationen, så kontakten med naboer ikke kommer i ubalance og bliver ‘for meget af det gode’. Det samme synspunkt kommer til udtryk fra flere respondenter i spørgeskemaundersøgelsen, hvor én beskriver: “*Det er rart at have et godt forhold til sine naboer og kunne hjælpe hinanden ved behov, men jeg vil også gerne “være i fred”.*” (Bilag 16: 4). Relateres dette til Rosenblums forståelse af naboskabet, kan holdningen forklares ved, at der i naborelationen er mere på spil, end der er i en relation til én, der ikke bor i nærheden - nemlig selve rammen for livet i hjemmet og livskvaliteten (Rosenblum 2016: 24, 26). Naborelationen rummer derfor en hårfin balance mellem det at passe sig selv, og blande sig i naboens “business” (ibid.). Bo forklarer: “*Der ligger vel sådan noget uskrevne regler om, at hvis man gik hen og bankede på sin nabos dør hver dag, så ville man synes, at det er upassende.*” (Bilag 14: 5). Perspektiverne tydeliggør, hvordan uenigheder om passende balancering af kontakt er ekstra sårbar når det drejer sig om hjemmets sfære.

Naboernes opretholdelse af hinandens privatliv udgør åbenlyst en udfordring for, at det er attraktivt at være den, der indtager en netværkerrolle, skubber til den eksisterende norm for naborelationen og tager initiativ til, at den skal rumme noget mere.

6.2.7 Opsamling

Gennem en karakterisering af den eksisterende naborelation i kvarteret, kan der fremhæves en række potentialer og barrierer for etableringen af grønne nabofællesskaber. Områdets fysiske udformning begrænser mødet mellem naboer, og de eksisterende fællesarealer indbyder ikke til ophold og er omfattet af tvivl om brugsret. Det udgør en barriere for dannelsen af fællesskaber. Naboerne møder i stedet hinanden i indkørsler og over hækken gennem hyppige, men beskedne kontakter. Kontakterne er et potentiale til at skabe dybere relationer og fællesskaber, ligesom fysiske forandringer, eksemplificeret ved en fælles carport, kan støtte op om dette. De beskedne kontakter kan også potentielt udvides ved, at en grøn aktivitet bruges som et fælles tredje, der legitimerer møder mellem naboer.

Naborelationen i kvarteret er samtidig generelt kendetegnet ved et naturligt gensidighedsforhold, hvor naboer hjælper hinanden, hvilket også kan betragtes som et potentiale for dannelsen af yderligere fællesskab, låne- og delepraksisser. Dog udgør naborelationens indlejrede norm om at opretholde hinandens privatliv, samtidig en barriere for en sådan udvikling. *“Naboen”* opfattes som værende de beboere, der bor tættest på (som minimum på samme stikvej), og her er der eksempler på relationer, der er dybere end de beskedne kontaktformer, og hvor gensidighedsforholdet samtidig er stærkere. Derfor peges på et potentiale i at starte etableringen af grønne nabofællesskaber i det små, blandt naboerne (i deres forståelse), og lade det vokse derfra.

6.3 Eksisterende delepraksisser

På trods af, at der i kvarteret ikke eksisterer nogle grønne nabofællesskaber, som lever op til vores definition, eksisterer der en række praksisser, som selvom de ikke eksplicit tilskriver sig en bæredygtig dagsorden, bygger på fællesskab og gensidighed naboerne imellem. Når vi indtager dem her, er det fordi vi ser det som praksisser, der indeholder potentialer i forhold til etableringen af grønne nabofællesskaber. De eksisterende praksisser knytter sig primært til det at dele og låne, og kan inddeles i henholdsvis spontane delepraksisser (afsnit 6.3.1) og strukturerede delepraksisser (afsnit 6.3.2).

6.3.1 Spontane delepraksisser

Alle bortset fra én af de interviewede beboere har prøvet at låne noget af en nabo (Bilag 9: 6; Bilag 10: 5; Bilag 11: 9; Bilag 12: 11; Bilag 13: 18). Størstedelen af de identificerede låne- og dele-situationer opstår som reaktion på spontane eller akutte behov i hverdagslivet, og ikke som planlagte ordninger - og er altså ikke knyttet til en organisering omkring det at ville handle mere bæredygtigt i fællesskab. Beboerne Inge og Kjeld beskriver eksempelvis, hvordan de har lånt henholdsvis en stige og en hækkeklipper, fordi de i øjeblikket blev gjort opmærksomme på, at naboen havde *én, der var bedre* (Bilag 12: 11; Bilag 13: 21). Lasse uddyber desuden:

“Jeg gik over og bankede på, og sagde “Sune, er det ikke noget med, at I har sådan en pind (red. cykelstang) til Dagmars cykel?” (...) jeg gik over og spurgte, fordi Julie gerne ville lære at cykle uden støttehjul. (...) jeg vil sige, at bevæggrunden for at gå over og låne var egentlig mere fordi det skulle være her og nu. Ikke så meget fordi jeg sparer 100 kr på at købe stativet selv, men mere fordi det var nu vi skulle lære det, ikke om lidt.” (Bilag 10: 7)

Der kan på den måde argumenteres for et element af spontanitet og naturlighed i de eksisterende delepraksisser: De bygger på det tidligere beskrevne gensidighedsforhold i naborelationen (Rosenblum 2016), og beboerne finder dem naturlige, som reaktion på akutte behov. Det viser sig også ved spontane praksisser omkring at hjælpe hinanden med praktiske ting, eksempelvis at løfte noget tungt (Bilag 10: 9) eller gennem praksisser, der kræver en særlig viden og know-how (Halkier & Jensen 2008: 53), som Jan, der får hjælp af sin nabo, der er tømrer, til at skære en køkkenbordplade til (Bilag 9: 6).

Med Bech-Jørgensens forandringsperspektiv kan de spontane delepraksisser forstås som forskydninger i hverdagslivets selvfølgeligheder: Det akutte behov skaber et momentum for at opsøge en delepraksis (og dermed en forandring sammenlignet med et hverdagsliv, hvor man som udgangspunkt ejer tingene selv), men kun forandring i en sådan grad, at det ikke nødvendigvis opfattes som noget udover det hverdagslige (Bech-Jørgensen 1994: 111).

Tilføjes forandringsperspektivet på gensidighedsforholdet, kan hver forekomst forstås som en forskydning, der på sigt og akkumuleret kan føre til et skred (ibid.). Hvis naboerne ofte oplever et spontant behov for at låne af hinanden (forskydninger), kan det betyde, at de med tiden finder det meningsfuldt at organisere sig omkring det - et skred, der medfører en genovervejelse af hverdagslivets organisering. I relation til dannelsen af nye grønne nabofællesskaber, udgør de

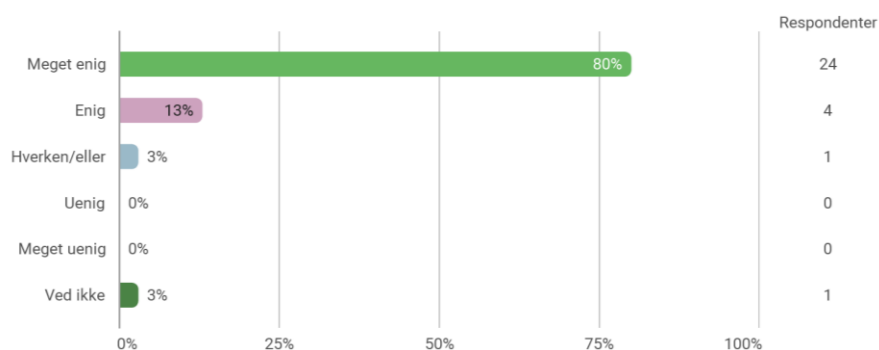
små delepraksisser således et potentiale, der som gentagende forskydninger i beboernes forståelser og hverdagslivspraksisser kan lede til, at det er nemmere dels at engagere sig i, men også at forestille sig et organiseret defællesskab.

Forskellen på at spørge og blive spurgt

Spørgeskemaundersøgelsen kan her bidrage til at nuancere billedet af naboernes gensidighedsforhold: Her ses en markant forskel på respondenternes holdninger til at blive spurgt angående en delepraksis, (her eksemplificeret ved mindre mængder fødevarer), og at være den, der spørger. 93 % af respondenterne tilkendegiver, at de vil have det fint med, at en nabo spørger om vedkommende må låne et æg, et løg eller noget sukker (Figur 12, a), mens kun 76 % vil have det fint med at være den, der spørger (Figur 12, b).

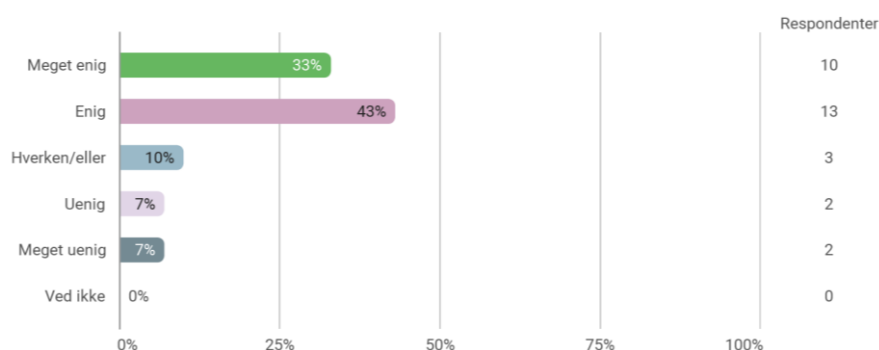
a:

Jeg ville ikke have noget imod, hvis en nabo spurgte om vedkommende måtte låne fx et æg, et løg eller noget sukker.



b:

Jeg ville have det fint med at spørge en nabo, om jeg måtte låne fx et æg, et løg eller noget sukker.



Figur 12 a og b: Forskellen på at blive spurgt og være den der spørger om fødevarer (Bilag 16: 6)

Den samme forskel viser sig, når delepraksissen omhandler værktøj (alle vil have det fint med at blive spurgt, mens 87 % vil have det fint med at spørge) eller om stole, borde eller lignende til et arrangement (96 % vil have det fint med, at en nabo spurgte, og 70 % vil have det fint med at spørge) (Bilag 16: 6-9). Det tegner et billede af, at respondenterne er åbne overfor at

lade naboer låne, men at der eksisterer en større tilbageholdenhed, i forhold til selv at opsøge en lånepraksis hos en nabo. Dette bliver særlig interessant set i lyset af, at vi tidligere har fremhævet, at beboerne i kvarteret er klar til at støtte op om deres naboers ideer om grønne nabofællesskaber (og indtage en beboer-rolle), mens de er tilbageholdende i forhold til selv at indtage en netværker-rolle og tage initiativ. Hvor vi tidligere fremhævede denne sammenhæng som en barriere i forhold til at tage initiativ til organiserede fællesskaber, ser vi altså her, at den samme barriere spiller ind i forhold til den enkelte, konkrete, spontane praksis.

Man kan her samtidig pege på, at det er svært at presse på som nabo, i kraft af de tidligere argumenterede herskende normer for, hvad man taler om, og hvordan man omgås hinanden gennem beskedne kontaktformer: Vi snakker om vejret, ikke om politik (Bilag 14: 4). Endeligt er der også mulighed for, at tilbageholdenheden overfor at låne hænger sammen med, at beboerne ikke oplever et behov: Beboerne er generelt veletablerede, og har ressourcer og plads til selv at eje det meste. Uanset, er det dog en barriere for etableringen af grønne nabofællesskaber omkring delepraksisser. På baggrund af beboernes økonomiske ressourcer og veletablerede tilstand, kan det dermed argumenteres, at et potentielt engagement i grønne nabofællesskaber må være drevet af andre incitamenter.

Hvad er forskellen på æg og biler?

Spørgeskemadataen tydeliggør også, at der er forskel på, hvad der deles. Som set ovenfor, er en overvægt af respondenterne villige til at indgå i uformelle delepraksisser omkring forskellige ting, som de selv, eller naboen pludselig mangler. Billedet er imidlertid markant anderledes, når det kommer til delepraksisser omkring deres bil. 40 % af er positive overfor, at en nabo spørger om vedkommende må låne bilen, mens 34 % er negative og 27 % hverken eller (Figur 13 a). Der er på samme måde delte meninger i forhold til, selv at ville spørge en nabo om at låne bilen; og igen med større villighed til at låne ud, end at spørge om at låne (Figur 13 b).



a:
Jeg ville ikke have noget imod, hvis en nabo spurgte om vedkommende måtte låne min bil.

b:
Jeg ville have det fint med at spørge en nabo, om jeg måtte låne deres bil.

Figur 13 a og b: Forskellen på at blive spurgt og være den der spørger vedr. bil (Bilag 16: 6)

Men hvad er forskellen så på æg og biler? Netop dette kan anvendes som et billede på afgørende parametre i de eksisterende delepraksisser - nemlig affektionsværdi, kostbarhed og funktion. Flere beboere italesætter hvordan en følelse af grad af privathed eller personlig affektion, har indflydelse på, hvad de vil låne ud (Bilag 9: 6; Bilag 12: 14). Jan beskriver, at graden af følsomhed over for genstandene kan afgøre, hvorvidt det vil være grænseoverskridende at låne ud:

“Jeg tror, at det er grænseoverskridende for rigtig rigtig mange. Jeg vil sådan set gerne stille mit værktøj til rådighed, og jeg ved, at Børge inde ved siden af, han vil i hvert fald ikke, for han er meget følsom overfor sit værktøj, og der er jo altid en risiko for, at noget går i stykker.” (Bilag 9: 6).

Det samme kan eksemplificeres med æg og biler: Bilen opleves som personlig, i modsætning til fødevarerne. Bo bekræfter samtidig dette, med en henvisning til, at delepraksissen skal være inden for “rimelighedens grænser”:

“Hvis de kom og spurgte om de måtte låne min bil, så ville jeg nok lige høre hvad det handlede om, hvorfor, om der var panik eller om jeg skulle køre dem eller. Hvis vi snakker sådan nogle ting som sukker eller sådan noget, så ville jeg jo bare sige ja.” (Bilag 14: 9)

Bo beskriver dermed forskellen med en afvejning af, hvad han betragter som inden for rimelighedens grænser. Derudover kan også kostbarhed og funktion have indflydelse: En bil er trods alt dyrere end et løg og låner du din bil ud, begrænses din egen mobilitet i mellemtiden.

For at forstå beboernes overvejelser, i forhold til hvad de vil låne ud til deres naboer, er det værd at genbesøge Rosenblums pointe om, at naborelationen i kraft dens nærhed til hjemmet opleves som værende særlig sårbar (Rosenblum 2016: 24). At låne noget ud, som man er særlig følsom overfor, som det ifølge Jan er tilfældet med Børges værktøj, medfører en risiko for, at naboen ødelægger det, hvormed relationen kompliceres. Normen i naborelationen i kvarteret er som nævnt, at naboerne hjælper hinanden - men når det kommer til at låne ud, møder denne norm altså en afvejning af risici i forhold til at bibeholde den ønskede balance og distance i relationen. Hvad der tillægges affektionsværdi, har en væsentlig funktion i hverdagen, betragtes som værdifuldt og inden for rimelighedens grænser er subjektive, individuelle og kontekstbaserede vurderinger. Det er derfor vanskeligt at udpege specifikke potentialer eller barrierer på baggrund af parametrene. Dog bliver det tydeligt, at de er væsentlige at have for øje som afgørende parametre i delepraksisser, når de skal udspille sig i naborelationen.

I denne sammenhæng er det interessant, at flere af beboerne beskriver, at de foretrækker at gå til familien, for at låne noget eller få hjælp til noget (Bilag 10: 7; Bilag 13: 8). Lasse fortæller, at han ved at gå til familien føler, at han eksempelvis kan tillade sig ikke at aflevere det lånte tilbage med det samme:

“Det har jeg det lidt federe med, end det der med at have travlt over at have lånt noget. Så der er også noget bekvemmelighed i, at det er federe at låne af nogen, man har en nær relation til, fordi så kan man kalde en spade for en spade og sige, jeg nåede det sgu ikke lige. (...) Det vil også være en lidt ærgerlig situation at sætte nogen i, man ikke kender så godt.” (Bilag 7-8)

Det, at Lasse ikke kender naboen så godt, medfører en usikkerhed omkring, hvordan naboen vil reagere, og der er derfor en risiko for konflikt - hvilket man jf. Rosenblum særlig gerne vil undgå i en relation, der udspiller sig så tæt på hjemmet (Rosenblum 2016: 26). Dette, sammenholdt med normerne i Lasses familie, betyder altså, at han føler han kan tillade sig mere, og kommunikere mere frit fra leveren, end han kan i naborelationen. Dette italesættes også at Keld: “...det er lettere at sige til ens søn. Hvis det er en nabo, der er man knap så stolt ved at skulle sige det.” (Bilag 12: 13).

Det kan på denne baggrund argumenteres, at naborelationen og udviklingen af den mod mere fællesskabsorienterede praksisser, i nogle tilfælde, er i konkurrence med familierelationen, idet denne tager momentum fra at indgå i fællesskaber med naboer.

På den anden side kan de etablerede normer indlejret i lånepraksisser mellem naboer, der gør at Lasse føler sig forpligtet til at aflevere det lånte tilbage til naboen hurtigst muligt, forstås som et potentiale i forhold til at oparbejde et organiseret nabofællesskab omkring en deleordning, da der allerede gælder uskrevne regler for praksisserne her.

Flere beboere beskriver samtidig, hvordan et afgørende element i en delepraksis med naboer er tillid: At man kan regne med hinanden, at man kan regne med at få tingene tilbage, og få dem tilbage i samme stand (Bilag 10: 8; Bilag 12: 13; Bilag 13: 22). Det kan således argumenteres, at tillid er et afgørende element i udviklingen af de eksisterende delepraksisser - og herfra, at naboerne skal lære hinanden bedre at kende, hvis delepraksisserne skal ske i et større omfang, end de gør nu. Det peger samtidig igen på et potentiale i at starte forandringen i mindre fællesskaber og der, hvor beboerne kender hinanden allerede, og betragter hinanden som naboer.

På den måde eksisterer der spontane nabofællesskabspraksisser i Kalenderkvarteret, som har potentialer i relation til etableringen af grønne nabofællesskaber: De spontane praksisser kan som gentagende forskydninger lede til, at det er nemmere både at forestille sig og engagere sig i et organiseret defællesskab. Potentialet er betinget af en herskende forskel på at spørge og blive spurgt, og samtidig betinget af parametrene: Affektionsværdi, kostbarhed, funktion og "inden for rimelighedens grænser" i forhold til hvad beboerne har lyst til at låne ud.

På samme måde, er der også eksempler på mere strukturerede fællesskabspraksisser i Kalenderkvarteret, der indgår som en del af beboernes hverdagsliv, som en form for faste ordninger. Disse falder heller ikke inden for vores definition af grønne nabofællesskaber, men er ligesom de spontane, relevante at undersøge, som mulige potentialer for etableringen af grønne nabofællesskaber.

6.3.2 Strukturerede delepraksisser

Et eksempel på hvordan en delepraksis allerede har struktureret indvirkning på beboernes hverdagsliv, findes hos henholdsvis Tove og Jan, der begge deler avis med naboen (Bilag 9: 5; Bilag 11: 7). Det kan uddybes med Toves beskrivelse af, hvordan deleordningen bevirker, at hun og naboerne er i daglig kontakt (Bilag 11: 7). Dette uddybes i forlængelse af et spørgsmål

om, hvorvidt hun har prøvet at låne noget ud til en nabo: “*Ja, det har jeg. Det er sjældent der er nogen, der har spurgt, men Bertil og Sonja har jo lånt et eller andet, på et eller andet tidspunkt (...) altså Bertil kommer jo med avisen hver dag.*” (ibid.: 10). Citatet understreger, hvordan den organiserede deleordning bliver indlejret i hverdagslivet, påvirker det og bliver en del af dets gentagne selvfølgeligheder: Naboerne har lånt *et eller andet* på *et eller andet* tidspunkt, som hun ikke har hæftet sig videre ved, da deres hverdagsliv er struktureret omkring det. Det at låne af hinanden er blevet en del af normen for, hvordan de performer deres relation; det er derfor ikke noget hun studser over, da gentagelserne af disse praksisser gang på gang reproducerer og opretholder denne sociale norm imellem dem (Halkier & Jensen 2008: 55).

Tove beskriver ligeledes, hvordan hun og naboerne på stikvejen ofte hjælper hinanden og bruger fritid sammen - gensidigheden rækker dermed udover, hvad der er nødvendigt og opstår som akutte behov. Eksempelvis har Tove syet gardiner og noget tøj til naboens barnebarn (Bilag 11: 7, 10). Det giver et indtryk af, at gensidigheden også bygger på ønsker om at dyrke det sociale i naborelationen. Tove er dermed et eksempel på eksisterende nabofællesskaber, med dele, hjælpe og sociale praksisser indlejret, som en naturlig del af hendes og naboernes hverdagsliv. Nabofællesskaberne blandt Tove og naboerne, kan således ses som stort potentiale for at introducere den grønne dagsorden, idet der allerede er skabt et socialt fællesskab, som disse kan tage udgangspunkt i.

6.3.3 Opsamling

I dette afsnit har vi altså set, at der er eksempler på praksisser i kvarteret der på trods af, at de ikke tilskriver sig en bæredygtig dagsorden, er interessante i forhold til etableringen af grønne nabofællesskaber, og bygger på gensidighed og fællesskab. De identificerede eksisterende praksisser knytter sig primært til det at dele, låne og hjælpe med praktiske ting, og optræder dels som spontane og strukturerede praksisser, som et udtryk for gensidigheden mellem naboer. De spontane dele- og hjælpefællesskaber udgør et potentiale ved, at de kan ses som forskydninger, selvom de for beboerne ikke nødvendigvis opfattes som så, og dermed på sigt kan lede til en forandring i form af en omstrukturering af praksisser i hverdagslivet. Beboerne er dog mere villige til at låne ud til naboen, end til selv at låne noget, ligesom gensidighedsforholdet og den eksisterende norm om at hjælpe hinanden, møder en afvejning i forhold til risikoen for, at naborelationen kompliceres, hvorfor det ikke er alt, de vil låne ud. Gensidighedsforholdet afvejes samtidig i forhold til, hvad de vurderer at have behov for. Flere fremhæver, at de foretrækker at låne af deres familie, hvilket kan ses som en barriere for etableringen af grønne

nabofællesskaber i kvarteret. Dog kan det ses som et potentiale, at normen for lånepraksisser i naborelationen, kan danne grundlag for videre organisering, da der allerede gælder uskrevne regler her.

Der eksisterer også eksempler på strukturerede delepraksisser, som har normaliseret øvrige låne- og hjælpepraksisser i relationen, og samtidig styrket dyrkelse af socialt samvær. Kan den grønne dagsorden oversættes på en måde, hvor disse naboer kan se det meningsfulde i den, kan der være stort potentiale i at etablere et grønt nabofællesskab i forlængelse af sådanne eksisterende strukturerede delepraksisser.

6.4 Eksisterende organiserede nabofællesskaber

I forlængelse af undersøgelsen af de eksisterende fællesskaber og fællesskabende praksisser i kvarteret, vil vi i det følgende afsnit kigge nærmere på de mere formelt organiserede nabofællesskaber, som vi har identificeret i Kalenderkvarteret: Nabohjælp, Facebook-gruppen og grundejerforeningen. Her er der tale om fællesskaber, der ikke er dannet med udgangspunkt i at samles om at handle fælles for at leve mere bæredygtig, og i den forstand ikke er "grønne". Idet der er tale om mere formelt organiserede nabofællesskaber, finder vi det dog relevant at undersøge dem nærmere, med henblik på at undersøge og diskutere potentialerne for, at en grøn dagsorden kan integreres.

6.4.1 Nabohjælp

Det første organiserede nabofællesskab, der er i kvarteret, er Nabohjælp; et organiseret nabo-netværk, der forebygger indbrud i nabolaget (Det Kriminalpræventive Råd 2022). Tove, der tog initiativ til at starte Nabohjælp op, fremhæver opstartsmøderne som et tidspunkt, hvor hun kom i kontakt med en bredere gruppe beboere fra kvarteret: "*Der var faktisk rigtig mange, det var smadder hyggeligt. Så det kan lade sig gøre.*" (Bilag 11: 7). Tove bruger her sin erfaring fra opstarten af Nabohjælp, til at påpege, at det er muligt at få folk engagerede i at deltage i fællesskaber i kvarteret. Hun har dog, som tidligere nævnt, ikke stor tiltro til, at et erklæret grønt nabofællesskab kan få den samme type rodfæste i kvarteret (ibid.: 13).

Den brede interesse i at være en del af Nabohjælp, kan da også knyttes til det i hverdagslivet nærværende behov for at føle sig tryk i sit hjem. Netop dette er også noget beboerne, med udgangspunkt i gensidighedsnormen, har etableret flere praksisser omkring, eksempelvis i forhold til at kigge efter hinandens huse i forbindelse med rejser eller ved efter aftale at parkere en bil i naboens tomme indkørsel, så det ligner, at der er nogen hjemme (Bilag 13: 17). Lasse er en af de beboere, der flittigt følger med på Nabohjælpsappen fordi: "*...der får man lige at*

vide, hvad der rører sig, hvis nogen synes, at det her er sgu vigtigt, at mine naboer lige ved det.” (Bilag 10: 6). Han italesætter her en central pointe i forhold til naboskabsrelationen, nemlig en ansvarsfølelse i forhold til at informere naboer om, hvad der foregår i kvarteret. Netop ansvarsfølelsen og den brede opbakning til Nabohjælp, er interessant i relation til dannelsen af grønne nabofællesskaber: Der kan identificeres en mulighed i, at erfaringer fra Nabohjælp, som eksempel på vellykket organisering, potentielt kan understøtte organiseringen af en ansvarsfølelse om en bæredygtig levevis blandt beboere.

6.4.2 Facebook-gruppe

Kvarteret har også en lokal Facebook-gruppe, der blev startet af beboeren Jan. Ideen med gruppen var, at den kunne bruges *“...til hvad som helst. Enten nabofællesskaber eller naboskaber i det hele taget...”* (Bilag 9: 4). Han har selv forsøgt sig med flere grønne initiativer i gruppen, men oplever ikke, at naboerne bakker op:

“...så kunne man jo annoncere, hvis man skulle bruge en stor suppegryde, og ikke havde nogen selv, så kunne man efterlyse det. (...) Og vi har også prøvet noget af det - men med meget begrænset resultat. Og det kan være fordi, at folk enten ikke følger gruppen, og ikke interesserer sig for den, eller også fordi at de ikke mangler nogen suppegryde, her i kvarteret. De har alle de suppegryder de skal bruge.” (ibid.).

Jan italesætter netop her vores tidligere pointe: At det, at beboerne i kvarteret som udgangspunkt har, hvad de skal bruge, er en barriere i forhold til at udbrede delepraksisser i kvarteret. Jan italesætter netop her vores tidligere pointe: At det, at beboerne i kvarteret som udgangspunkt har, hvad de skal bruge, er en barriere i forhold til at udbrede delepraksisser i kvarteret. Netop Jans idé om at bruge Facebook-gruppen som en deleplatform er dog særligt interessant i forhold til etableringen af grønne nabofællesskaber. Jan fortæller, at han lavede et opslag på gruppen, hvor han spurgte, om der var nogen, der havde lyst til at dele avis, og at der var *“...48, der havde set opslaget, men ikke en eneste der responderede.”* (ibid.: 5). Han har også forsøgt sig med: *“...en debilsordning, prøvede jeg at spørge om - om der var nogen, der havde lyst til at dele bil på en eller anden måde. Det var det samme - 47 der havde set, ingen respons, heller ingen likes.”* (ibid.).

Lasse, der bor en enkelt vej længere nede end Jan, husker at have set Jans opslag: *“...det var lige der, jeg kom ind i gruppen og jeg tænkte “årh, der er jeg bare slet ikke, fordi jeg ikke læser avis”. Det var nok primært det. Nå, men cool at han gør det, men hans bolde blev bare ikke*

rigtig grebet.” (Bilag 10: 6). Han har altså ikke selv været motiveret til at støtte op om Jans initiativ, og har samtidig noteret sig, at de andre medlemmer heller ikke har reageret.

Det peger på en norm i gruppen, hvor man ikke liker eller kommenterer opslag, som man ikke har lyst til at engagere sig nærmere i - selv, hvis man synes, at de er “cool”. At boldene ikke bliver grebet, påvirker Jans lyst til at være initiativtager gennem Facebook-gruppen, fordi: “*Så føler man jo bare, at man råber ud i tavsheden.*” (Bilag 9: 10). Manglen på respons kan af Jan opleves som en sanktion for, at han prøver at gøre noget nyt, og skubbe til de etablerede normer for praksisser i kvarteret (Halkier & Jensen 2008: 55). Denne form for sanktion mod den “uønskede” performance, kan resultere i en trang til at ‘rette ind’, og i stedet fortsætte med at performe naborelationen ud fra den eksisterende norm - og i dette tilfælde miste lysten til at indtage en netværkerrolle og lave fællesskabssøgende opslag (Halkier & Jensen 2008: 55; Hansen 2019: 105).

Facebook som platform er samtidig begrænset af, at en del beboere i kvarteret ikke bruger det sociale medie - og heller ikke har et ønske om at begynde (Bilag 11: 9; Bilag 12: 10; Bilag 13: 18). Gruppen har også i første omgang henvendt sig udelukkende til parcelhuse i Kalenderkvarteret, hvoraf det altså kun er dele af beboerne, der er med. Gruppen har således 55 medlemmer “...og det kan godt være mand og kone fra nogen steder - det er det i hvert fald her, og også andre steder ved jeg.” (Bilag 9: 4).

På trods af at gruppen ikke når alle beboere i kvarteret, ser vi dog umiddelbart væsentlige potentialer ved platformen. Trods manglen på likes, kan opslag som Jans skabe små forskydninger i naboernes hverdag, og potentielt plante en tanke om mere organiserede delepraksisser, der kan udvide den *pool of understandings*, der i det daglige påvirker den enkeltes praksisser (Halkier & Jensen 2008: 53). Derudover kan Facebook-gruppen også gribe de spontane behov, som jf. forrige afsnit, kan skabe forskydninger i hverdagen. Fordelen ved at bruge gruppen som platform for at løse eksempelvis et akut suppegryde-problem, frem for bare at ringe på hos nærmeste nabo er, at lånepraksissen gøres synlig for de øvrige medlemmer i gruppen, hvorfor den også kan påvirke deres forståelse og normen for praksisser i kvarteret.

Det må dog siges at være en stor barriere, at manglen på respons kan tage modet fra Jan (og andre beboere, der kunne få lyst til at lave opslag). Jan kan ikke gennem skærmen mærke,

hvorvidt han med sine opslag formår at skabe små forskydninger, der potentielt kan blive til skred i hverdagslivet - og ændre normen for eksempelvis lånepraksisser i kvarteret.

Derfor kan det diskuteres, hvorvidt en Facebook-gruppe er den bedste platform for etableringen af grønne nabofællesskaber, blot fordi den kan nå bredt ud. Hvis målet med et opslag som Jans er at få naboerne til at engagere sig og forpligte sig til et fællesskab, er det et problem, hvis det for naboerne føles fjernt og upersonligt. Det tyder på, at naboerne ikke føler sig forpligtede til at svare, hvilket kan skyldes, at et opslag ikke er henvendt til dem personligt; hvorfor skal de svare, når der er 53 andre, der ligeså godt kunne gøre det?

Her er det interessant, at medlemmer af netværket Grønne Nabofællesskaber opfordres til at starte fællesskabet, ved at henvende sig til mulige medlemmer én til én. Denne taktik bunder netop i overbevisningen om, at der på den måde fra starten skabes en ansvarsfølelse - modsat det vi ser i Facebook-gruppen (Bilag 19). Hvis vi tager Jans ønske om at starte en delebilsordning som eksempel, vil det betyde, at han i stedet for at lave et åbent kald til 54 personer, kan opsøge den nærmeste nabo, som han ved ejer to biler og foreslå ideen om en delebil til ham direkte. Dette initiativ rummer dog den førnævnte barriere – at den opsøgende indsats kan opleves som værende grænseoverskridende. Når snakken om grønne nabofællesskaber er etableret her, ligger der et potentiale i at vende tilbage til Facebook-gruppen som etableret platform, der kan udvide rekrutteringen - men først når der er et fællesskab at rekruttere til.

6.4.3 Grundejerforeningen

Det sidste organiserede nabofællesskab vi vil fremhæve i kvarteret, er det fællesskab, hvor naborelationen kommer nærmest en medborgerskabsrelation, hvor der eksisterer formelle organisatoriske strukturer (Rosenblum 2016: 28), nemlig grundejerforeningen. Som beboer i kvarteret er det et krav, at man er medlem, og alle beboere inviteres til årlige generalforsamlinger. I sin grundform kan grundejerforeningen siges at være en beboerorganiseret myndighed i kvarteret, idet bestyrelsen vælges ind og derigennem får tildelt myndighed på en række punkter. Spørgsmålet er dog, om grundejerforeningen også i hverdagen opleves som en myndighed, der er til stede i kvarteret, og om denne eksisterende organisering af beboere kan skabe ramme for en organisering af grønne nabofællesskaber.

Vi aner ikke, hvem de er

Mens alle vores interviewpersoner er klar over, at der er en grundejerforening, er det langt fra alle, der har deltaget ved generalforsamling eller på anden måde har engageret sig i foreningen.

Både Bo, Ane og Kjeld er flyttet ind i kvarteret indenfor det sidste år og italesætter alle, at de som tilflyttere ikke er blevet introduceret til grundejerforeningen (Bilag 14: 6; Bilag 13: 15). Ane uddyber: *“Altså vi har aldrig set dem, det er ikke en grundejerforening, der kommer her og ringer på og siger ”Dav og velkommen, I er nye”. Vi aner ikke, hvem det er.”* (Bilag 13: 15). Hun har tilmed en klar opfattelse af, at foreningen ikke fungerer:

“...vi har aldrig hørt fra dem, vi har aldrig betalt en krone til dem, og vi ved ikke hvad den laver. Og det gør de andre heller ikke. Dem, der har boet her, de siger ”Jamen, den fungerer ikke, der har ikke været nogen rigtig bestyrelse”. Så nu skal vi som sagt til generalforsamling i aften, og der er heller ikke noget på programmet altså. Jeg ved ikke engang, om der er valg.” (ibid.)

Også Jan har en opfattelse af, at foreningen er tæt på stillestående:

“Der er en grundejerforening, men den har vidst nærmest været stendød i et stykke tid, fordi der ikke var nogen, der ville sidde i bestyrelsen. Så jeg tror, at det er en énmands-hær lige i øjeblikket. Og det gør jo så også, at aktiviteter er ikke-eksisterende.” (Bilag 9: 3).

Alle undtagen én af de beboere vi har talt med, italesætter dog, at der i foreningen i øjeblikket hersker en konflikt, der har rod i en uenighed om hvem, der skal betale for vedligehold af fællesarealerne, der som nævnt juridisk set tilhører, og i dag betales af, beboerne i rækkehusene.

Fælles om fællesarealerne?

Netop brugen af fællesarealerne, eller manglen på samme, finder vi særligt interessant, fordi de grønne arealer er det sted i kvarteret, hvor der er bedst mulighed for at mødes på tværs af boformer og stikveje i kvarteret, da møderne ellers primært sker over hækken.

Mens nogle af parcelhusejerne ikke ser grund til at bruge, eller betale for, de to grønne plæner (Bilag 13: 2-3), er der andre parcelhusejere, der gør brug af arealerne, selvom de ved, at de på papiret tilhører rækkehusene: *“...vi bruger det deroppe, vi spiller rundbold og flyver med drage og sådan nogle ting.”* (Bilag 9: 3). *“Det er måske kun rækkehusene, der betaler for dem, fordi at villaerne åbenbart ikke bruger dem. Men jeg er jo så af den overbevisning, og alle os der går med hund, vi synes jo, at det er meget rart, at der er lidt grønt der også.”* (Bilag 10: 4).

Når konflikten i dag refereres af beboerne, ligger fokus netop på, hvorvidt de selv bruger arealerne eller ej (Bilag 10: 4; Bilag 12: 4; Bilag 13: 2-3). Konflikten er dog ikke nødvendigvis negativ i forhold til potentialet for grønne nabofællesskaber i kvarteret, fordi den har sat fokus på kvarterets mulige mødesteder. Hvis diskussionen i grundejerforeningen kan flyttes fra at handle om hvem, der bruger arealet i dag til hvad, der kan få flere til at bruge det fælles, kan den skabe rum for at få aktiveret arealet og skabe nye møder beboerne imellem. Arealet kunne eksempelvis benyttes til at skabe mere vild natur i kvarteret - hvilket 67 % af respondenterne i spørgeskemaet tilkendegiver støtte til (Bilag 16: 11). Eller, som foreslået af respondenter i vores spørgeskema, danne ramme om grønne nabofællesskaber i form af fællesspisning eller bytte- og loppemarkeder (ibid.).

Flere beboere ser dog grundet konflikten helst, at grundejerforeningen bliver splittet i to, så rækkehusene får deres egen forening (Bilag 11: 5; Bilag 13: 26):

“...det er unaturligt at alle rækkehusene og så de her små veje er fælles ejerforening, fordi vi har så forskellige interesser. At de ikke har en ejerforening for sig selv, og vi havde en for os selv. Bortset fra det, så ved jeg ikke end gang, hvad vi skulle lave i den grundejerforening.”
(Bilag 13: 26)

I dette citat er særligt to ting, værd at fremhæve. For det første det, at Ane og Kjeld ikke oplever at have noget tilfælles med beboerne i rækkehusene, hvorfor de ikke synes, det giver mening at være i samme forening. Da de ikke bruger fællesarealerne selv, opstår der ikke nogle møder af beskedne kontaktformer mellem dem og rækkehus-beboerne, hvorfor de heller ikke oplever at have en relation til dem. En aktivering af fællesarealerne, gennem et grønt fælles tredje, kan dog netop facilitere dette møde, skabe nabofællesskaber på tværs af de to boligformer, og potentielt afhjælpe Ane og Kjelds følelse af, at en fælles forening er “unaturlig”.

For det andet, er det værd at bemærke, at Ane stiller spørgsmålstejn ved grundejerforeningens formål. Dette er særligt interessant, hvis det sammenholdes med det faktum, at en del af beboerne i kvarteret i dag ikke deltager ved generalforsamlinger. Det tyder på, at møderne jf. Bech-Jørgensen ikke opleves som en meningsfuld aktivitet i deres hverdagsliv, hvorfor de nedprioriteres: “...skal man bruge sin onsdag aften, så vil man nok hellere se noget fjernsyn med konen

eller manden og spise middag, end at være til bestyrelsesmøde, hvor man spilder sin tid...”
(Bilag 9: 3).

Skal grundejerforeningen gøres relevant for flere beboere i kvarteret, kan det argumenteres, at den skal have nye formål. Med tanke på, at medlemmerne er beboere, der i kraft af deres valg af boform har et højt økologisk fodaftryk, og velvidende at grønne nabofællesskaber kan hjælpe med at sænke dette, kan foreningen oplagt have et fokus på at etablere fælles grønne initiativer i kvarteret. Måske kan vedtægter i grundejerforeningen være med til at skabe en struktur, der støtter op om en forandring i hverdagslivet, ved at sætte regler for beboernes praksisser? Eller måske kan foreningen, som fremhævet af Bo i nedenstående citat, gennem vidensdeling og fælles initiativer gøre klimadagsordenen mere nærværende for beboerne, og sætte fokus på, hvad beboerne kan gøre - og hvad de kan få ud af det:

“...når Mette Frederiksen står og snakker, er det hele Danmark hun snakker til, og så er der nogle, der er sådan “det vedkommer ikke mig”. Hvis din grundejerforening kom og sagde “vi gør sådan og sådan og det er grønt tænkt, så kan vi spare 5% i ejendomsskat, fordi det har kommunen vedtaget”, så er der nogen, der vil sige “orv, jeg vil gerne spare 5%, hvad er det jeg skal gøre?”.” (Bilag 14: 11)

Bos pointe her er særlig interessant set i lyset af, at vi tidligere i analysen netop har fremhævet, at beboere i kvarteret tilsyneladende ikke oplever et behov for at indtage en netværker rolle og tage initiativ til fælles klimahandling i hverdagen, selvom de er bevidste om klimakrisen. Her fremhævede vi udfordringen i, at krisen ikke føles nærværende og håndgribelig i hverdagslivet. Denne barriere peger Bo netop på, at en grundejerforening kan afhjælpe, ved at gøre beboerne opmærksomme på hvad de konkret kan gøre i netop deres kvarter - eller, sagt med Lasses ord, give dem “...opskriften til, hvordan vi skal gøre det her.” (Bilag 10: 11).

6.4.4 Opsamling

Vi har identificeret tre organiserede nabofællesskaber i kvarteret, der potentielt kan bruges som afsæt for etablering af grønne nabofællesskaber: Nabohjælp, en Facebook-gruppe og kvarterets grundejerforening.

Nabohjælp er interessant, da initiativet møder bred opbakning i kvarteret, hvor naboerne tager ansvar overfor hinanden omkring en dagsorden. Det kan derfor med fordel undersøges nærmere om erfaringer herfra, kan overføres til etableringen af grønne nabofællesskaber.

Facebook-gruppen peger på både potentialer og barrierer. Der identificeres et potentiale i, at platformen kan synliggøre og aktivere allerede eksisterende spontane og organiserede delepraksisser, og medføre at flere aktivt deler og låner af hinanden i hverdagen. Omvendt er platformen forbundet med barrierer i og med, at initiativtagere ikke får respons eller opbakning, hvilket gør det uattraktivt at tage initiativ. Af samme grund fremhæves i stedet potentialet i at dele ideer med naboerne én til én, for i højere grad at skabe en nærværende og forpligtende kontakt.

Endeligt findes grundejerforeningen. De primære barrierer for at benytte denne organisering, som udgangspunkt for grønne nabofællesskaber, er, at den i dag er forbundet med konflikt, mangel på synlighed og formål. Der er derfor et potentiale i at fokus i foreningen flyttes til (1) hvordan fællesarealerne gennem en grøn aktivitet kan aktiveres, så flere bruger dem og mødes på tværs af boformer, (2) hvordan en gentænkning af vedtægter kan støtte beboerne i en mere bæredygtig levevis og (3) hvordan den grønne dagsorden kan gøres nærværende for beboerne, eksempelvis gennem konkrete forslag til hvad beboerne kan gøre, og hvad de selv får ud af det.

6.5 Delkonklusion: Potentialer og barrierer

I dette kapitel har vi besvaret, hvilke potentialer og barrierer for etablering af grønne nabofællesskaber, der kan identificeres blandt beboerne i Kalenderkvarteret. Kapitlet viser, at der både er mange potentialer og barrierer, og at nogle potentialer og barrierer er forbundne. Vi har derfor fundet det nødvendigt at samle dette i et overblik; se Tabel 6 nedenfor. Tabellen præsenterer dels potentialer (grønne felter) og barrierer (røde felter), hvordan de vægter i forhold til hinanden og hvordan nogle hænger sammen (røde og grønne felter, der står på linje).

Potentialerne og barriererne viser sig mest fremtrædende indenfor fire temaer på tværs af kapitlets afsnit, nemlig (1) Bevidsthed om dagsorden, (2) Naborelationens normer, (3) Hverdagslivsprioriteringer og (4) Praksisser og organiseringer. Tabel 6 er derfor organiseret i henhold til disse. Temaerne hænger dog tæt sammen, og de identificerede potentialer og barrierer kan i princippet bo flere steder; organiseringen skal derfor ikke forstås som definitiv, men som forståelsesmæssige holdepunkter.

<i>Potentialer</i>	Bevidsthed om dagsorden	<i>Barrierer</i>
Villighed til at dele viden og inspiration generelt		Manglende viden om, hvad grønne nabofællesskaber er

Naborelationens normer

Naborelationens beskedne men hyppige kontaktformer, som potentielt kan udvikles til mere		Norm for naborelationens opretholdelse af hinandens privatliv gør det ikke attraktivt at tage initiativ til forandring
		Manglende villighed til at tage initiativ og agere netværker
Norm for spontane gensidighedspraksisser mellem naboer, kan danne grundlag for organisering		Mere villighed til at låne ud (imødekomme initiativ) end at låne (tage initiativ)
Grønt nabofællesskab som fælles tredje, der legitimerer møder mellem naboer		Bæredygtighed er et politisk emne; udenfor norm om samtaleemner i naborelationer
Start fællesskabet i det små, på stikvejene, hvor beboerne betragter hinanden som naboer		
		Mere fællesskab kræver villighed til videreudvikling af nabonorm
Strukturerede gensidighedspraksisser normaliserer mere kontakt og flere gensidighedspraksisser		Norm for at dele, låne og hjælpe afvejes ift. risiko for at naborelationen kompliceres
Fysisk forandring mod "fællesrum" kan hjælpe fællesskabets udvikling		Begrænset fællesrum og tvivl om brugsret hæmmer møder mellem naboer

Hverdagslivs-prioriteringer

Grønt nabofællesskab der kan løfte socialt samvær og praktisk hjælp i hverdagen		Fyldt hverdagsliv og konfliktende prioriteringer
		Motivation for boform: privatliv, plads og afstand til naboer
		Alle er veletablerede og har "alt" - derfor ikke behov for at låne og dele
Supplere hinandens forskellige hverdagsliv gennem grønt nabofællesskab		Blandet beboergruppe ift. alder og livssituation
		Familie og venner som konkurrerende relationer ift. opfyldelse af sociale og praktiske behov

Nærværende og forpligtende én til én initiativtagning	Klimakrisen er fjern i hverdagslivet, og har derfor begrænset indvirkning på praksisser
---	---

Praksisser og organiseringer

Erfaringer fra Nabohjælp som eksempel på succesfuld organisering af naboer omkring en dagsorden	
Eksisterende dybere sociale relationer mellem naboer, som udgangspunkt for et grønt nabofællesskab	
Ændring af fokus og vedtægter i grundejerforeningen	Grundejerforeningen er forbundet med konflikt, og mange beboere i kvarteret er ikke aktive medlemmer
Initiativer kan blive synlige for mange gennem Facebook-gruppen og kan bruges som platform til yderligere	Manglende respons og opbakning i Facebook-gruppen til initiativtagere
Facebook-gruppen som platform til yderligere rekruttering, når beboere har organiseret sig	

Tabel 6: Oversigt over potentialer og barrierer, og hvornår de identificeret blandt beboerne i Kalenderkvarteret

De identificerede potentialer og barrierer tydeliggør, at etableringen af grønne nabofællesskaber overordnet står og falder på, at nogen skal tage initiativ, og at normerne for hverdagslivet og naboskabet skal skubbes på og udvikles. Der kan fremhæves et væld af muligheder for at igangsætte en forandring, men samtidig eksisterer der ikke et momentum blandt beboerne til at være dem, der skubber på. Det er problematisk, og spørgsmålet bliver da, hvordan vi så kommer videre?

7

Kommunens rolle i etableringen af grønne nabofælleskaber

7 Kommunens rolle i etablering af grønne nabofællesskaber

På baggrund af ovenstående analyse vil vi nærværende kapitel udfolde og diskutere identificerede potentialer og barrierer for at etablere grønne nabofællesskaber med udgangspunkt i spørgsmålet: *Hvilken rolle kan kommunen spille i forhold til etableringen af grønne nabofællesskaber i Kalenderkvarteret?* Det er altså her, vi bygger videre på det vidensgrundlag, vi har etableret om beboerne i arbejdsspørgsmål 2, for at afsøge muligheder for *hvordan*, der kan etableres grønne nabofællesskaber i parcelhuskvarterer som Kalenderkvarteret.

Spørgsmålet besvares med udgangspunkt i perspektiver fra ekspertinterviewet med Jacob Skjødt Nielsen, der er ansat som Grøn Klimaambassadør ved Teknik- og Miljøforvaltningen i Køge Kommune. Muligheder, i forhold til kommunal understøttelse, belyses med udgangspunkt i Agger og Sørensens (2018) perspektiv på den kommunale frontlinjeplanlægger. Det giver mulighed for at identificere planlægningslogikker og roller og forstå kommunale incitamenter til at understøtte lokale fællesskabsorienterede klimaindsatser. Vi vil på den måde udfolde og diskutere betingelser og muligheder i kommunens rolle i etableringen af grønne nabofællesskaber i eksisterende parcelhuskvarterer som Kalenderkvarteret.

Først udfoldes mulighedsrummet i den decentrale kommunale planlæggerrolle (afsnit 7.1), hvor det analyseres og diskuteres hvordan arbejdet med lokale fællesskabsbaserede klimaindsatser tilgås i kommunen. Vi differentierer her mellem indsatser, rolleforståelser og betingelser i henholdsvis nye og eksisterende bydele, da skellet tydeliggør herskende barrierer og potentialer inden for kommunal understøttelse af grønne nabofællesskaber. Herefter diskuteres det hvordan kommunen kan gribe potentialer i eksisterende kvarterer, som Kalenderkvarteret (afsnit 7.2). Til sidst diskuteres det hvordan kommunal understøttelse af indsatser som grønne nabofællesskaber kan forstås som en trinvis proces (afsnit 7.3).

7.1 Mulighedsrummet i den kommunale frontlinjeplanlæggerrolle

Nu vil vi dykke nærmere ned i forvaltningen af den decentrale kommunale planlæggerrolle ud fra en antagelse om, at der i denne rolle eksisterer et mulighedsrum for at understøtte etablering af grønne nabofællesskaber i parcelhuskvarterer som Kalenderkvarteret. Det gør der i kraft af (1) planlæggerens placeringen tæt på borgerne, (2) muligheder i *kan*-opgaver og (3) mulig-

hedsrummet i et horisontalt netværk. Vi forstår den decentrale medarbejder, som en frontlinjeplanlægger, der kan indtage andre roller end centrale kommunale planlæggere, der eksempelvis arbejder med sagsbehandling (Agger & Sørensen 2018: 60).

Den decentrale planlægger arbejder i krydsfeltet mellem kommunen, uddannelsesinstitutioner, private organisationer, NGO'er, civilsamfund og øvrige kommuner med at fremme fællesskabsbaserede klimaindsatser i Køge Kommune (Bilag 15: 1). En planlægningsstilgang, der er karakteriseret ved en horisontal planlægningslogik (Agger & Sørensen 2018: 60). Trods Nielsens ansættelse i Teknik- og Miljøforvaltningen betegner han ikke sig selv som myndighedsperson, da han ikke arbejder med sagsbehandling og kommunale '*skal-opgaver*', men derimod '*kan-opgaver*' (Bilag 15: 14). Nielsen forklarer om sin arbejdstilgang:

“...mit job er at prøve at presse Køge Kommune i en grønnere retning, inden for rammerne af loven og mine kollegaers tid og lyst og evner og alt muligt, og så hjælpe borgerne til også at forstå, hvorfor der er nogle ting, der ikke kan lade sig gøre, at der kan være national lovgivning. Det kan også nogle gange være simpelthen miljømæssigt en dårlig idé, selvom de måske synes det lyder godt. Så prøver jeg at vise dem, at der kan være andre veje.” (ibid.: 2).

Det kommer gennem citatet til udtryk, hvordan planlæggerrollen forvaltes i spændingsfeltet mellem logikker i det offentlige bureaukrati, centralt i Teknik- og Miljøforvaltningen, og logikker i kollaborative innovationsprocesser decentralt (Agger & Sørensen 2018: 60). Det betinger rollens mulighedsrum i arbejdet med lokalforankrede fællesskabsbaserede klimaindsatser. Det kan argumenteres, at Nielsens rolle som frontlinjeplanlægger, i dette spændingsfelt, rummer en række potentialer i forhold til at arbejde med etablering af grønne nabofællesskaber i eksisterende parcelhuskvarterer: På den ene side identificeres det hvordan Nielsen, som decentral planlægger, har en afgørende magt i forhold til hvilke lokale aktiviteter, der bliver understøttet af Køge Kommune. På samme måde har rollen betydning for i hvilke geografisk placerede områder innovationsprocesserne fokuseres. Det peger på, at han med denne magt har et mulighedsrum for at igangsætte initiativer og understøtte etablering af grønne nabofællesskaber i eksisterende parcelhuskvarterer, der kan skubbe på indlejrede normer og hverdagslivspraksisser og dermed bidrage til at ændre, hvad der betragtes som almen viden og etablerede praksisser (ibid.: 55). Med det mulighedsrum, der identificeres i rollen her, kan det argumen-

teres at frontlinjeplanlæggeren kan være med til at sætte dagsordenen, og være med til at præsentere formålet og målet med grønne nabofællesskaber (ibid.: 59) og dermed understøtte, at grønne nabofællesskaber opleves som vedrørende for borgerne.

På den anden side kan der identificeres en udfordring i, at frontlinjeplanlæggeren er del af en politisk styret organisation, underlagt en hierarkisk struktur, som han må handle i henhold til. Det former det mulighedsrum, han har for at arbejde med fællesskabsbaserede klimaindsatser (Sehested 2009: 246), hvilket gribes senere i kapitlet. Det kan dog også betragtes som en demokratisk force, da der sikres lighed blandt borgerne og varetagelse af politisk vedtagne målsætninger.

7.1.1 Fokus på nybyggeri

Fællesskabsbaserede klimaindsatser som grønne nabofællesskaber er på dagsordenen i Køge Kommune, men indsatserne er særligt koncentrerede om kommunens nyetablerede bydele (Bilag 15: 3). Disse indsatserne er interessante, idet de vidner om hvilke metoder, arbejdstilgange og organisatoriske betingelser, der på nuværende tidspunkt er i det kommunale arbejde med lokalt forankrede fællesskabsorienterede klimaindsatser. Samtidig kan dette perspektiv potentielt bygge bro til arbejdet med samme agenda i eksisterende parcelhuskvarterer, idet det bliver muligt at identificere forskelle og ligheder i forhold til indsatserne her. Det giver mulighed for at rejse en diskussion af hvorvidt frontlinjeplanlæggeren i Køge Kommune, formår at udnytte det mulighedsrum, vi identificerer, at rollen rummer for etablering af grønne nabofællesskaber i etablerede kvarterer.

I Det Grønne Hus i Køges gågade, hvor Nielsen sidder, er flere fællesskabsbaseret klimaindsatser som eksempelvis Permatopia, Køge Delebil, Køge Fællesjord og Tiny Varigheden, startet med udgangspunkt i møder og inspirationsaftener. Derudover er der stort fokus på kommunens nye bydel, Køge Kyst, hvor der arbejdes med bydelsforeninger, som ejer grønne områder mellem husene (ibid.). Samme initiativer gør sig gældende i Køge Nord. Nielsen forklarer:

“...det er vores nye store boligområde (Køge Nord red.), hvor der bliver op mod 1600 boliger og erhverv - der kigger vi også ind i, hvordan kan vi sikrer, at det her også bliver et grønt fællesskab, og også noget der har noget økonomi på en eller anden måde. Altså det vi diskuterer meget i øjeblikket, der er det kvartershus vi gerne vil lave derude, hvordan kan det så understøtte reparationscaféer eller fællesspisninger eller hvad de nu vil derude altså, ja. Vi har

f.eks. også haft en aktiv rolle i dannelsen af det, der hedder Køge Fællesbyg, som er Danmarks første og indtil videre eneste byggefællesskab, altså det er et koncept, som vi er blevet inspirerede af fra Tyskland...” (ibid.)

At vi her ser eksempler på, at frontlinjemedarbejderen faciliterer forandringsorienterede indsatser, bringer borgere sammen om fællesskabsbaserede klimaindsatser (også forstået som kollaborative innovationsprocesser, jf. Agger og Sørensen 2018), og faciliterer møder mellem kommune, organisationer og civilsamfund, rummer en række potentialer i forhold til etablering af grønne nabofællesskaber i eksisterende kvarterer som Kalenderkvarteret.

For det første, at Køge Kommune har fællesskabsbaserede klimaindsatser på dagsordenen, og løbende engagerer borgere og organisationer i et samarbejde omkring disse. Derfra kan eksempler og erfaringer fra nybyggede områder og engagerede borgere, overføres i et potentielt arbejde med etablering af fællesskaber i eksisterende parcelhuskvarterer som Kalenderkvarteret. Erfaringen giver frontlinjemedarbejderen mulighed for at arbejde med nye tilgange og indsatser i eksisterende kvarterer, der bryder med fasttømrede normer for, hvordan et hverdagsliv leves - som kapitel 6 peger på, at der er behov for.

Overførbare erfaringer med fællesskabsbaserede indsatser fra nybyggeri til eksisterende parcelhuskvarterer er dog begrænset af, at indsatserne henvender sig til forskellige borgergrupper. Her antages det, at borgere der vælger at tilflytte og engagere sig i byggefællesskaber, i højere grad er motiverede for at indgå i fællesskabsorienterede klimaindsatser end borgere i eksisterende parcelhuskvarterer på baggrund af den viden, der er udledt i kapitel 6. Tillægges perspektivet derudover Bech-Jørgensens begreb *brud* (1994: 111), kan det argumenteres, at der i forandringen ‘at tilflytte et nyt sted’, og ‘at flere personer gør det samtidig’, ligger et momentum i at bryde med en tidligere levevis, og indtage en ny. For frontlinjemedarbejderens arbejdsindsats, kan dette forstås som et potentiale, der motiverer borgere til at tage del i open-call indsatser, inspirationsaftener og generelt engagere sig i nye indsatser. Et momentum som ikke nødvendigvis er til stede i eksisterende parcelhuskvarterer på trods af, at enkelte tilflytter området.

Spørgsmålet bliver herfra, hvorfor der ikke i bredere udstrækning også arbejdes med fællesskabsbaserede klimaindsatser i eksisterende boligområder (med forbehold for begrænsninger i

overførbarheden), når de udgør en så stor andel af bebyggelsen i Danmark, og danner ramme om et hverdagsliv, der ikke er hensigtsmæssig inden for en grøn dagsorden?

7.1.2 Hvorfor er der ikke fokus på eksisterende byggeri?

Med udgangspunkt i interviewet med Nielsen, bliver det altså tydeligt, at frontlinjeplanlæggerens kollaborative rolle og fokus på implementering af fællesskabsbaserede klimaindsatser særligt er orienteret mod nybyggeri. Disse er dog ikke fuldkommen begrænset hertil, da der også er eksempler på indsatser i eksisterende byggeri, som er værd at diskutere her.

Et eksempel er, at Køge Kommune og Det Grønne Hus tidligere har lavet enkeltindsatser, hvor de i samarbejde med grundejerforeninger har afholdt 'for-enden-af-vejen-arrangementer'. Indsatserne har omhandlet, hvordan borgerne kan renovere deres parcelhuse, eller hvordan borgerne kan købe sig til et energitjek (Bilag 15: 2).

Hvor indsatser i nybyggeri, som argumenteret ovenfor, er karakteriseret ved opbygning af længerevarende fællesskabsbaserede klimaindsatser, eksempelvis via kvartershuse, er indsatserne i eksisterende byggeri altså begrænsede til oplysende enkeltarrangementer, og henvendt til den enkelte borgers mulighed for at energioptimere deres parceller. Det kan som udgangspunkt ses som en udfordring, at frontlinjeplanlæggeren ikke anvender sin rolle til at italesætte fællesskabsbaserede klimaindsatser som relevante i eksisterende beboelse, når etablering af grønne nabofællesskaber her netop kræver en længerevarende fællesskabsbaseret indsats. Vi identificerer dermed en mulighed for, at frontlinjeplanlæggeren kan indtage en rolle i at sætte en dagsorden (som den første fase i en forandringsproces), og understøtte en længerevarende fællesskabsorienteret proces, og dermed være med til at skubbe på eksisterende normer og hverdagslivspraksisser (Agger & Sørensen 2018: 59).

Alle med på vognen?

Kommunen arbejder dog også bredt med borgerrettede klimaindsatser på tværs af forskellige boformer, med fokus på adfærdsændringer, dog på en måde som kræver borgernes initiativ. Det foregår eksempelvis gennem inspirationskataloger om biodiversitet i haven og vidensdeling om klimaaftryk ved forbrug af tøj. Derudover planlægger kommunen i øjeblikket også en klimafestival (Bilag 15: 8). Nielsen beskriver, at inspirationsmaterialet er tilgængeligt via kommunens hjemmeside, Køge Kommunes bibliotek og desuden er uddelt på byens torv.

Indsatserne vidner om, at frontlinjeplanlæggeren gennem de adfærdsrettede klimaindsatser, henvender sig på tværs af nybyg og eksisterende byggeri. Dog vidner indsatserne samtidig om, at der alligevel opstår en afvejning i, hvor bredt inspirationen skal ud, og dermed hvor grænsen går for den opsøgende indsats i områderne. Nielsen forklarer, at eksempelvis husomdeling eller distribuering gennem e-boks af inspirationsmateriale, er forhindret af både økonomisk- og ressourcemæssige barrierer (ibid.: 20). At Køge Kommune afgrænser sig til at henvende sig til de borgere, der er motiverede nok til selv at opsøge materialet, kan i høj grad problematiseres i relation til, at parcelhusbeboerne i Kalenderkvarteret ikke er særligt motiverede til at tage initiativ til grønne nabofællesskaber; og heraf forstået, sandsynligvis ikke har på sinde på eget initiativ at opsøge viden om det. Spørgsmålet bliver dermed hvordan borgere, der ikke selv opsøger den viden, kommer med på vognen?

Inspirationsmaterialets anvendelighed kræver, at det sættes i en kontekst, hvor ikke-motiverede beboere, der ikke udlever dagsordenen i deres hverdag eller ser behovet for at tage initiativ, vil møde det. Det peger på en mulighed for, at frontlinjeplanlæggeren aktivt præsenterer dagsordenen på måder, som er meningsfuld over for målgruppen (Agger & Sørensen 2018: 59). Det er relevant set i lyset af, at beboerne i Kalenderkvarteret, som argumenteret, i høj grad prioriterer hverdagslivet efter netop meningsfuldhed og behovsopfyldelse. Der kan herfra identificeres en markant forskel på placering af inspirationsmateriale på biblioteket, og de indsatser beboere i Kalenderkvarteret efterspørger, som eksempelvis det at aktivere grundejerforeningen med henblik på at gøre forandring vedrørende og konkret for beboerne (Bilag 14: 11).

På trods af at indsatser omkring fællesskabsbaserede klimaindsatser i eksisterende parcelhuse ikke er det, Køge Kommune "gør mest i", ligger der fra frontlinjeplanlæggerens perspektiv en mulighed for at arbejde med dagsordenen gennem "*...transformationen af eksisterede parcelhuskvarterer til nye, tidssvarende, også demografisk tidssvarende, boliger.*" (Bilag 15: 6). Spørgsmålet er dog om denne indsats ikke er langt mere ressourcebelastende og kompleks end etablering af fællesskabsbaserede adfærdsregulerende indsatser, som etablering af grønne nabofællesskaber? Det vil vi udfolde i næste afsnit.

7.1.3 Politisk mulighedsrum

Vi kan altså pege på, at der ligger en udfordring i, at kommunal etablering og understøttelse af fællesskabsbaserede klimaindsatser i eksisterende parcelhuskvarterer ikke prioriteres i samme grad som i nyetablerede bydele. Vi vil i forlængelse heraf diskutere, hvordan prioriteringen af

fællesskabsbaserede klimaindsatser (som grønne nabofællesskaber), er omfattet af et mulighedsrum, der både er rammesat politisk og lovgivningsmæssigt. Vi vil samtidig diskutere, hvordan frontlinjemedarbejderen anvender sin rolle og tværfaglige arbejdstilgang til at identificere muligheder i fysisk transformation af eksisterende parcelhuskvarterer, hvor indsatser samtænkes, som legitimering af arbejdet med grønne nabofællesskaber.

Samtænkning af indsatser

Gennem ekspertinterviewet bliver det tydeligt, hvordan frontlinjeplanlæggeren anskuer, at der ligger et planlægningsmæssigt mulighedsrum i at samtænke sociale udfordringer med klimatiske problematikker, som er indenfor rammerne af Køge Kommunes klimatilpasningsplan. Eksempelvis kan risikoen for hyppigere skybrud i fremtiden, der vil kunne medføre oversvømmelser i parcelhuskvarterer, anvendes som et momentum for at skabe en transformation af området (Bilag 15: 7). En begivenhed som i øvrigt også i kapitel 6 fremhæves som et eksempel på et muligt forandringskabende brud i beboernes hverdagsliv. Nielsen argumenterer:

“...fordi vi ikke er myndighed, og kommunen er 99% myndighed, så er det altså ikke tit, at vi kommer ud og gør noget. Men det kunne f.eks. være, at vi i klimatilpasningssammenhæng, at der var noget, vi skulle snakke om. At der var nogen, der bor opstrøms, der kunne hjælpe dem, der er plaget af oversvømmelser, ved at lade vand nedsive i egen have. Så kunne man lave et projekt. Altså det er en del af vores nye klimatilpasningsplan, at vi gerne vil ud og tale lokalt: når vi har identificeret, hvor opstår problemerne, hvad kan vi så gøre?” (ibid.)

Der foreslås på den måde en samtænkning af indsatser som et potentielt mulighedsrum. Gennem citatet bliver det endvidere tydeligt, hvordan den gængse praksis for kommunale indsatser i privatejede boligområder er betinget af et lovgivningsmæssige grundlag; altså at kommunen alene foretager indsatser her, hvis krav ikke overholdes eller der er politisk vedtagne regler herom, som det eksempelvis gør sig gældende med implementering af nye fraktioner til affaldssortering.

På trods af at en indsats omkring grønne nabofællesskaber etableres på baggrund af et incitament om at engagere beboere til at reducere deres ressourceforbrug og CO₂-udledning, betragtes dette ikke som et legitimt incitament til, at kommunen kan foretage en indgriben. Det tegner et billede af, at kommunen fortsat betragter indsatser som grønne nabofællesskaber, som ikke nødvendige “kan-opgaver”, der skal legitimeres på anden vis (ibid.: 14). At kommunen arbejder aktivt med indsatserne i nye bydele, vidner dog om, at det er en prioriteret indsats.

På trods af den manglende praksis for arbejdet med grønne nabofællesskaber i eksisterende parcelhuskvarterer afspejler citatet alligevel, hvordan frontlinjeplanlæggeren positionerer sig i forhold til den traditionelle kommunale myndighedsrolle. Vi ser således, hvordan der i forvaltningen af frontlinjeplanlæggerrollen dels ligger et mulighedsrum i at tænke kreativt i forhold til problematikken omkring etablering af grønne nabofællesskaber i eksisterende parcelhuskvarterer. Derudover ligger der et potentiale i at udnytte og tænke kreativt omkring det at bruge en politisk dagsorden, til at arbejde med forandringsbaserede tiltag.

Fysisk transformation

Vi identificerer ligeledes, hvordan frontlinjeplanlæggeren anlægger et fokus på fysisk transformation som middel til at gå ind og arbejde med grønne nabofællesskaber i eksisterende parcelhuskvarterer. En sådan transformation vil ifølge frontlinjeplanlæggeren skabe mulighed for at løfte politiske målsætninger om etablering af nye boliger, og imødekomme den efterspørgsel, som kommunen oplever på seniorbofællesskaber, hvorfor indsatsen kan fungere som politisk ‘murbrækker’ (Bilag 15: 12):

“Kan det være sådan, at man bygger nogle boliger sammen, bryder 180 m² boliger op i flere boenheder? Kan det være at der er nogle huse man tager ud, fordi de ikke er værd at bevare? Så kan man måske til gengæld lave klimatilpasning, natur, fællesskaber på forskellig vis. Er der nogle huse, man inkluderer til at lave fælleshus i stedet for? Så altså begynde at omtænke den der privatejede matrikel, og så lave i virkeligheden en ny lokalplan - det kræver en ny kommuneplan” (ibid.: 7).

På den ene side bliver det gennem denne tilgang tydeligt, hvordan transformationsprocessen søges løftet gennem en tværfaglig arbejdstilgang, hvor behov og indsatser sammentænkes i forsøget på både at overkomme klimatiske- og sociale udfordringer legitimeret i kraft af, at de efterlever kommunale politiske målsætninger. På den anden side tydeliggøres det, hvordan en sådan transformation er omsiggribende og afhængig af, at øvrige kommunale roller deltager i projektet, på samme vis som det vil kræve en opbakning fra beboerne, hvis der skal foretages ændringer på privatejet grund.

Nielsen identificerer i citatet en mulighed i, at en sådan forandring kan ledes af en planlægningsproces, hvor der forinden udarbejdelsen af en kommuneplan, foretages en undersøgelse af hvorvidt borgerne er indstillede på at ændre lokalplanen. Det kan give kommunen mulighed

for at opkøbe boliger, når de kommer til salg, og derigennem arbejde med fysiske transformationer af parcelhuskvarterer, der kan facilitere sociale fællesskaber (ibid.).

En fysisk transformation, som middel til at arbejde med fællesskabsbaserede klimaindsatser, vil på den ene side både kræve borgerinvolvering og et tværorganisatorisk samarbejde, som vil udfordres af konkurrerende ledelseslogikker (Agger & Sørensen 2018: 60). På den anden side vil det alene muliggøres af tilstedeværelsen af forskellige planlæggerroller, hvis mulighedsrum og perspektiver kan supplere hinanden. Her kan det igen argumenteres, at der i frontlinjeplanlæggerens horisontale- og forandringsbaserede arbejdstilgang ligger et mulighedsrum i at udfordre den gængse forestilling om, hvordan et traditionelt parcelhuskvarter skal se ud.

Derudover kan der, i lyset af den kompleksitet som en fysisk forandring af eksisterende parcelhuskvarterer vil rumme, stilles spørgsmålstegn ved, om ikke der er langt mindre indgribende og hurtigere måder, hvorpå kommunen kan løfte klimadagsordenen i de eksisterende parcelhuskvarterer? Som eksempelvis et fokus på adfærd og facilitering af fællesskaber? Fysisk transformation, gennem opkøb af grunde, giver ikke på samme måde anledning til, at kommunen faciliterer en innovationsproces gennem frontlinjeplanlæggeren, men nærmere at de indtager en myndighedsrolle overfor beboerne.

Alligevel anskuer vi dog, at tilgangen netop giver anledning til at bryde med den fysiske infrastruktur, som er kendetegnet ved det klassiske parcelhuskvarter. En fysisk infrastruktur, som vi i undersøgelsen af Kalenderkvarteret klarlagde, udfordrer muligheden for udfoldelse af livet mellem husene og møder mellem beboerne. Der er potentiale for, at fysisk forandring netop kan give anledning til facilitering af de fællesskaber, og den udvidelse af naborelation, der kan danne grundlag for etablering af grønne nabofællesskaber - det er blot en anden tilgang, end den vi foreslår med specialet.

7.2 Start der, hvor energien er

Det er efterhånden klart, at etableringen af grønne nabofællesskaber med fordel kan startes der, hvor naboerne allerede kender hinanden, og betragter hinanden som naboer, og at det er nemmere der, hvor der allerede eksisterer praksisser, der bygger på gensidighed og fællesskab. Det bliver endnu mere tydeligt i kraft af, at Nielsen samtidig fremhæver vigtigheden i at “starte der, hvor energien er” (Bilag 15: 4). I forlængelse heraf, vil vi diskutere borgerorganisering (afsnit 7.2.1), herunder samarbejdet mellem kommune og borgere, og hvordan det kræver, at borgere indtager nye roller, hvis etablering af grønne nabofællesskaber skal muliggøres.

7.2.1 Motiverede, organiserede borgere

Frontlinjeplanlæggerens mulighedsrum for at arbejde understøttende med etablering af grønne nabofællesskaber er dels betinget af, at borgerne selv har organiseret sig i en arbejdsgruppe, at de er motiverede og at de tager ejerskab i projektet. Derudover er det afgørende at både kommune og borgere skubber på indlejrede normer i etableringen af et samarbejde omkring udvikling af grønne nabofællesskaber i kvarterer med manglende fællesskab og engagement.

Skal frontlinjeplanlæggeren på nuværende tidspunkt understøtte en etablering af grønne nabofællesskaber er det ifølge Nielsen afgørende, at borgerne organiserer sig i en arbejdsgruppe, som kommunen har mulighed for at samarbejde med og understøtte i projektudviklingen. Det kommer til udtryk i måden hvorpå frontlinjeplanlæggeren forstår sin rolle i "Bjæverskov-projektet":

"Altså det jeg sidder med aktuelt, det er at se om jeg kan hjælpe Bjæverskov, som er en by lige vest for Køge med omkring 1000 husstande, hjælpe dem igang med at lave et fjernvarmeselskab, så det er altså byen, der kommer til at lave et Bjæverskov fjernvarme Amba selskab, hvor de så kan udnytte overskudsvarmen fra en transformerstation, der ligger lige udenfor byen. Så der er vi gået ind meget aktivt, men skubber jo stadig borgerne foran, og siger jamen, det er deres projekt, det er dem, der skal ud og ringe på dørklokkerne og sige "vi har altså en unik mulighed i denne her by, for at få en grøn fjernvarme." (ibid.: 4)

At frontlinjeplanlæggerens rolle i højere grad udspiller sig som en understøttende rolle i etablering af grønne nabofællesskaber, som det kommer til udtryk i ovenstående eksempel, frem for at være igangsætter på fællesskabsorienterede klimaindsatser, som vi så det i de nyetablerede bydele, kan forstås som en udfordring i forhold til kommunens mulighed for at understøtte etableringen af grønne nabofællesskaber, i områder præget af manglende fællesskab og engagement (Kapitel 6).

Skal der etableres grønne nabofællesskaber i eksisterende parcelhuskvarterer som Kalenderkvarteret, kræver det altså en mobilisering nedefra, der må være betinget af, at borgerne dels er oplyste omkring, men også indignerede, i forhold til at handle i fællesskab på den grønne dagsorden. Sættes denne planlægningstendens i relation til muligheden for kommunal opbak-

ning til etablering af grønne nabofællesskaber i Kalenderkvarteret, kan der stilles spørgsmålstegn ved, hvem der bærer ansvaret for at hjælpe borgerne i eksisterende parcelhuskvarterer i gang med en transformation af deres hverdagslivspraksisser? Eller sat på spidsen, om borgerne i parcelhuskvarteret blot skal fortsætte deres individualiserede levevis, der fungerer upåvirket af den globale klimakrise, vi som samfund står overfor at skulle håndtere?

Vi identificerer endvidere, at frontlinjemedarbejderens tilgang til at arbejde med en organiseret borgergruppe eller en forening, frem for på individniveau ligeledes er betinget af en systematisk organisering og tilgang, til det kollaborative arbejde, der er med til at placere ansvar og ejerskab for fællesskabet:

“Jeg havde f.eks. én i en landsby, der gerne ville lave fælleshaver og bygge en dome og have en pizzabageovn og - fede ting! Altså jeg var helt med på ideen, men jeg blev nødt til at sikre mig, at der var andre i byen, der syntes det var en god idé, så jeg bad ham om at lave en forening. Det er det letteste, hvis det er en forening godkendt i Køge Kommune, så har man ligesom nogen at snakke med, fordi kommunens udfordring med at arbejde med frivillige mere systematisk er jo også, hvad sker der når de flytter, dør, taber interessen, et eller andet? Altså hvem er det så, der løfter opgaven? Er det så kommunen, der skal tage over, eller falder opgaven bare, altså hvordan organisere man det?” (ibid.: 11)

Vi kan her pege på, at understøttelsen først varetages af den kommunale frontlinjemedarbejder, når borgerne har organiseret sig. Det kan derfor argumenteres, at borgerne i denne organiseringsproces selv indtager forskellige roller i fase 1: *At sætte dagsordenen* og 2: *Idéformulering*, førend frontlinjeplanlæggeren bakker projektet op i 4. *realiserings-* og 5. *diffusionsfasen* (Agger & Sørensen 2018: 59). Hvormed det kan udledes, at der mangler en aktør, der kan gribe de første faser, hvis ikke borgerne formår at gøre det selv.

På den ene side kan det argumenteres, at der ligger et potentiale i den gruppebaserede tilgang i eksisterende kvarterer, der har en grundejerforening. Her kan grundejerforeningen, som allerede organiseret fællesskab, netop fungere som et forankringspunkt for udvikling af grønne nabofællesskaber, som den kommunale frontlinjeplanlægger kan samarbejde med - hvilket igen taler for en aktivering af grundejerforeningen, som argumenteret i kapitel 6. På den anden side kan det argumenteres, at samarbejdet i dette tilfælde med Kalenderkvarteret, udfordres af en tilgang beskrevet af Nielsen, om at fokusere indsatsen der, hvor energien allerede er:

“Min tilgang til det vil jo så ikke være at gå ud det sted hvor der var modstand, men gå ud og finde nogle kvarterer, hvor der var borgere, der ville noget og prøve at hjælpe dem og så prøve at se om vi ikke kunne inspirere andre til at gøre det samme, altså se hvad der kunne lade sig gøre i denne her landsby, ville I kunne gøre det samme?” (Bilag 15: 14)

Det understreger hvordan borgere, der agerer *netværkere* (Hansen 2019: 105), i eksisterende kvarterer præget af konflikt, manglende organisering og engagement, er afgørende for, at kommunen på nuværende tidspunkt vælger at prioritere og engagere sig i fællesskabsorienterede klimaindsatser i disse kvarterer.

Et gab i samarbejdet?

I kapitel 6, bliver det klart, at der eksisterer en række potentialer blandt beboerne i Kalenderkvarteret, i forhold til at etablere grønne nabofællesskaber. Det bliver samtidig klart, at det kræver en forandring i normerne for naboskabet og for hvordan hverdagen leves i kvarteret, hvis potentialerne skal indfries. Det kan også beskrives ved, at det kræver, at borgerne indtager nye roller. Vi har etableret en forståelse af, at beboerne i højere grad agerer *beboere* i Hansens forståelse, end *netværkere*: og altså er mere villige til at støtte op, end til at tage initiativ (Hansen 2019: 105).

At borgerne også må indtage nye roller for at muliggøre et samarbejde med kommunen, suppleres af en, ifølge Nielsen, udpræget forståelse blandt borgerne om kommunens rolle som primær-facilitator i projekter: “Altså det er meget svært at komme, især hvis man kommer til at blive præsenteret som “Køge Kommune”, fordi så er der nogle borgere, der synes, at så det jo Køge Kommunes projekt og så er det os, der skal lave det hele og betale det hele.” (Bilag 15: 4).

Det kan ses som en barriere for at gå ud i et kvarter som Kalenderkvarteret, hvor der ikke i forvejen er et borgerdrevet initiativ, ud fra en forestilling om, at det netop vil være denne forventning frontlinjeplanlæggeren vil møde, hvis initiativet til grønne nabofællesskaber kom fra kommunen, og ikke fra beboerne selv. Altså at ansvaret for fællesskabet og projektet så lå hos kommunen. På den baggrund kan det argumenteres, at et samarbejde omkring etablering af grønne nabofællesskaber i et eksisterende kvarter også kræver, at borgerne skubber deres forestilling om, hvad kommunen er.

Gennem ovenstående perspektiver og refleksioner kommer det til udtryk, at både kommune og borger må indtage nye roller, hvis et samarbejde omkring etablering af grønne nabofællesskaber i etablerede parcelhuskvarterer som Kalenderkvarteret skal fungere i et samarbejde. På den ene side kan en prioritering af frontlinjemedarbejdere ses som en nyetableret kommunal rolle, der muliggør, at aktører bringes sammen om indsatser tættere på borgerne, sammen med borgerne. På den anden side kan det argumenteres, at der i den kommunale understøttelse af fællesskabsbaserede klimaindsatser i Køge Kommune, trods frontlinjemedarbejderens indsatser, opstår et gab i forhold til at mobilisere borgere i eksisterende kvarterer, som ikke formår at organisere sig i fællesskaber. Det peger på, at der enten skal ske noget nyt fra en af parterne, at begge parter skal strække sig eller, at der er brug for en tredje aktør, der kan agere bindeled, og udfylde gabet.

Hvor i forvaltningen bor indsatsen?

Det kan argumenteres, at der er en mulighed i, at kvarterer som Kalenderkvarteret, der er udfordrede i forhold til incitament, viden om grønne nabofællesskaber, og manglende fællesskaber, kan bruge sociale arrangementer som springbræt til senere at arbejde med en grøn dagsorden, og dermed udvikle grønne nabofællesskaber. Tanken er her, at det sociale arrangement, som eksempelvis at deltage i fastelavn, udgør det fælles tredje. Nielsen tilskriver sig samme pointe:

“Jeg ville ikke starte med det grønne (...) jeg vil starte med at sige har I lyst til at mødes og spise noget mad, eller spise noget kage (...) et eller andet som legitimerer, at vi mødes. Og så kan man jo udvide det. (...) Det er egentlig ret nemt, man skal lave næsten det samme som man plejer, men man snakker med folk, og hvis det så er noget der gentager sig, og det er tydeligt at det er noget der er et inkluderende fællesskab, så tror jeg godt at det kan brede sig?” (Bilag 15: 18)

Som det også foreslås af Nielsen, er der et potentiale i, at et vellykket socialt arrangement, som ikke er alt for langt fra det hverdagsliv, der foregår allerede, kan være udgangspunkt for udvikling af grønne nabofællesskaber på sigt. Alligevel er det ikke en proces, som frontlinjeplanlæggeren har ressourcer til at løfte, hvilket er betinget af, at sociale indsatser ligger i en anden forvaltning: “...det er altså ikke noget vi gør. (...) det kan være, at hvis der havde siddet kollegaer fra kultur- og velfærdsforvaltningen, at de ville kunne sige noget andet.” (ibid.: 8). Det

tegner et billede af en begrænsende silotænkning, som en afgørende barriere i forhold til frontlinjeplanlæggerens indtagelse af en understøttende rolle i dannelsen af sådanne sociale fællesskaber. Der gør, at etableringen igen er op til de enkelte borgere. På den måde er der et stort potentiale i, at bryde dette, og at frontlinjeplanlæggeren indtager et løsningsperspektiv forankret i en tværorganisatorisk arbejdstilgang.

Det peger igen tilbage på, at indsatser som grønne nabofællesskaber kræver anden legitimering. Nielsen kobler dette med forvaltningsprincippet om, at alle borgere skal behandles ens, hvilket vanskeliggør udvælgelse af indsatserne på nuværende tidspunkt (ibid.: 4).

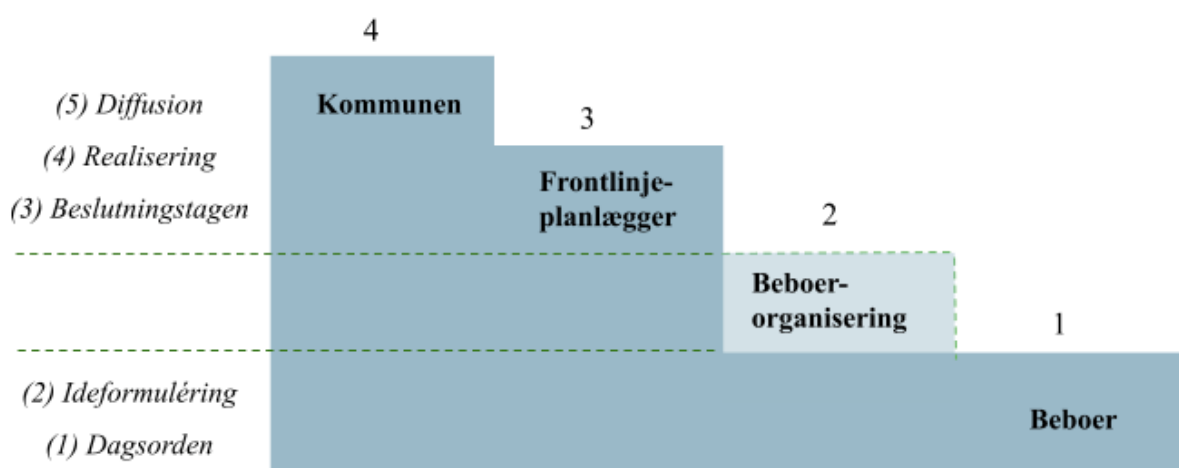
Dog kan der ifølge Nielsen, fremhæves et mulighedsrum for frontlinjeplanlæggeren i at arbejde med grønne nabofællesskaber understøttet af EU-projektmidler, øvrige fondmidler eller som pilotprojekt (ibid.: 4, 6). Det vil muliggøre etablering af tværsektorielle projekter, og samtidig legitimere og understøtte en fokuseret indsats i et bestemt område. Det vil altså potentielt skabe rum for, at frontlinjeplanlæggeren indtager et løsningsperspektiv forankret i en tværorganisatorisk arbejdstilgang. Derudover identificerer han en mulighed i forhold til at understøtte etablering af grønne nabofællesskaber gennem etablering af kommunale puljer, der er målrettet borgere med ønske om at etablere grønne nabofællesskaber (ibid.: 13). En løsning, der kan bringes på dagsordenen af frontlinjeplanlæggeren, men som kræver politisk opbakning.

Herfra kan det argumenteres, at frontlinjeplanlæggerrollen i kraft af en horisontal planlægningslogik rummer potentiale i forhold til at agere i krydsfeltet mellem mangeartede aktører, også uden for forvaltningen. Det indebærer en mulighed for at engagere nye sociale-grønne infrastrukturer, som eksempelvis Grønne Nabofællesskaber eller DeltagerDanmark, der kan understøtte etablering af grønne nabofællesskaber i eksisterende parcelhuskvarterer: Gennem sociale arrangementer, vidensdeling, kompetenceopbygning og facilitering af fællesskabende indsatser.

Dermed kan det argumenteres, at Køge Kommune kan skabe mulighed for legitimering og tværsektorielle indsatser, ved at arbejdet med grønne nabofællesskaber understøttet af projektmidler, kommunale puljer eller gennem pilotprojekter. Det kan samtidig argumenteres, at kommunen på nuværende tidspunkt først kan løfte nabofællesskabet, når borgerne har organiseret sig. Og endeligt at beboerorganiseringen kan hjælpes på vej af, at kommunen inddrager øvrige sociale-grønne infrastrukturer til at understøtte borgereorganiseringen, før kommunen sætter ind.

7.3 Opsamling: En trinvis proces

Udover løsningsforslag som at søge om projektmidler, puljer, arbejde med pilotprojekter og gennemgribende fysiske forandringer, identificerer vi en mulighed gennem frontlinjeplanlæggerrollen i forhold til at lukke det føromtalt 'gab'. Et gab, der opstår mellem den rolle, frontlinjeplanlæggeren på nuværende tidspunkt indtager i arbejdet med grønne nabofællesskaber i eksisterende parcelhuskvarterer, og det hverdagsliv, som borgerne lever. Det er visualiseret som en trinvis proces i Figur 14 nedenfor, med fire trin, hvoraf det ene mangler frem mod, at kommunen kan indtage en understøttende rolle i etableringen:



Figur 14: Fire trin fra den enkelte beboer til, at kommunen kan indtage en understøttende rolle i etableringen af grønne nabofællesskaber i et eksisterende parcelhuskvarter.

Det nederste trin (1) er de enkelte borgere, som ikke har organiseret sig, men lever deres hverdagsliv i parcelhuskvarteret, uden videre motivation til at udfylde netværkerrollen i et grønt fællesskab. Næste trin (2) er en beboerorganisering, hvor de enkelte beboere har organiseret sig, i en blanding af *netværkere* og *beboere*, som kommunen derfor kan understøtte. Det er netop dette trin, som er vanskeligt og udgør gabet i Kalenderkvarteret: Kommunen kan ikke understøtte det, og beboerne er ikke motiverede til at gribe det.

I ovenstående analyse og diskussion bliver det dog tydeligt, hvordan der i frontlinjeplanlæggerrollen ligger et potentiale i at lukke dette gab. Potentialet ligger blandt andet i frontlinjeplanlæggerens horisontale arbejdstilgang og placering i krydsfeltet mellem kommune, organisationer og borgere. Det bevirker, at frontlinjemedarbejderen, sammenlignet med øvrige kommunale roller, har et netværk inden for arbejdet med lokale fællesskabsorienterede klimaindsatser, som kan udnyttes til at bringe organisationer sammen med enkelte borgere, der søger at opstarte et grønt nabofællesskab. Sådanne organisationer kan eksempelvis være sociale-grønne infrastrukturer, der har ekspertise i at løfte netop de udfordringer, som kommunen ikke prioriterer at løfte. Når disse organisationer derfra har understøttet etablering af et organiseret fællesskab, kan frontlinjemedarbejderen igen indtage en rolle, hvor han kan understøtte den videre udvikling af det grønne nabofællesskab.

8

Konklusion

8 Konklusion

Nærværende konklusion vil besvare specialets problemformulering: *Hvordan kan der etableres grønne nabofællesskaber blandt beboere i parcelhuskvarteret Kalenderkvarteret, og hvordan kan forandringen understøttes?*

Først kan vi rammesættende konkludere, at parcelhuskvarteret er en udbredt boform i Danmark, der som udgangspunkt danner ramme for et hverdagsliv, med en CO₂- og ressourcebelastende levevis, og samtidig udfordrer dannelsen af fællesskaber.

Med specialet kan det samtidig konkluderes, at der på nuværende tidspunkt hverken eksisterer grønne nabofællesskaber eller generelt opleves en fællesskabsfølelse i Kalenderkvarteret. Specialet peger på, at etablering af grønne nabofællesskaber kræver, at der tages initiativ til at skubbe til normen for hvordan hverdagslivet leves, og hvordan beboerne forholder sig til hinanden som naboer. Muligheder for at det sker, eksisterer under fire temaer, forstået som: (1) Bevidsthed om dagsordenen, (2) normerne for naborelationen, (3) prioriteringer i hverdagslivet og (4) eksisterende praksisser og organiseringer.

I forhold til bevidsthed om dagsordenen kan det konkluderes, at beboernes hverdagsliv grundlæggende ikke er centreret omkring en grøn dagsorden, og at etablering af et grønt nabofællesskab samtidig er udfordret af manglende viden og forståelse for, hvad et grønt nabofællesskab er, og hvordan det kan tilvejebringes. På den måde er et fokus på forandring i beboernes bevidsthed om dagsordenen essentielt i etableringen af et grønt nabofællesskab.

Naborelationen og dens indlejrede normer, bør samtidig tages i betragtning i etableringen af et grønt nabofællesskab. Relationen indebærer dels beskedne, men hyppige kontakter i form af små hilsner, og samtidig et i hverdagen naturligt gensidighedsforhold, hvilket potentielt kan videreudvikles og bidrage til en etableringsproces. Et grønt nabofællesskab kan potentielt udgøre et legitimerende fælles tredje i mødet mellem naboer, og etableringen kan med fordel startes i de eksisterende, dybere naborelationer. Videreudviklingen af naborelationen er dog samtidig udfordret af, at den beror på en opretholdelse af hinandens privatliv, der betyder, at initiativ til forandring i relationen er uattraktivt. Beboerne er generelt mere villige til at støtte op om initiativ, end til at indtage en netværkerrolle og tage initiativ til forandring.

Det kan desuden konkluderes, at hverdagslivet som arena betinger etableringen af grønne nabofællesskaber gennem afvejninger af, hvorvidt der er behov for, plads til eller lyst til at engagere sig. Beboerne oplever, på tværs af alder og livssituation, at hverdagen er fyldt op, og at de

som udgangspunkt har det, som de har brug for. Her findes dog potentialer for, at et grønt nabofællesskab kan opfylde sociale ønsker og praktiske behov i hverdagen, og at beboerne kan supplere hinanden på tværs af livssituationer - således at et grønt nabofællesskab passer ind i hverdagslivet.

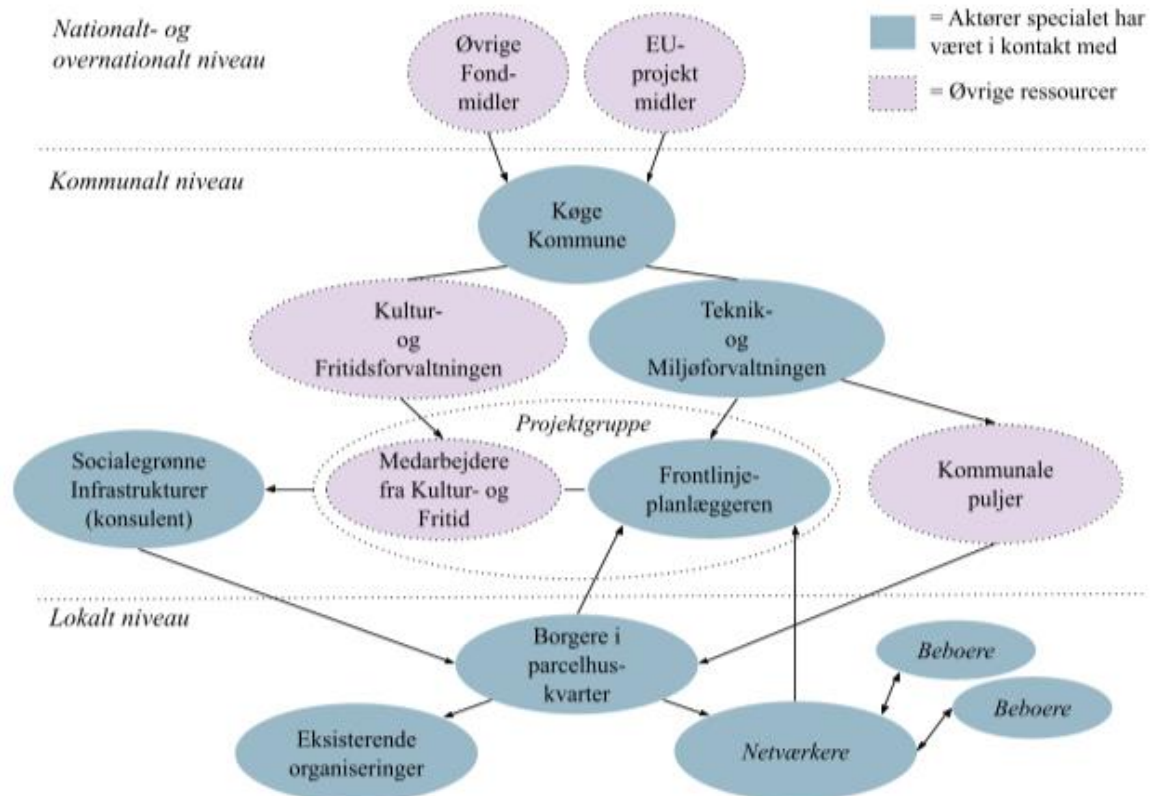
Det kan desuden konkluderes, at eksisterende praksisser og organiseringer i kvarteret er relevante at tage udgangspunkt i. Initiativet Nabohjælp udgør en succesfuld organisering af beboerne i kvarteret, hvorfor erfaringer potentielt kan hentes herfra. Kvarterets Facebook-gruppe ses som et relevant redskab i forhold til at udbrede delepraksisser, når først beboerne har organiseret sig én til én, hvilket der er behov for på nuværende stadie. Endeligt kan det blandt eksisterende organiseringer konkluderes, at der er potentiale i at ændre fokus og vedtægter i kvarterets grundejerforening til at kunne understøtte etableringen af et grønt nabofællesskab.

Som besvarelse af den sidste del af problemformuleringen kan det konkluderes, at Køge Kommune kan spille en afgørende rolle i forhold til at understøtte etablering af grønne nabofællesskaber i eksisterende parcelhuskvarterer som Kalenderkvarteret.

Det kan dels konkluderes, at kommunen har ansat decentrale planlæggere, hvis arbejde består i at igangsætte fællesskabsorienterede klimaindsatser i krydsfeltet mellem kommune, organisationer og borgere. Frontlinjeplanlæggerens rolle rummer potentiale til at arbejde forandringorienteret, kreativt og eksperimenterende med at skubbe på fastlåste normer og hverdagslivspraksisser, der er en fordel i understøttelsen af etablering af grønne nabofællesskaber. Dog ses der en udfordring i, at de kommunale indsatser på nuværende tidspunkt særligt er målrettede indsatser i nye bydele, med engagerede og organiserede borgere. Omvendt er indsatserne, der retter sig mod eksisterende kvarterer med manglende borgerorganisering, som Kalenderkvarteret, præget af enkeltarrangementer eller kampagner, der kræver, at den enkelte borger er motiveret og opsøgende i forhold til at handle på den grønne dagsorden.

Dermed kan det konkluderes, at der er flere veje til, *hvordan der kan etableres grønne nabofællesskaber i Kalenderkvarteret, og hvordan forandringen kan understøttes*, og at etableringen kan foregå gennem flere niveauer. De identificerede veje er illustreret i Figur 15 nedenfor. Figuren viser, hvordan etableringen kan ske gennem: (1) At borgere organiserer sig, drevet af beboere, der agerer *netværkere*, og *beboere* der bakker op om initiativet, med fokus på at ændre normerne for hverdagslivet og naborelationen i kvarteret, (2) at frontlinjeplanlæggeren prioriterer længerevarende fællesskabsorienterede klimaindsatser i eksisterende parcelhuskvarterer

og arbejder tværorganisatorisk med at løfte opgaven, eller (3) at frontlinjeplanlæggeren bruger sin rolle til at aktivere sociale-grønne organisationer eller øvrige aktører, der kan støtte borgere i at etablere fællesskaber, som frontlinjemedarbejderen så efterfølgende kan etablere et understøttende samarbejde med:



Figur 15: Veje til etablering af grønne nabofællesskaber i parcelhuskvarteret Kalenderkvarteret

Specialet peger dermed på muligheder, der kan gribes af både kommune og beboere, og som kan igangsætte en forandring mod etablering af grønne nabofællesskaber i parcelhuskvarterer som Kalenderkvarteret - en etablering, der er betinget af, at der på flere niveauer tages ansvar og initiativ til at ændre normen for og organiseringen af hverdagslivet i parcelhuskvarteret, mod fællesskabsbaserede klimahandling.

9

Perspektivering

9 Perspektivering

Vi vil i dette afsnit pege på, hvordan specialets konklusioner kan bidrage med perspektiver til videre forskning. Vi fremhæver her tre forskellige retninger, vi mener er særligt givende i en videre afdækning af, hvordan der kan etableres grønne nabofællesskaber i eksisterende kvarterer.

Den første retning vi vil fremhæve, ligger inden for rammen af forskningsprojektet SAMSKAB. Projektet arbejder overordnet set for at bidrage med *viden og redskaber*, der blandt andet kan støtte “...*overgangen fra grå boligforeninger til grønne nabofællesskaber...*” (Omstilling.nu/samskab u.å.), og arbejdsplanen 2 fokuserer særligt på at udvikle redskaber til kommuner og boligforeninger (ibid.). I forlængelse af vores indsigter med specialet, hvor vi har peget på, at borgerne skal være organiserede, hvis Køge Kommune på nuværende tidspunkt skal kunne støtte op om initiativer, ser vi et potentiale i, at der i SAMS KAB arbejdes med at undersøge, hvordan der kan udvikles kommunale redskaber, der er målrettet motivering af borgerne eller borgerorganisering. Her ser vi særligt et potentiale i at tage udgangspunkt i: (1) Hvordan kommuner kan samarbejde med eksisterende grundejerforeninger, så disse aktiveres i arbejdet med at omstille hverdagsliv i eksisterende parcelhuskvarterer, eksempelvis gennem vedtægtsændringer, og (2) hvordan samarbejdet mellem kommuner og sociale-grønne infrastrukturer kan styrkes således, at samarbejdet omkring grønne nabofællesskaber forbedres. I forhold til at udvikle redskaber hertil, vil vi fremhæve potentialet i at arbejde med tilgange, der kan tilpasses den lokale kontekst og den specifikke kommunes organisering og ressourcer, da dette vil variere fra sted til sted, hvilket der må tages højde for i en skalering. Viden fra en sådan undersøgelse vil ikke kun være relevant i forhold til at fremme organisering af beboere i parcelhuse, men generelt i forhold til at arbejde med at fremme organisering af nabofællesskaber i eksisterende, privatejede kvarterer.

For det andet er det i forlængelse af specialet interessant at undersøge, hvordan frontlinjepålæggere i andre kommuner arbejder med samtænkning af lokale fællesskaber og klimaindsatser. Københavns Kommunes Teknik- og Miljøforvaltning arbejder eksempelvis med indsatser for decentrale, lokale klimamedarbejdere, der er engagerede i kommunens områdefornyelser (Bilag 18). Hvor områdefornyelsens klassiske decentrale medarbejdere arbejder med fokus på fysiske, sociale og kulturelle indsatser i det udsatte boligområde, har klimamedarbejderen et

fokus på klimaindsatser i området (ibid.). Her er det interessant at undersøge: (1) Hvad rammen omkring områdefornyelsen samt klimamedarbejderens rolle betyder for mulighedsrummet for at arbejde med etablering af grønne nabofællesskaber i kvartererne, og (2) hvad der skal til for, at en kommune kan gå ud og lave lignende lokale indsatser i et parcelhuskvarter. Denne kobling mellem etablering af fællesskaber blandt henholdsvis beboere i eksisterende parcelhuskvarterer og beboere i udsatte områder, laves ud fra en antagelse om, at et engagement af borgere i udsatte områder, må kræve særlige indsatser og tilgange, der potentielt kan inspirere arbejdet med at organisere borgere i eksisterende parcelhuskvarterer, der, omend de er ressourcestærke, i vores case har vist sig svære at engagere i grønne nabofællesskaber.

For det tredje er det, på baggrund af hvad vi ved om Kalenderkvarteret nu, særlig interessant at arbejde med aktionsforskning i kvarteret. Vi har gennem undersøgelsen set, at manglende viden og konkrete ideer til udformningen af grønne nabofællesskaber er en barriere for, at de etableres, og at mange beboere gerne vil støtte op, men er tilbageholdende i forhold til at tage initiativ til fællesskaber. Når kommunen samtidig ikke prioriterer at støtte op om etableringen af grønne nabofællesskaber i kvarteret, så længe borgerne ikke er organiserede omkring det, vil det være interessant som 'forsker' at engagere sig i den ønskede forandring. Det kan være gennem fremtidsværksteder, hvor der deles viden om grønne nabofællesskaber, og hvor beboerne med udgangspunkt i deres hverdagsliv, kan pege på barrierer og sammen formulere utopier for et grønt, fælles liv i kvarteret (Tofteng & Husted 2012: 388). I denne proces kan deltagerne derudover forpligte sig til en realiseringsfase, hvormed det kan sikres, at initiativet gribes af flere (ibid.). Denne forskningstilgang kan således være med til at facilitere beboernes organisering, og dermed udfylde det gab, der lige nu findes mellem Kalenderkvarteret og Køge Kommune.

10

Litteratur

10 Litteraturliste

Agger, A. & Sørensen, E. (2018): *Managing collaborative innovation in public bureaucracies*. Sage Pub, Planning Theory, Vol. 17(1), pp. 53–73

Andersen, L. & Jensen, M. (2019): *Parcelhusets arkitektur og historie*, <https://www.bolius.dk/parcelhusets-arkitektur-og-historie-17537#:~:text=Hvordan%20er%20historien%20bag%20det,i%20dag%20kender%20som%20Frederiksberg>, sidst tilgået 28.02.22

Bech-Jørgensen, B. (1994): *Når hver dag bliver hverdag*. Akademisk Forlag A/S

Berthou, S. K. G. (2013): *The everyday challenges of pro-environmental practices*. The Journal of Transdisciplinary Environmental Studies, 12(1), pp 53–68.

Bisgaard, H. (2010): *Københavns genrejsning 1990-2020*. København: Bogværket

Brewer, J. & Hunter, A. (2006): *Foundations of Multimethod Research - Synthesizing Styles*. Sage Publications, Inc.

Buch-Hansen, H. & Nielsen, P. (2012): *Kritisk realisme*, i Juul, S. & Pedersen, K. B. (red): *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - en indføring*. Hans Reitzels Forlag, 1. udgave, 4. oplag, pp. 277-318

Dansk Arkitektur Center (2021): *Livet mellem parcelhusene*, MorgenDAC LIVE, sæson 3, episode 34, 15.09.221

Danske Bank (2019): *Vi bor i parcelhuse og drømmer om parcelhuse*, <https://danskebank.dk/privat/news/vi-bor-i-parcelhuse-og-droemmer-om-parcelhuse>, sidst tilgået 18.02.22

Danmarks Radio (2020): *Giv os naturen tilbage: Sommerfuglebroen*, https://www.dr.dk/drtv/se/giv-os-naturen-tilbage_-sommerfuglebroen_208263, sidst tilgået 06.04.22

Danmarks Statistik (2022a): *BOL201: Personer i boliger efter anvendelse, område og tid*: <https://www.statistikbanken.dk/statbank5a/SelectVarVal/saveselections.asp>, sidst tilgået 29.05.22

Danmarks Statistik (2022b): BOL106: *Boliger efter område, enhed, tid og anvendelse*:
<https://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1280>, sidst tilgået 25.05.22

DeltagerDanmark & CONCITO (2021): *Klimahandling i fællesskab*. DeltagerDanmark og CONCITO

Det Kriminalpræventive Råd (2022): *Om Nabohjælp*: <https://nabohjaelp.botrygt.dk/om>, sidst tilgået 23.05.22

DinGeo.dk (u.å.) : www.dingeo.dk, sidst tilgået 28.02.22

Egmose, J. (2020): *Den økologiske bæredygtigheds sociale klangbund. Perspektiver på menneskelige levesteder*, i Dupret, K. & Langergaard, L. L. (red.): *Social Bæredygtighed - begreb, felt og kritik*. Frydenlund Academics, pp. 181-202

Flyvbjerg, B. (2010): *Fem misforståelser om casestudiet* i Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red.): *Kvalitative metoder*. Hans Rietzels Forlag, pp. 463-487

Frederiksen, M. (2014): *Mixed methods-forskning - fra praksis til teori* i Frederiksen, M., Gundelach, P. & Nielsen, R. S. (red.): *Mixed methods forskning - principper og praksis*. Hans Rietzels Forlag, 1. udgave, 1. oplag, pp. 9-34

Gausset, Q. (2020): *Stronger together - How Danish environmental communities influence behavioral and societal changes* i Hoff, J., Gausset, Q. & Lex, S. (red.): *The Role of Non-state Actors in the Green Transition*. Abingdon & New York: Routledge, pp. 52-70

Gehl, J. (1971): *Livet mellem husene*. København: Arkitektens Forlag

Gehl, J. (2013): *Fra Jane Jacobs til liveable cities*. Dansk Byplanlaboratorium, Seminarskrift 72. Menneske og by - ideologi og planlægning, pp. 8-13

Gaardmand, A. (1985): *Plan og frihed - om vækst, omstilling og lokalsamfund*. Dansk Byplanlaboratorium & NordREFO, Dansk Byplanlaboratoriums Skriftserie nr. 33

Halkier, B. & Jensen, I. (2008): *Det sociale som performativitet - et praksisorienteret perspektiv på analyse og metode*. Dansk Sociologi, vol. 19(3), pp. 49-68

Hansen, A. H. (2019): *Et bofællesskab og en bevægelse: en antropologisk analyse af økosamfundsaktivisme på tværs af skalaer*. Politik, vol. 22(3), pp. 99-114

Hansen, A. H. (2020): 'It has to be reasonable' - Pragmatic ways of living sustainable in Danish eco-communities i Hoff, J., Gausset, Q. og Lex, S. (red): *The Role of Non-state Actors in the Green Transition*. Abingdon & New York: Routledge, pp. 34-51

Hartmann-Petersen, K. (2009): *I medgang og modgang: fleksibilitet og flygtighed i buschaufførers mobile liv*. Roskilde Universitet.

Husen, M. (1996): *Det fælles tredje*, i Pécseli, B. (red.): *Kultur & pædagogik*. København: Hans Reitzels Forlag, pp. 218-232.

Jakobsen, S. B. og Petersen, K. B. (2009): *Boligformer, livsstil og ressourceforbrug*, Det økologisk råd

Jensen, J. B. (2006): *Fra nutidens til fremtidens parcelhuse: hvordan skal de indrettes? Hvor mange og hvem vil bo der? Hvad kommer de til at koste? Hvor meget skal vi bygge og bygge om?*. Fremforsk - Center for Fremtidsforskning

Juul, S. & K. B. Pedersen (2012): *Videnskabsteoretiske retninger i projektarbejdet* i Juul, S. og Pedersen, K. B. (red): *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori: En indføring*, København: Hans Reitzels Forlag, 1. udgave, 4. oplag, pp. 399-430

Jæger, B. (2019): *Mixed Methods* i Kristensen, C. J. & Hussain, M. A. (red): *Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, 2. udgave, pp. 327-342

Karkov, R. (2018): *Danskere udleder alt for meget CO2 – spis mindre kød, forbrug mindre og flyv mindre*. Berlingske: <https://www.berlingske.dk/nyheder/danskere-udleder-alt-for-meget-co2-spis-mindre-koed-forbrug-mindre-og-flyv>, sidst tilgået 24.02.22

Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet (2020): *Klimaloven*: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2020/965>, sidst tilgået 03.03.22

Kort.plandata.dk: kort.plandata.dk, sidst tilgået 02.03.22

Kraul, A. (2010): *Parcelhusets Historie* i Larsen, T. L. (red): *Energiparcel: 4 eksempler på energirenovering af danskernes yndlingsbolig*. Realea A/S, pp. 28-31

Kristensen, C. J. & Hussain, M. A. (2019): *Samfundsvidenskabelige metoder, hvad er det?* i Kristensen, C. J. & Hussain, M. A. (red): *Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, 2. udgave, pp. 15-28

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015): *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag, 3. udgave, 1. oplag.

Københavns Universitet (2021): *Forskningsprojekt vil knække koden bag grønne nabofællesskaber*: <https://samf.ku.dk/nyheder/2021/forskningsprojekt-vil-knaekke-koden-bag-groenne-nabofaellesskaber/>, sidst tilgået 04.03.22

Køge Kommune (2020): *DK2020 Klimaplan Køge Kommune*. Køge Kommune

Køge Kommune (u.å. a): <https://www.koege.dk/kommunen/Bag-om-Koege-Kommune.aspx#:~:text=Der%20bor%20ca.,areal%20er%20p%C3%A5%2025.600%20ha.>, sidst tilgået den 16.03.22

Køge Kommune (u.å. b): <https://groenomstilling.koege.dk/Om-Groen-Omstilling.aspx>, sidst tilgået den 27.5.2022

Køge Kommune (u.å. c): <https://www.koege.dk/kommunen/Bag-om-Koege-Kommune/Organisationsdiagrammer.aspx>, sidst tilgået den 27.5.2022

Møller, J. K. (2019): *Spørgeskemaet som metode til indsamling af egne data* i Kristensen, C. J. & Hussain, M. A. (red): *Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, 2. udgave, pp. 209-226

Olsen, H. (2006): *Guide til gode spørgeskemaer*. Socialforskningsinstituttet

Omstilling.nu (u.å. a): *Hvad er grønne nabofællesskaber*: <https://www.omstilling.nu/groenenabofaellesskaber>, sidst tilgået 02.03.22

Omstilling.nu (u.å. b): *Find dit grønne nabofællesskab*: <https://www.omstilling.nu/groenne-nabofaellesskaber#kort>, sidst tilgået 07.03.22

Omstilling.nu/samskab (u.å.): *Struktur*: <https://www.omstilling.nu/samskab> sidst tilgået 28.03.22

Pink, S. (2012): *Situating Everyday Life*, Sage Publications

Poulsen, B. (2016): *Semistrukturerede interviews*, i Kristensen i C. J. og Hussain, M. A. (red): *Metoder i samfundsvidenskaberne*. Samfundslitteratur, 1. udgave, pp. 75-93

Raworth, K. (2018): *Doughnut økonomi: Syv principper for en fremtidig økonomi*. Informations Forlag, 1. udgave, 1. oplag

Relea (2010): *Energiparcel - Baggrund og formål*, i Larsen, T. L. (red): *Energiparcel: 4 eksempler på energirenovering af danskernes yndlingsbolig*. Relea A/S, pp. 4-6

Rosenblum, L. N. (2016): *Good neighbors - The Democracy of Everyday Life in Amerika*. Princeton University Press

SAMSKAB (2021): *Projekt 40322: SAMSKAB - fra grå boligforeninger til grønne nabofællesskaber*, <https://omstilmig.nu/SAMSKAB/data/media/files/projektbeskrivelse.pdf>, sidst tilgået 26.05.22

Sehested, K. (2009): *Urban Planners as Network Managers and Metagovernors*. Planning Theory & Practice, vol 10 (2), pp. 245-263.

Sælan, A. (2010): *Livskvalitet og plads* i Larsen, T. L. (red): *Energiparcel: 4 eksempler på energirenovering af danskernes yndlingsbolig*. Relea A/S, pp. 32-34

Thualagant, N. (2016): *Kontekstualiserede casestudier* i Kristensen, C. J. og Hussain, M. A. (red): *Metoder i samfundsvidenskaberne*. Samfundslitteratur, 1. udgave, pp. 317-329

Tofteng, D. og M. Husted (2012): *Aktionsforskning* i Juul, S. og Pedersen, K. B. (red): *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori: En indføring*, København: Hans Reitzels Forlag, 1. udg., 4. oplag, pp. 359-397

UNCC (u.å): *What is the Paris Agreement?:* <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>, sidst tilgået 30.05.22

Veluxfoundations.dk (2021): *HUMpraxis rykker ud til samfundsudfordringer: fra vold og stoffer til bæredygtighed*, <https://veluxfoundations.dk/da/humpraxis-projekter-2021>, sidst tilgået 24.02.22

Verdensmaal.org (u.å.): *Politik - bæredygtig udvikling kræver politisk handling:* <https://www.verdensmaal.org/politik>, sidst tilgået 30.05.22

Vestergaard, H. (2010): *Parcelhusets Tidsalder*. Center for Boligforskning

11 Bilagsoversigt

- Bilag 1: Interviewguide 1 (jan)
- Bilag 2: Interviewguide 2 (øvrige beboere)
- Bilag 3: Interviewguide 3: (ekspertinterview i Køge Kommune)
- Bilag 4: Transkriberingsnøgle
- Bilag 5: Flyer vedr. spørgeskema
- Bilag 6: Spørgeskema
- Bilag 7: Kort til interviews
- Bilag 8: Koder
- Bilag 9: Jan interview
- Bilag 10: Lasse interview
- Bilag 11: Tove interview
- Bilag 12: Inge og Kurt interview
- Bilag 13: Ane og Kjeld interview
- Bilag 14: Bo interview
- Bilag 15: Jacob Skjødt Nielsen interview
- Bilag 16: Spørgeskemadata
- Bilag 17: Feltnote første besøg
- Bilag 18: Referat fra SAMSKAB forskergruppemøde d. 21.03
- Bilag 19: Feltnoter fra Grønne Nabofællesskabers Nytårskur



RUC

